

SZEGED

A Város folyóirata

20. évfolyam 11. szám

2008. November

486

A TARTALOMBÓL:

A HÚSZÉVESRŐL HUSZONÉVESEK
MÁTYÁS KIRÁLY ÉS KOLOZSVÁR
SZEGED AZ ÖTVENES ÉVEKBEN
A BICIKLIZŐ ZSENI

É

Ára: 250,- Ft

SZEGED

Várostitörténet, kulturális
és közéleti magazin
20. évfolyam, 11. szám
2008. November

Tartalom

JEGYZET	1	Megáll az idő? – Turi Tímea
HÚSZ ÉV	2	Az újrahasznosítható vers (Lázár Bence a költészet startkövén) – Erlauer Balázs
	5	Hatások hatásai (Olasz Attila festészetről és holdudvaráról) – Tandi Laura
	8	A szeretet szabadsága (Czene Zoltánnal az egyetemi színjátszásról) – Sándor Anita
	10	Randevúk a Múza nevű nővel (Latzkovits Miklós novellairásról, szegedről és önmagáról) – Mádi Judit
	12	A hegedű lelkei (Szecsődi Ferenc Hubayról és hangszeréről) – Gálfi Andrea
	14	Jelet hagyni kötelesség (A 60 éves Nagy László monológja) – lejegyezte: Szabó Orsolya
	17	A vászon derűs oldala (A 75 éves Szűcs Árpád festői világa) – Bus István Dániel
	20	“Szeged választott engem” (Venetianer Pál akadémikus a genetika etikájáról) – Rohrer Hajnalka
	22	A művészi mondanivalóról (Kopasz Márta grafikusművész 97 éves) – Kiss Réka
	24	Egy istennő megfigyelései (Három folyó történelmi szerepe) – Prém Alexandra
	28	Történelmi lecke határtalanul (A szabadkai magyar emlékművek sorsa) – Gyurkovics Virág
	31	Három hét - hétpróba (Darmstadti naplójegyzetek) – Tandi Laura
	39	Adriatica - I. (Hajó és versnapló) – Weiner Sennyei Tibor
BENESZÁNSZ ÉV	43	A szülőváros kötelez (Mátyás és Kolozsvár) – Vekov Károly
TANULMÁNY	48	A lemondás szomorúsága (Egy Juhász-vers anatómiája - III.) – Kovács Miklós
KÖNYVMUSTRA	54	Para ile biter her is (Egy forráskiadvány margójára) – Szegfű László
BÚCSÚZÁS	55	A munka folytatódik (Búcsú a levéltár igazgatójától) – Érszegi Géza
VÁROSKÉP	56	A bicikliző zseni (Einstein bronzba öntötték) – Tóth Attila

A címlapon *Olasz Attila Kristályszakadék* című alkotása, a borító 3. oldalán *Szeged legújabb emlékművei* láthatók. A hátsó borítón magyar történelmi személyiségek a szabadkai városháza dísztermének üvegablakain.

SZEGED

A város folyóirata
Megjelenik havonta

Főszerkesztő: **TANDI LAJOS**

Szerkesztő bizottság: Árpás Károly, Blazovich László (elnök), Gyémánt Iván, Horváth Ferenc, Nagy János, Nagy László, Nyilas Péter, Szalay István, Turi Tímea, Veréb Simon (fotóriporter főmunkatárs)

Kiadja a Somogyi Károly Könyvtár

6720 Szeged, Dóm tér 1-3.

Tel.: 62/425-525

Felelős kiadó: PALÁNKAINÉ SEBŐK ZSUZSANNA

Szerkesztőség: 6720 Szeged, Stefánia 2.

Telefon: 30/365-5176, e-mail: szegedszerk@freemail.hu

Készült az E-press Nyomdában

6722 Szeged, Jósika u. 27. Tel.: 62/424-964

Felelős vezető: Engi Gábor

ISSN 0239-1384

Megáll az idő?

sz van, húsz éves lett a Szeged folyóirat, én pedig huszonnégy. Az intézményes és a személyes évfordulókat soha nem tudtam elválasztani egymástól; mégsem arról a jelenségről szeretnék most beszélni, amit a lélektan villanófény-émlékezetnek nevez, amikor a külvilág egy fontos történéséhez személyes emlékét rendeli az ember, hanem arról, hogy az idő egyaránt nem kímél se embert, se lapot.

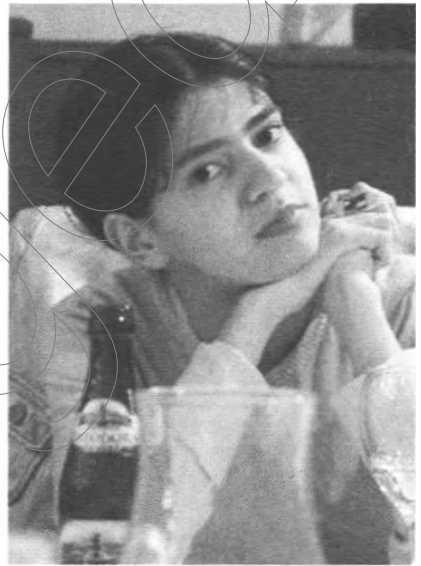
Gyerekkoromban – szeretem ezt a szót használni, azzal hiteget, hogy már nem vagyok az, mikor egyesek szerint még mindig, menthetetlenül – nagyon zavart, hogy gyerek vagyok. Bár tisztában voltam vele, hogy egyszer biztosan véget érnek a megpróbáltatások – nem kell például földrajztémazárót írni és vajasmézes kenyeret enni többé –, mégis nyomasztott a tudat, hogy még beláthatatlanul sok időnek kell eltelnie, míg felnőhetek. Az élet legnagyobb kitolásának tartottam, hogy az ember nem lehet rögtön felnőtt, felesleges kitérőnek hittem a fiatalságot, mert még nem sejtettem – honnan is sejtettem volna –, hogy a felnőtt épp attól felnőtt, hogy idő van a háta mögött. És mivel jól tudjuk: az idő mindig folyó is egyben, áradása bizonyos dolgokat elsimít, másokat meg utánunk sodor, hordalékokat.

Ugyanakkor álságosnak éreztem a felnőttek lekenyerezőnek tűnő szólamait is, még hogy mi lennénk az élet fiai, a küzdelemre felkent daliák, ugyan már, tanítónéni, hogy is tetszik ezt gondolni. A gyerekkor állóképszerű világából hiányzik még valami, talán épp az időtől való érintettség, ezért tűnt nekem mindig olyan valóságosnak a majd-felnőssz vállveregető biztatása, éppúgy, mint az elviselhetetlenül kaotikus szeptemberek majd-kialakul hangulata. Akkor még nem sejtettem, hogy a felnőttlét épp annak a felismeréséből áll, hogy nincsenek határok, amit át lehetne lépni, nincs ma még gyerek vagyok, holnap felnőtt leszek, csak egymásba érő határmezsgyék vannak, az idő lassú és kérlelhetetlen múlásának felismerése.

Azt hiszem, talán ezért van ekkora igény az évfordulókra: ilyenkor nem csak arra emlékezünk, hogy megint egy évvel öregebbek letünk, vagy megint új naptárat kell az íróasztalunk fölé akasztani. Az évfordulók formát keresnek – talán találnak is – a mérhetetlennek, miközben arra emlékeztetnek egy pontszerű pillanatban, hogy már megint és még mindig telik az idő, az amúgy észrevehetetlen.

Ezért vagyok mérhetetlen zavarban, itt, a húsz éves Szeged első oldalán, huszonnégy évesen, hiszen gyakorlatilag akkor indult ez a lap, amikor én az emberi társadalom első emblematisz intézményébe, az óvodába léptem be. Ha tovább lapoznak, a nemzedékembe tartozó fiatalok beszélgetéseit olvashatják olyan emberekkel, akik az idő kiszámíthatatlan szeszélyénél fogva tíz, húsz, harminc vagy sokkal több évvel ezelőtt születtek náluk. Szép metafora ez, mert hát így élünk, legalábbis így kéne élnünk ebben az emberi társadalomnak nevezett nagy családban: beszélgetve, más időkkel a hátunk mögött.

A minap azt hallottam valakitől, hogy a rendszerváltás előtt szocializálódott nemzedék abban különbözik a mostanitól – no jó, kimondom: a miénktől –, hogy míg a régi a történelem folyamatában, a múlttal szemben határozza meg önmagát, addig ez az új generáció már csak a jelen és a jövő időtlenné szelídülő elegyében él. Szeretném azt hinni, hogy ez mégis így, hogy vannak egymáshoz intézett kérdéseink, hogy a múlt mélységesen mély kútjából nem a fiatalságunk ellenére, hanem épp a fiatalságunk miatt részesülhetünk. Hogy ugyanúgy vagyunk részese annak az időnek, ami mondatról mondatra múlik – hopp, az írás végén már kicsit más is vagyok, mint az elején voltam.

Az intézményes és a személyes évfordulókat soha nem tudtam elválasztani egymástól

Juri Timea

20

Az újrahasznosítható vers

LÁZÁR BENCE A KÖLTÉSZET STARTKÖVÉN

Lázár Bence 19 éves szegedi egyetemista. Az SZTE Ságvári Endre Gimnáziumban végzett, most a Szegedi Tudományegyetem Általános Orvostudományi Karának hallgatója. Verseket ír, amik meg is jelennek. Tehát költő. A Körhinta-kör alapítója 2005-ben a Szegedi Szép szó országos versíró versenyen és 2007-ben az Író deák verspályázaton 3. helyezett, 2008-ban a Deákpoézis, az Író deák pályázaton és a Kárpát-medencei Diákírók Diákköltők Országos Találkozóján 1. helyezett lett. Lázár Bence András, tehát díjazott költő. Első kötete 2000-ben jelent meg.

- *Mióta írsz verseket?*

- 2004 óta. Először én is a nagy szerelem utáni önterápiás írásokkal indítottam. Csak másfél éve kezdtem vele komolyabban foglalkozni, igyekeztem sok verset olvasni: klasszikusokat, később kortársakat. Próbáltam tanulni belőlük, és kialakítani egy új, saját hangot.

- *Hogy írsz meg egy verset? Jön az ihlet és leírod, vagy tudatosan leülsz és alkotsz?*

- Szöszmötölök. Mindig van egy ötlet, egy emlék, amire építek sorokat, motívumokat. Előfordul, hogy egy-egy sort fölírok a kezemre vagy telefonba, aztán amikor eljön az ideje, leülök a gép elé, és szűk egy óra alatt megírom a verset. De volt már, amit másfél óráig írtam. Sötét, lezárt szoba, laptop, temérdek cigi, a hangszóróból Chopin vagy Csajkovszkij szól, és írom a verset. Utána maximum egy hétig foglalkozom még vele, többet szerintem nem érdemes.

- *A díjazások, megjelenések hatására nem alakult ki benned jellegzetes költői magatartás?*

- Olyan emberekkel találkoztam, akik „nagybetűs költők”, és természetesen átvettem tőlük ezt-azt, például, hogy keresztbe tett lábbal ülök. Mindenki kérdezi, hogy miért, hogy nem fájt-e? Így alakult ki, de nem tudatosan. Egy idő után már feszélyezve éreztem magam, amikor olyan társaságba kerültem, ahol nem ült minden férfi így, és én is rászoktam.

- *Gondolom ez a költői magatartás imponáló lehet a kultúra iránt érdeklődő iskolatársaknak.*

- Igen, sok lány gondolhatja, hogy romantikus lélek vagyok, mert verseket írok. Nem bánok csúnyán a nőekkel, de a bonbon és virág vásárlását nem preferálom.

- *Volt olyan lány, akit verssel hódítottál meg?*

- Az túlzás, hogy hódítottam, de tudatosan hatást gyakoroltam rá, ami előrébb vitte a dolgokat.

- *Ezek a versek újrahasznosíthatóak?*

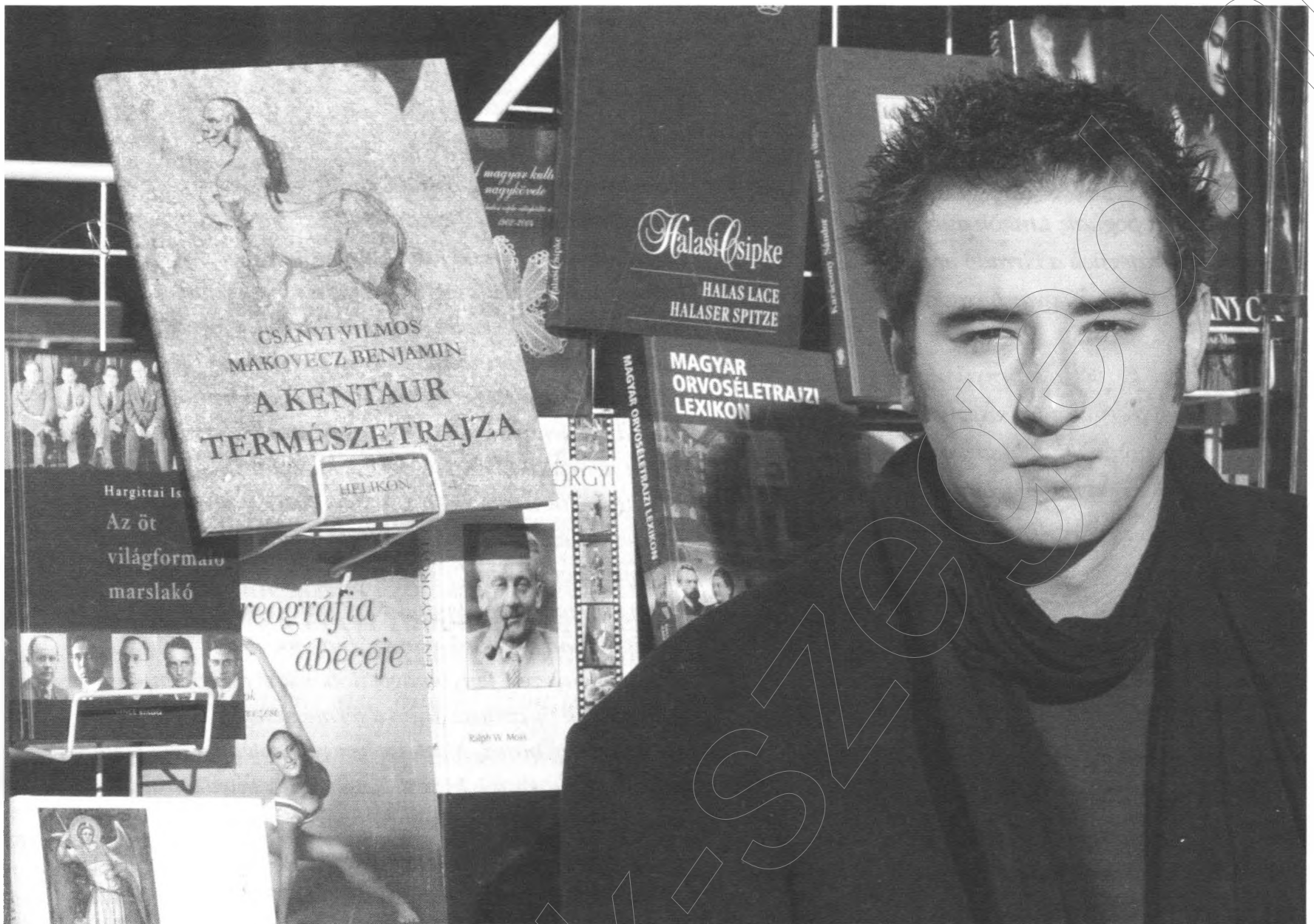
- Arra is volt példa.

- *Ha versekkel akarsz foglalkozni, miért az orvosiira jelentkeztél?*

- Egyrészt mindenki orvos a családban, másrészt általános iskolától kezdve reál irányultságú voltam, gimiben is a biológia-fizika-kémia orientáltságú osztályba jártam. Aztán elérkezett a felvételi. A magyar szakkal úgy voltam, hogy a rengeteg kötelező klasszikus olvasása túl sok lenne nekem. A természettudományos területektől az írók-költők gyakran ódzkodnak, pedig sok előnye van. Egy természettudománnyal foglalkozó előadónak minden szavára figyelnie kell, mert ha egyet hibázik, annak súlyos következményei lehetnek. Ez a pontosság a versekben is fontos. Nagyon nagy koncentrációt igényel, logikát, pontos fogalmazást. Akár egy 'és' is sok lehet. En ráadásul eléggé meg is bonyolítom a mondataimat, a mai napig megkapom néha, hogy magyartalanul írok.

- *A szülői, nagyszülői kép a verseidben állandóan visszatérő motívum. Ez minek köszönhető, milyen a kapcsolatotok?*

- Mivel nagyon erősek a családi szálak, ezt a témát találtam kapaszkodónak, teljesen véletlenül. Emlékszem, a Hajóval megyek című versemben bukkant fel először a nagypapa motívum, utána a nagymama, aztán mindenkit kiveséztem egyenként, később pedig a komplettebb családi versek következtek.

– *Miért kell kapaszkodó? Mibe kell kapaszkodni?*
 – Témában. Célszerű találni egy témát. Nem kell, hogy egyedi legyen, nagyon sok vers szól családról, mert sokan a gyerekkorukra térnek vissza (Kosztolányi, József Attila). Lehet, hogy ez bele-magyarozás, de a gyerekkorban kell keresni az okokat. Én erre rátaláltam, és azokból az emlékekből építem a verseket.

– *Mi tesz költővé valakit? Mitől költő a költő?*
 – Szerintem ezt nem az egyén dönti el. Ha a szakmabeliek mondják valakire, hogy téged befogadtunk, te közénk tartozol, ergo te költő vagy, akkor az ember annak tarthatja magát. Simon Márton, 23-24 éves költő írta, hogy „költő leszek, lehet, hogy rossz, de lehet, hogy jó”. Tehát lehet rossz költő is valaki, csak írjon verset. Szerintem, aki verset ír, az mondhatja magát költőnek.

– *De mi tesz verssé egy verset?*
 – Egy versben ne kerekedjenek felül az önös dolgok, a szövegen ne csak a szerző érezze azt, amit le akart írni, hanem egy olvasóra is hasson.

– *Te hogy oldod meg, hogy hasson az olvasóra?*
 – Én ezzel nem foglalkozom. Van egy kialakult hagyomány, ami miatt versnek lehet nevezni egy verset. Vannak objektív követelmények, tanult szabályok, amiknek meg kell felelni, hogy versnek lehessen nevezni valamit. Törekedni kell a felé a nagy cél felé, hogy alkotást hozzunk létre.

– *Egyik folyóirat szerkesztője az egyik versed elítélte, visszadobta, a másiknak pedig pont az tetszett, és megjelentette. Ha a szakma ilyen szubjektíven ítél, akkor hol van az objektív követelmény?*

– Ezt az objektív határt nem igazán lehet meghatározni. Azok az emberek határozhatják meg, akik ezzel foglalkoznak több éve. Szerintem ezek a

követelmények tanulhatóak, egy folyamat részeként jönnek létre. Például Radnóti már elismert költőként rátalált Faludyra, rámondta, hogy költő. Aztán Faludy rámondta Tandorira, hogy ő is egy jó költő. Utána Tandori rámondta Kemény Istvánra. Ez egy szép lánc, aminek következtében talán egyszer majd a lelkes fiatalokra is rámondják.

– *Akkor az objektív határ inkább szubjektív. A korábbi kor fiataljai, a most elfogadottak határozzák meg, hogy mi a vers, ki a költő?*

– A szakma dönti el, hogy odaadják-e a „diplomát” vagy nem. Ha 100 irodalmi szerkesztőből, 90 azt mondja, hogy te költő vagy, akkor lehet, hogy tényleg az vagy.

– *Ilyen belterjes a művészvilág?*

– Igen, „ha nem értesz hozzá, ne dumálj bele” jelmonddal alapvetően nehezen fogadják be a laikus véleményt.

– *De a versek alapvetően az olvasókért vannak, nem? Az olvasók pedig laikusok is lehetnek.*

– Sokan mondják, hogy a kortárs magyar irodalmi világ be van zárulva, hogy csak egymásnak írogatnak. Szerintem ez mindig így működött. Általában felhozzák példaként a Nyugatot, pedig azt sem olvasták olyan sokan, most mégis mindenki a Nyugatról beszél, mint a nagybetűs folyóiratról. Akkor is ugyanez volt. Azóta eltelt 100 év, és voltak versek, költők, akik túléltek, és nagyok lettek. A laikusok számára meg kötelezővé vált, hogy őket nagyoknak kell tartani.

– *Egyre inkább bebizonyosodik, hogy a kortárs költők elismernek. Ők hozzád képest egy idősebb generáció tagjai. Megragadsz a körükben és megfelelsz nekik, vagy próbálsz újítani?*

– Amikor elkezdtem küldözgetni a folyóiratoknak a verseimet, és kortárs verseket vettem a kezembe,

Lázár György
Nem harangok zúgnak

*Nem harangok zúgnak, az ágyúk dörögnek,
Fegyverek ropognak, tankok dübörögnek.
Agyúcsövek néznek a virradó napra,
A virradó napra, magyar virradatra.*

*Nem a dicső kezdet, a szörnyű vég ez,
Fohászkodj az éghez! Jaj, szörnyűség ez,
Magyar katonák állnak a sarkon és némán intenek:
„Im arra, arra, ott kell megölni testvéreinket!”*

*Nem a hajnal pírja von vöröst az égre,
Patakokban ömlik a magyar nép vére.
Hát, ez a sors vár arra, aki lázad,
Akit nem tört még meg a szolga-alázat?*

*Nem harangok zúgnak, az ágyúk dübörögnek,
Fegyverek ropognak, tankok dübörögnek.
Agyúcsövek néznek a virradó napra,
S virradó napra, magyar virradatra.*

(1956)

Lázár Bence
Eszter

*Bőröd pasztell. Illata leginkább
a banánültetvényhez hasonlítható.
Hajad az más. Tarkód hűvös hajlatában
van valami fenyőfaszag. De ez most nem számít.
Jobb kezedd a kanalat, ballal meg a tollat fogod.
Kettővel együtt gerincembe karmolod neved.
Néha még harapsz is. Tudom ez mind szeretetből van.
Mint a vasárnap ebéd, mit nagyanyám nagy gonddal készít.
Téged nem tudlak így elképzelni. Mármint, hogy húsleves
készítesz. Tőled ez távol áll. Az idő meg köztünk konvergál
a főzéshez és hozzád hasonlítható viszonyt. Csak főznöd
kellene megtanulnod. Például egy olcsó tanfolyam.
Adok rá pénzt. Ne válaszolj. Nem kell. Tudom.
Tehát itt nem az időről van szó, hanem rólad.
Én ültetvényezek, fenyőmagot dobálok el a kertben,
te meg csak pusztítasz. Ilyen a természeted.
De én sokáig bírom. Mint a néger rabszolgák a régi Ecuadorban,
a banánültetvények között. Nem végzek veled talán soha,
ha mégis: leülök majd nagyanyám elé, elnézem,
ahogy húsleves készít, fenyőmagot rágszállok,
s eljátszok egy régi történettel, amit szeretetnek hívnak.*

akkor erős megfelelési kényszer volt bennem. Úgy gondoltam, hogy majd csak az után lehet újítani, ha ők már elfogadtak. Idővel ettől távolodni kezdtem, most a saját utam követem, úgy írok, ahogy én szeretnék, majd elvállik, hogy befogadják-e.

- Önmagadhoz képest miben próbálsz változtatni, újítani?

- Most dolgozom a köteten, aminek Családi album lesz a címe. Már le akarom zárni ezt a ciklust, ahol a családi téma volt a középpontban. Eszköztárban is csupaszítani szeretnék, megszabadulni a metaforáktól, hasonlatoktól, erős képektől. Még köznyelvi szavakkal, a szavak szintjén akarok működni.

- Miért írsz verseket? Ha az olvasók igazából nem érdekelnek, mi a cél?

- Néha van cél: megírni a legjobb verset, ami létezik. Alapvetően azonban ez az írás egy kényszer. Ha az ember rá lép erre az útra, nem tudja önmagából kiégetni. Ha valaki erre teszi fel az életét, akkor hozzá szokik, és csinálja.

- Amikor leülsz, hogy megírd a legjobb versed, mitől lesz az a legjobb? Összeszedettségétől, pontosságától, mondanivalótól?

- Ez mind benne van. Minden vershez úgy állok hozzá, hogy ez lesz a legjobb. A mondanivalót nem befolyásolja. A tökéletesség felé való törekvés a lényeg. Persze tökéletes verset még senki nem írt, mindenben vannak hibák, de meg kell próbálni.

- Számomra a legtöbb versed inkább hangulat, mint konkrét mondanivaló.

- Sose bírtam a nagy mondanivalós verseket, az egyetemes művészetnek nem ez a célja.

- Kik azok, akikből merítettél, akiket példaképednek érzel? Én erős bereményis hangulatot érzek a verseiden.

- Első meghatározó élményem Radnóti volt, a legkeményebb hatás viszont Pilinszky. Bereményit meg Cseh Tamást elég sokat hallgatok, és sok verset írok a zenéjére, de Bob Dylanre, Quimbire, 30Y-ra is. Kortársak közül Kemény István verseit nagyon szeretem, de ami engem megfogott - ami az a vonal, amit én is követek -, az Szabó Marcell és Krusovszky Dénes versvilága.

- Otthon laksz még, szüleidnél?

- Igen. Gondoltam rá, hogy Pesten tanulok tovább, de az egyetemi évek alatt jobb otthon: nem kell mosni, főzni, takarítani. Majd idővel törekszem az önállósodásra, szerencsére szüleim elég nyitottak, akkor megyek haza, amikor akarok, nincsenek különösebb szabályok.

- Tervek a jövőre? Orvos leszel és mellette költő?

- Igen, szerintem kivitelezhető lesz, mivel mindkettő vizsgálatának tárgya az ember.

Erlauer Balázs
2 évf. egy. hallg.

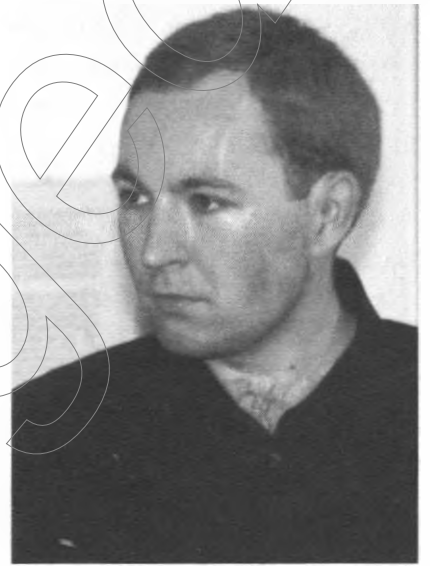

Izged

Hatások hatásai

OLASZ ATTILA A FESTÉSZETRŐL ÉS HOLDUDVARÁRÓL

20

Olasz Attila Szeged 1982-ben született fiatal festőművésze. Városunkban végezte általános és középiskolai tanulmányait, ekkor került be a Pataki Ferenc vezette képzőművész körbe. A Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Tanárképző Főiskola Kar rajz-művelődésszervező szakán szerezte diplomáját 2004-ben, jelenleg pedig a Pécsi Tudományegyetem Művészeti Karán festőművész hallgató.

- Tíz évvel ezelőtt nyílt első önálló kiállításod. Tekintve, hogy 1982-ben születtél, ez elég korai dátum, ezek szerint tehetséged hamar megmutatkozott. Mi és mikor indított arra, hogy képzőművészettel foglalkozz, milyen impulzusok, mely művészek hatására kezdted festeni?

- Már kiskoromban is sokat rajzoltam az óvodában, általános iskolában, viszont a döntő változás tizennégy évesen ért, ekkor kezdtem aktívan foglalkozni a festéssel. Az idő tájt jártam először a Nemzeti Galériában, melynek anyaga teljességgel lenyűgözött és markáns inspirációt adott ahhoz, hogy a festés tudományában is kipróbáljam magam. A Pataki Ferenc vezette kör tagjaként ebben a szabad iskolában lehetőségem nyílt arra, hogy felfedezzem, mi rejlik bennem, milyen utak állnak előttem. Tizenhat évesen már megrendezhettem első önálló kiállításomat és azóta folyamatosan állítok ki, évente egyszer-kétszer.

- Erről a bizonyos első kiállításodról mestered, Pataki Ferenc eképpen szólt: „Rendkívül szuggesztíven, állandó mozgásban jelenik meg minden, nála a világ nem végleg kész...”. Ez a mozgás egész művészetedre jellemző. Kialakult-e már saját kifejezési módod? Hogyan jutottál el eddig a végtelenül expresszív, átfogalmazott kifejezésrendszerig?

- Nem számítok ki előre semmit sem. Az impresszió számomra kiemelt fontossággal bír. Legtöbbször csak hagyom, hogy egy külső benyomás hatást gyakoroljon rám, lehet ez egy utazás, egy fénykép, egy pillanatnyi élmény. Ezek mindegyiképpen feldúsítják a munkámat és nem hagyják, hogy unalmassá váljon. Nagyon ügyelek arra, hogy az újabb és újabb hatások ébren tartsák képzeletemet, képzelőerőmet, világlátásomat. Kifejezésrendszerem a fellazítottabb, oldottabb témák okán változott, az átalakulás véleményem szerint nem konkretizálható. Ami leginkább foglalkoztat a kezdetektől fogva, az az áttűnés. Úgy hiszem, ez az, ami jellemző rám. Nagy érdeklődést mutatok aziránt, hogy hogyan lehet egy formát a másikba ültetni, hogy azok egyek legyenek, mégis külön is megállják a helyüket. Kifejezés módom egyébként folyamatosan alakul, hiszen egy belső hangot juttatok kifejezésre, amit természetesen állandó változás, metamorfózis jellemez. Ez olyannyira hangsúlyos a munkámban, hogy több motívum az évek múltán is vissza-

kerül a képeimre, így ez egyfajta evolúcióként is felfogható.

- Művészeti kapcsolatokban is bővelkedsz. Sok kortárs művészt ismersz, valamint egyéb művészetekben is jártasságot szereztél. Mennyire fontos ez számodra, mennyire használod ki ezeket a lehetőségeket akár ihletmerítés, akár motiváció terén?

- Számomra ezek a kapcsolatok kifejezetten fontosak. Először is rendszeresen olvasok, főként szépirodalmat. Úgy gondolom, az olvasottság igen fontos, emellett lényegesnek tartom a művészeti ágak kapcsolatát. Természetesen ezek mindmind hatnak rám, szeretem megismerni mások gondolatvilágát, valamint sokat segít nekem a megfogalmazásokban, például abban, hogy költői címeket adjak képeimnek. Édesapámmal nagyon jó a kapcsolat, folyamatosan beszélgetünk például arról, amit éppen olvasunk. Mivel ő az élő irodalommal is kapcsolatban van, rajta keresztül megismerhetem az éppen aktuális törekvéseket. Sok a fiatal, korombeli művész, ezáltal velük is találkozhatok, valamint rendszeresen veszek részt különböző irodalmi rendezvényeken is. Több különféle művészeti ágat képviselő alkotóval van személyes, baráti kapcsolat. Említettem már Pataki Ferencet, aki a kezdetektől fogva egyengeti pályámat, sokat segít nekem, jó kapcsolatban vagyunk. 2001-ben hívott meg a szegedi Start Galériába, ahol Mester és Tanítvány címmel rendeztünk közös kiállítást. Számomra ez a tárlat nagyon sokat jelent, hiszen ennél nagyobb elismerést nem is kívánhat magának egy fiatal festőművész. A képzőművészek közül fontosnak tartom Kass Jánossal való kapcsolatomat, akit 1999-ben ismertem meg, és attól kezdve jó kapcsolatban vagyunk. Két kiállításomat is megnyitotta már, ezek közül az egyik volt a Test-tájak, alakzatok címet viselő a szegedi Kass Galériában, ami az eddigiektől eltérően egy téma köré összpontosult. Szellemi támogatást is kapok Kass Jánostól, tanácsokkal lát el, szimpátiával közelít felém. Több kiállításom megnyitásakor is jelen volt, figyelemmel kíséri munkásságom és ez számomra nagyon sokat jelent. Csernus Tibor Párizsban élt magyar festőművésszel is volt alkalmam találkozni 2005 májusában. Munkássága előkelő helyet foglal el a huszadik század képzőművészetében. Nekem ezért is volt fontos a vele

való találkozás, és igazán jól esett, hogy élénk érdeklődéssel fogadott. Egy jó hangulatú beszélgetést folytattunk elsősorban közös ismerőseinkről és a művészetről. Jelenleg Pécssett tanulok, itt Tolvaly Ernő Munkácsy-díjas festőművészt emelném ki, az ő osztályába járok a Művészeti Karon. Jó szemléletű, kiváló művésztanárnak ismerem, alkotóként is szeretem a munkáit, úgy vélem, jelentős alakja a képzőművészetnek nem csak gyakorlati, de elméleti síkon egyaránt. Olyan alkotó, aki művészeti írásokat is publikál. Fontosnak tartom, hogy ezen jelentős művészek, akikkel eddig kapcsolatom volt, leírják véleményüket alkotói tevékenységéről, hogy az fennmaradjon.

- *Édesapád, Olasz Sándor révén, aki a Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának egyetemi tanára, a Tiszatáj irodalmi folyóirat főszerkesztője, számos irodalmárral is találkozottál. Velük milyen kapcsolatokat ápolasz?*

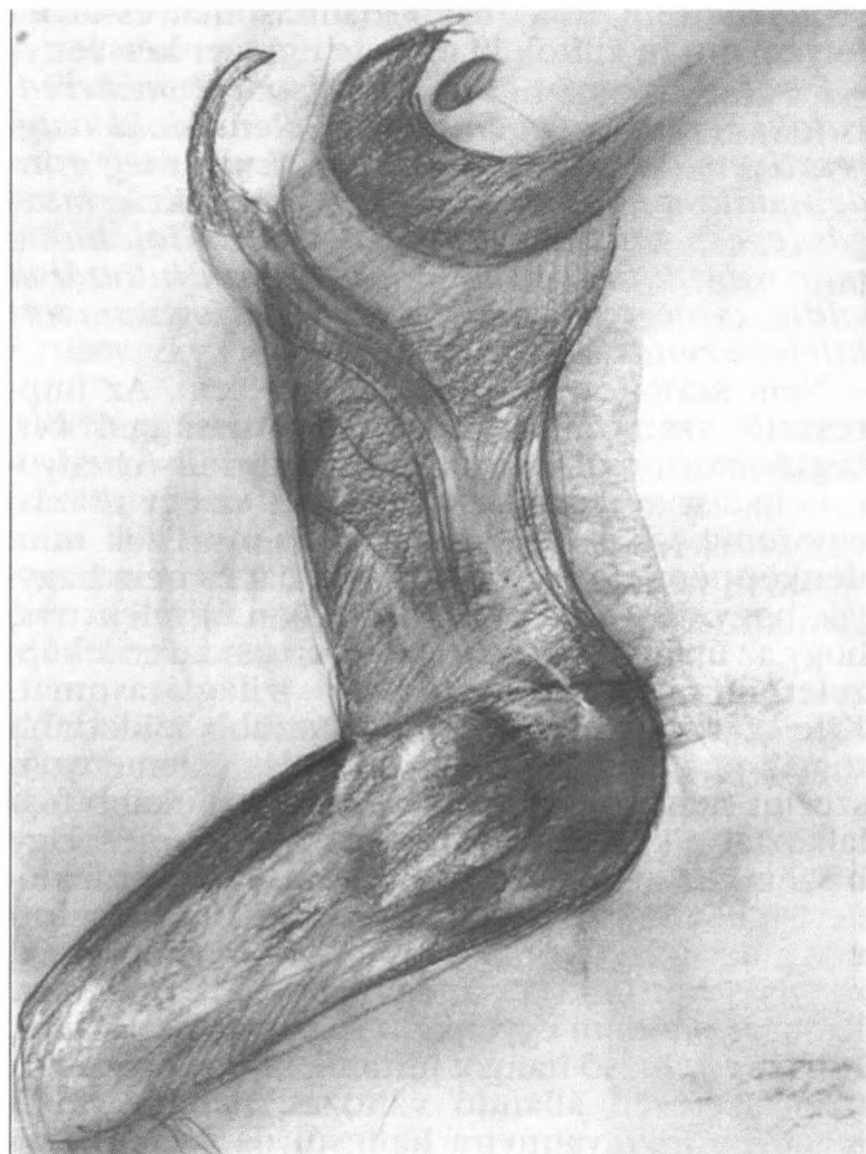
- Juhász Ferenc Kossuth-díjas költő már kétszer is megnyitotta kiállításomat. Rendszeresen olvasok tőle, költészetét magamhoz rendkívül közelállónak érzem, rokonszenvesek az írásai és méretetlenül büszke vagyok arra, amilyen véleménynyel van rólam. Külön értéknek tekintem, ha valaki a látottakat hűen tudja megfogalmazni és ily módon visszaadni. Juhász Ferencet ebben is nagyra tartom, hiszen munkáim mondanivalóját tökéletesen értelmezi és önti szavakba, ahogyan azt tette a 2008. május 9-i szegedi Tanulmányi és Információs Központban rendezett kiállításomon is: „Olyat teremtett és a teremtésben a megvalósítással a semmiből, a csöndből kiszólitott, születéssé szervezett lény, amely gomolyog, perdül, kanyarodik, ágaskodik, szűkül és tágul, roskad, mereven tenyészik és lét-létezése ellenére növényien virágzik, és minden tolla, a titokfedő szeretet-gomolyag más-más színű, más-más világtűz-ragyogású...”. Újra és újra visszatérek műveinek olvasásához és külön megtisztelte-

tés volt számomra, mikor Halandóság-mámor című kötetének borítójára a Test-tájak, alakzatok című tárlatom képei közül választott festményt. A szegedi kötődésű Zalán Tibor József Attila-díjas író is szeretném a nevek között megemlíteni, aki Budapesten nyitotta meg egy kiállításomat 2004-ben. Ő is egy ismert és elismert kortárs, szerző ugyanúgy, mint Sándor Iván Kossuth-díjas író, akivel a viszonyom ma már több, mint pusztán ismeretség. Velük igazán megoszthatom gondolataimat, szellemi támogatást nyújtanak és iránymutatást adnak.

- *Mondtad már, hogy sokat olvasol, a többi művészeti ággal is jó a kapcsolatod, befogadjuk vagy. A művészettörténet más tényezői inspirálnak téged?*

- Igen, természetesen segíthetnek. Egy szemléletmódból több dolog is leképezhető és ugyanarról a dologról többféle szemlélettel is készíthető művészeti alkotás. Viszont én nem másolok. Régen volt ez divat, így tanultak az alkotók, de én inkább az egyéni út megtalálásán fáradozom. A többi művészet is befolyásol természetesen. Zenehallgató is vagyok, akár egy zeneműből is ihletet meríthetek. A művészettörténeti korok közül a barokkot különösen szeretem, hiszen kifejezésmódja markáns és drámai. A régmúlt korok festői közül Caravaggio van rám nagy hatással erőteljes emberábrázolásaival, ami engem már régóta foglalkoztat attól függetlenül, hogy ez munkáimon megmutatkozik-e vagy sem, de gondolataimban mindenesetre újra és újra megjelenik.

- *Egy képzőművésznek nagyon fontos, hogy legyen tere, ahol dolgozni tud. Egy hely, ahol magára tudja csukni az ajtót, kizárni a külvilágot, hogy gondolatait, érzéseit kiszabadíthassa, kifejezésre juttathassa. Számodra megadott-e, hogy műtermedben szabadon alkothass? Milyen egyéb lehetőségek tárulhatnak egy festőművész elé?*

JUHÁSZ FERENC NYITOTTA MEG OLASZ ATTILA KIÁLLÍTÁSÁT AZ SZTE TANULMÁNYI ÉS INFORMATIKAI KÖZPONTJÁBAN

- Szerencsém van, hiszen van egy hely, ahol tudok dolgozni. Újszegeden élek a Fűvészkerttől nem messze, így ez számomra igazán kellemes hely. A kertváros és a zöldövezet különösen kedves nekem, úgy érzem, ez ideális környezet a festéshez. A műterem a ház részét képezi, ez kifejezetten előnyös, otthon érezhetem magam alkotás közben. Minden feltétel adott, hogy minél többet fessek. Már évekkkel ezelőtt is sok helyre hívtak, kiállításokat rendezhettem. A közönséggel is jó kapcsolatot tudtam kialakítani, szellemi partnerekre találtam. Az inspiráció százféle oldalról ért, ezeket úgy gondolom, jól fel tudtam használni eddig.

- Mit gondolsz, a felsoroltakon kívül min múlik egy karrier? Milyen tényezők befolyásolhatják a művész tevékenységét, elismertségét, elfogadottságát, művei mondanivalójának befogadását?

- A legfontosabb a környezet, a másokkal való kapcsolat. Nagyon lényeges, hogy az elkészült mű milyen hatással van a befogadóra, van-e olyan közeg, amely fogékony az alkotásra. Nyilvánvalóan az alkotó és befogadó között szükséges a párbeszéd, amit állandóan fenn kell tartani. Ez a művésznek is feladata. Ha megszűnik a párbeszéd, akkor nincs visszajelzés a munkájára nézve. Közvetítő csatornákra is szükség van, például hogy egy kiállításnak híre menjen, eljusson oda, ahová kell.

- Milyen a kapcsolatod a többi művésszel? A

festőkkel milyen a viszonyod? Megfigyelhető-e köztetek egyfajta rivalizálás?

- Az idősebb generációval több kapcsolatom van. Sok olyan művész baráttal büszkélkedhetem, aki más képzőművészeti ágban tevékenykedik vagy tudományos munkát folytat, de a képzőművészet révén ismertem meg őket. Lehet, hogy soha nem is találkoztam volna velük, ha nem festek. Emellett sok fiatal kollégám van. Versenyt nem vettem észre, mindenki saját magát próbálja kifejezni, saját útját egyengeti.

- A művészek helyzete napjainkban eléggé ellentmondásos. A régi időkben a mesterek nagy része szegénységben élt, munkásságát nem díjazták kellő mértékben, tehetségükre csak később figyeltek fel új korok emberei. Kifizetődő-e manapság festőnek lenni?

- Az én életemben ez egy komplex dolog. Érdekel a festés mellett a fotózás, sőt a kiadványtervezés is. Ha ügyesen kombinálja őket az ember, akkor talán a megélhetéssel sincs gond.

Tandi Laura
3. évf. egy. hallg.

20

A szeretet szabadsága

CZENE ZOLTÁNNAL AZ EGYETEMI SZÍNJÁTSZÁSRÓL

Épphogy leültem a Millenniumi Kávéház egyik asztalához, máris belépett az ajtón beszélgetőtársam, a Szegedi Egyetemi Színház lelke és motorja: Czene Zoltán. Bizalmat sugárzó és nyugodt – ez volt az első gondolatom, amikor kezet nyújtottunk egymásnak.

Az interjú során nem csupán személyéről kaptam sokkal átfogó képet, hanem a szegedi egyetemi színjátszásról is – arról a szerelemről és művészetről, amely jelenlegi formájában immáron hatodik éve él és virul a napfény városában.

- A legtöbb művészeti ághoz hasonlóan, a színjátszás tekintében is nagyon fontos a hagyományok tisztelete. A Szegedi Egyetemi Színház esetében ez mit jelent?

- Az egyetemi színjátszásnak nem csupán Szegeden, hanem az egész országban igen erős hagyományai vannak. A mi korosztályunkban pedig mindig is határozottan jelen volt az önkifejezésnek e módja. Szeged ráadásul ebből a szempontból is a vidéki városok élén jár. Az elődök munkássága kapcsán egyfajta súly nehezedik ránk: ez azt jelenti, hogy meg akarunk felelni a nagy neveknek, méltóak szeretnénk lenni gyökereikhez. A történetet a '30-as évekig lehet visszavezetni, Szent-Györgyi Albert rektorságának idejére. Akkor ifj. Horváth István, az Egyetemi Színjátszók Társaságának megalapításával, valamint a Hamlet színpadra állításával rakta le az alapkövet. Amikor azonban fiatalon öngyilkos lett, óriási törést okozott az egyetemi színjátszás életében. Ezt követően, üstökösként érkezett a '60-as években Paál István, akit mindenki csak Istinek szólított. Ő volt az, akinek sikerült egy Európa-hírű, erős és összetartó társulatot létrehozni, tovább járva a Horváth István által kitaposott ösvényt. Paál Isti aztán a hivatásos színházi világba került, életét szintén tragikus körülmények között fejezte be. A '80-as évekig tartó cezúra után újra feléledt az egyetemi színjátszás, amely Balog József és Samu Attila nevéhez fűződik. Annak a Balog Józsefnek a nevéhez, aki ma a MASZK Egyesület elnöke Szegeden. A '80-as évek kiemelkedő figurája volt még Kormos Tibor, a Kulturális Bizottság jelenlegi elnöke, továbbá Czeizel Gábor, aki fiatal rendezőként tevékenykedett. Jól érzékelhető tehát, hogy él Szegeden egy borzasztóan erős hagyomány, egy szakmai nivó, egy olyan szint, amit el kell érni ahhoz, hogy méltóak lehessünk ezekhez a nevekhez. Ez egyfajta kötettséget is jelent, de erőt, segítséget is ad egyben. Előre visz, mert tudom, hogy a régiekhez képest miben szeretnék más lenni, mennyiben szeretnék mást csinálni. Hitben, csapatösszetartásban, azt hiszem, hasonlóak vagyunk elődeinkhez. Szakmailag azonban már más irányba tartunk, másfajta színházat próbálunk éltetni. A Paál Isti féle Szegedi Egyetemi Színpadhoz képest szeretnénk jelezni a folyamatosságot, a tiszteletet, ugyanakkor a különbözőséget is, többek között azért, hogy Szegedi Egyetemi Színháznak nevezzük magunkat.

- A Szegedi Egyetemi Színház 2003-ban jött létre. Milyen személyes indíttatás, milyen út vezetett téged odáig, hogy létrehozod ezt a társulatot?

- Magyar-művelődésszervező szakon végeztem a főiskolán, és már körülbelül hároméves korom óta él bennem az a romantikus vágy, hogy színész lehessenek. Az egész történet nem tudatosan indult, tehát nem azzal a kifejezett gondolat a fejemben, hogy én létre szeretnék hozni egy társulatot. A kezdet az volt, hogy elolvastam Gyurkó László, Kossuth-díjas író, a Szerelmem, Elektra című tragédiáját, majd gondoltam egyet, s felvettem a kapcsolatot az íróval abból a célból, hogy darabot rendezhessek a műből. Miután Gyurkó László áldását adta, hosszas és kemény munkát követően a TÁK-ban, 2003 őszén bemutatásra került a Szerelmem, Elektra című darab. Akkor, abban a pillanatban még csak nem is sejtettem, hogy mi fog kinőni ebből az előadásból. A tragédiának óriási szakmai sikere volt akkor, öt évvel ezelőtt, amelyen magam is meglepődtem. Gyurkó műve ugyanis egy nagyon érdekes, ugyanakkor komoly politikai témát feszeget. Gondolatokról, eszmékről van benne szó, amely nagyon megfogta a fiatal nézőközönséget. A bemutatót követően, érdekes módon, nem csupán bennem, hanem

a szereplőkben is megfogalmazódott a kérdés: „Mi legyen a következő darab?”. Végül tizenkilenc előadást élt meg a tragédia, ami szerintem egy óriási szám, tekintve, hogy vidéken vagyunk, és nem hivatásos színészekről van szó. És ekkor, ezen a sikeren felbuzdulva, 2003-ban gondoltam én azt, hogy az egyetemi színjátszás hagyományát fel kellene eleveníteni Szeged városában.

- A már hivatalosan is létező Szegedi Egyetemi Színház munkássága hogyan alakult a továbbiakban?

- Miután mindenki meghatározott elvárás alakult ki a folytatás iránt, Csokonai Vitéz Mihály Karnyóné című művét vettem elő. Azért gondoltam, hogy a Karnyóné megfelelő folytatás lesz, mert ez egy vígjáték. Ezen meg lehetett tanulni bizonyos alapvető színpadi szabályokat: hogyan kell például elmondani egy poént ahhoz, hogy az hatásos? Ekkoriban történt az is, hogy a TÁK-ból elkerültünk a Pincészházba. A Karnyónét követte a harmadik bemutató, ami szintén óriási falat volt: 2005-ben adtuk elő ugyanis az első magyar musicalként számon tartott darabot, az Egy szerelem három éjszakáját. Ez már egy tizenhat szereplős, zenés mű volt. Ez jelentette számunkra a nagy szakmai áttörést, ugyanis 2006-ban a pécsi VI. Országos Egyetemi és Főiskolai Színjátszó Fesztiválon arany minősítést kapott érte a társulat. A sikert azonban egy negatív fordulat követte: a harmadik évad végén ugyanis beázott a Pincészház; minden technikai berendezésünk tönkre ment, több milliós kár érte a társulatot. A negyedik és ötödik évad úgy telt el, hogy nem volt saját helyünk, de a munkát nem szakíthattuk meg, folyamatosan kellett dolgozni, mert ha kimaradt volna egy év, kezdhetünk volna mindent előlről. Így született meg a negyedik évadban a Kell egy csapat című darab. Ebben már én magam is játszottam, méghozzá a főszerepet.

- A tavalyi pedig már a jubileumi évad volt. Mit jelent ez egy egyetemi színházközösség életében?

- Így van, öt éves volt a társulat, és ez az a pont, amikor egy kicsit meg kell állni, el kell gondolkodni, mert nagyon-nagyon dolognak számít az, hogy egy egyetemistákból álló színpad megéli az ötödik születésnapját. A születésnap gálaműsorán, amely a Rectori Hivatal Aulájában került megrendezésre, megjelent többek között Hubai Miklós is, aki az Egy szerelem három éjszakája című darabot írta. A hatodik évadra pedig szükségünk volt egy olyan fix helyre, ahol nyugodt műhelymunka folyhat végre. Így ebben az évben az Alsóvárosi Kultúrházban kezdtünk játszani. A 2008/2009-es évadban megszületett az ötödik bemutatónk, Könyvtáros kisasszonyok és dr. K.H.G.-k címmel.

- Idén is részt vettetek a pécsi Nemzetközi Egyetemi Színházi Fesztiválon. Milyen eredményekkel és élményekkel tértek onnan haza?

- A pécsi Janus Egyetemi Színház által megrendezett VII. Nemzetközi Egyetemi Fesztiválra 2008. október 23-26. között került sor, tehát az élmény még egészen friss. A Kell egy csapat felújított változatát vittük magunkkal, s előadásunkat a zsűri „Alkotói díjjal” jutalmazta, amelyen pontosan a következő áll: „Alkotói díj Czene Zoltánnak, biztatva a valódi csapatmunkára”. Erre a díjra roppant büszke vagyok, mert ez már a második nagy szakmai elismerése a csapatnak. A fesztiválon egyébként összesen tizenegy társulat vett részt, ebből öt kapott díjat: három külföldi és két magyar. Ez pedig számomra azt jelenti, hogy amit 2003-ban elkezdünk, azt nem szabad abbahagyni. Ennek a fesztiválnak a jelentőségét egyébként az adja, hogy ma az országban ez az egyetlen olyan szakmai fórum az egyetemi

színpadok számára, ahol megmutathatják és megmérettethetik magukat. Nagyon fontos az, hogy évről-évre rendszeresen nyomon lehessen követni, hogy melyik egyetemi társulat honnan hová fejlődik, merre tart. És én, személy szerint, ezért nagyon hálás is vagyok a Janus Egyetemi Színháznak.

- Milyen volt a „mezőny”? Milyen előadásokat láthatott Pécsen a közönség?

- Rengeteg fajta színházat látott a közönség Pécsen: látott nagyon kontár, és szenzációs előadásokat is. A budapesti Radikális Szabadidő Színház csapata nagyon jól szerepelt: ők szintén díjazottak lettek. Külföldi társulatok közül pedig a belgrádi volt az, amelyik zseniális előadást prezentált. Amit viszont sajnálok, hogy Debrecen nem kapott díjat, holott véleményem szerint, megérdemelték volna. Ez persze attól is függ, hogy milyen ízlése van a zsűrinek, ami minden évben más tagokból áll össze. Idén Bérczes László, a budapesti Bárka Színház művészeti vezetője, illetve Béres László, a gyergyószentmiklósi Figura Stúdió színházának igazgatója alkotta a zsűrit.

- Említetted, hogy ezen a fesztiválon voltak kevésbé sikeres, a Te szavaiddal élve „kontár” előadások. Szándékosan nem használtad az „amatőr” kifejezést. Mi a különbség a Te olvasatodban amatőrizmus és profizmus között?

- Maga az amatőr szó francia eredetű, aminek jelentése: szeretni. Vagyis azt jelenti, hogy én szeretem azt, amit csinálok. És ez az alapvető viszony, mégpedig az, hogy szeretem, amivel foglalkozom, meghatározza a minőséget is. Tehát: az amatőr szó nem jelent értékítéletet, „csupán” egy viszonyt fejez ki. A profi kapcsán a következőket szokás mondani: ebből él, a technikai tudása magasabb szintű, intézményesített keretek között képezte magát. És tulajdonképpen ezek jelentik az alapvető különbségeket is, mert egy amatőrnek nem biztos, hogy van technikai és szakmai tudása, vagy legalább is kevesebb, mint egy profinak. Ettől függetlenül azonban, nem biztos, hogy rosszul csinálja azt, amit csinál. Éppen ezért talán szerencsésebb ezt a megkülönböztetést úgy használni, hogy hivatásos és nem hivatásos színész. Kifejezetten szakmai oldalról a kőszínház és alternatív színház kifejezéseket is szokás használni. Sokan inkább azt szeretik mondani, hogy szabadszínház vagy független színház, és ehhez képest létezik az állami fenntartású intézmény, mint kőszínház. Számonra pedig az amatőrizmus, mellett, hogy természetesen szeretem, amit csinálok, igényességet jelent magam felé és a szakma felé egyaránt. Szakmai alázatot, munkabírást és rengeteg kreativitást igényel. Sokkal többet, mint egy kőszínház esetében: ott ugyanis külön emberek látják el az egyes részfeladatokat, a színészt mintegy „kiszolgálva”. De amatőrként mindent magadnak kell megoldani, és ez számomra sokkal izgalmasabb feladat. Ami pedig mindehhez elenged-

hetetlenül fontos: olyan belső igényesség és szakmai alázat, amely azt hozza magával, hogy mindig kíváncsiak maradjunk, sose elégedjünk meg, képezzük magunkat mindig tovább! És ezzel szintén nem azt akarom mondani, hogy az ország bármelyik kőszínházában a színészek nem dolgoznak kellő erővel. Csupán más a közeg: nekik is más problémákkal kell megküzdniük, és nekünk is.

- Amint említetted, a szakma, a színház iránti igényességbe beletartozik az is, hogy az amatőr is képezze önmagát. Mi ennek a módja? Melyek a nehézségei?

- Én teljesen autodidakta módon képezem magam a mai napig. Ennek természetesen megvannak a maga előnyei és hátrányai is. Előny az, hogy megvan az amatőr kompetenciája arra, hogy egyedül is megszerezze közel ugyanazt a tudást, mint amivel egy profi rendelkezik. Az egyik legnagyobb hátránya azonban, hogy nincs egy olyan mestere, akire rábíthatja magát, akiben megbízik, aki utat mutat neki és vezet. Egy amatőr tehát ön maga tanítója, illetve a társulatban egymás tanítói, segítői is vagyunk. Egyébként én abban a szerencsés helyzetben vagyok, hogy nekem volt mesterem: a Szerelmem, Elektra című darab írója, Gyurkó László, aki sajnos már nem él. A vele kialakult, több mint négy éves barátság nagyon meghatározó volt számomra.

- Jelenleg hogyan néznek ki a hétköznapjaitok?

- Novembertől újra elindultak a tréningek, amelyeken nem csak a fellépő tagok, de bárki részt vehet. Tovább folynak a próbák is, valamint minden előadás után összeülünk, és megbeszéljük, hogy mi az, ami jó és mi az, amit másképp kellene csinálni. Ettől lesz műhelymunka az, amit csinálunk. A próbákon, szakmai dolgokban nagyon szigorú vagyok, mert a színház alapvetően nem egy demokratikus műfaj. A próbateremben rendező vagyok, ők pedig színészek. Este azonban, a kocsmasztal mellett barátok vagyunk: megosztjuk egymással a gondolatainkat, olykor még a lelki bajainkat is. Egy társulat olyan, mint egy élő szervezet: gondozni, ápolni kell, mert csak úgy lehet boldog, kiegyensúlyozott és termékeny. És ez így van jól.

Sándor Anita
egy. hallgató

20

Randevűk a Múzsa nevű nővel

LATZKOVITS MIKLÓS NOVELLAÍRÁSRÓL, SZEGEDRŐL ÉS ÖNMAGÁRÓL

Latzkovits
Miklós

Laboda

Latzkovits Miklós 1963-ban született Szegeden. Latin-magyar szakon végzett a József Attila Tudományegyetemen, majd 1997-ben PhD fokozatot szerzett. Jelenleg ugyanott régi magyar irodalomtörténetet tanít. Novelláírással 1989-ben kezdett el foglalkozni. Első önálló kötete megjelenése előtt a Palócföld, a Pompeji, a Symposium, a Holmi és a 2000 közölte novelláit. Önálló kötete 2001-ben jelent meg *Hogyan tanultam meg koptul?* címmel a JAK Füzetek sorozatban. 2008 áprilisában jelent meg *Laboda* című kötete, melynek novelláit – ahogy az a borítón is olvasható – jórészt egy Laboda nevű, titokzatos személy alakváltásai, szerepváltásai mozgatják. A könyv egy mátrixszerű nyelvi világba visz, ahol a hétköznapok eseményei egyáltalán nem hétköznapiak.

– *Latzkovits Miklós és Laboda egyazon személy?*

– Persze. Az ő felesége is Szabó Mária, ahogy az én feleségem is Szabó Mária. Két gyermeke van, nekem is két gyermekem van, Latzkovits Miklós és Laboda is Szegeden született, és itt is élt mindig stb. De ez persze csak egy játék, ami írásközben nekem mindenképpen egyfajta örömet okoz, és az olvasó, ha akar, rácsodálkozik a dologra, ha nem akar, akkor nem. Nekem ezt így jobb volt írni.

– *Nem is élt máshol?*

– De. Egy évig kipróbáltam Lentit, ott voltam katonásként. Persze csak kényszerből, 1981-ben ez még kötelező volt.

– *Honnan merít ihletet az íráshoz?*

– Az, hogy mikor és mit írok, mindig egy nővel van összefüggésben. A Múzsa nevű nővel, aki jön, és homlokon csókol. Furcsán szokott ez megtörténni. A labodás történeteket például egyszerre, egyetlen pillanat alatt találtam ki. Egyetlen pillanat alatt az egész novellafüzer imázsát, hangulatát. Olyan történeteket akartam írni, amelyek mulatságosak, de mégis van bennük valami szomorúság. Melyek tele vannak lehetetlenségekkel, abszolút groteszk elemekkel, ám ennek ellenére mégis meglehetősen realista módon vannak megírva. (A Laboda esetében egyébként mosogatás közben csókolt homlokon a Múzsa.) Ilyenkor rögtön elkezdek írni, akár három-négy történetet is kitalálok egyszerre. Van, hogy szaladok a géphez, mert félek, hogy elfelejték egy-egy fordulatot. Annyira „kattog az agyam”, hogy ha nem írom le rögtön az ötleteimet, akkor könnyen el is felejtetem őket. Amikor elkezdek egy történetet, nagyjából azt is tudom, hogy mi lesz a vége. Különös érzés, hogy bár a szöveg akkor még nincs kész, nem létezik, nekem mégis határozott benyomásom van róla.

– *Hogyan ír?*

– Számítógéppel. Úgy gondolom, hogy anélkül nem is tudnék. Lassan írok, nehezen írok, és sokat javítok. Nem jó ez így. Sokat szeretnék írni, könnyen és gyorsan. Viszont nagyon szeretem olvasni az írásaimat. Jó érzés, ha sikerül valamit befejeztem. Ez ritkán adatik meg nekem, lévén, hogy tényleg nagyon keveset írok. Ennek többek között az az oka, hogy nincs elég időm ezzel foglalkozni, lekötnek az egyéb dolgaim. A pécskai utcai házunk építése alatt például egyáltalán nem írtam. Az ember vagy maltert kever, és nem ír, vagy megfizeti a malterkeverő munkásokat, és akkor ír. Ez ilyen egyszerű. A mostani költözésünk sokkal rövidebb ideig tartott, három hét alatt kész lett minden. Csak takarítani kell, meg a könyveket bepakolni a szekrényekbe, ami reménykeltőnek látszik.

– *Mennyire lehet megélni az írásból?*

– Az biztos, hogy nem kifizetődő dolog. Aki már ismert a „szakmában”, az nyilván magasabb honoráriumokat kap, ebből következően pedig többet is írhat. Nemrég megjelent egy körülbelül húszoldalas novellám. Tízezer forintot kaptam érte. Nem azért, mert a kiadó gonosz, vagy nem akar kifizetni, hanem mert nem tud fizetni. És én

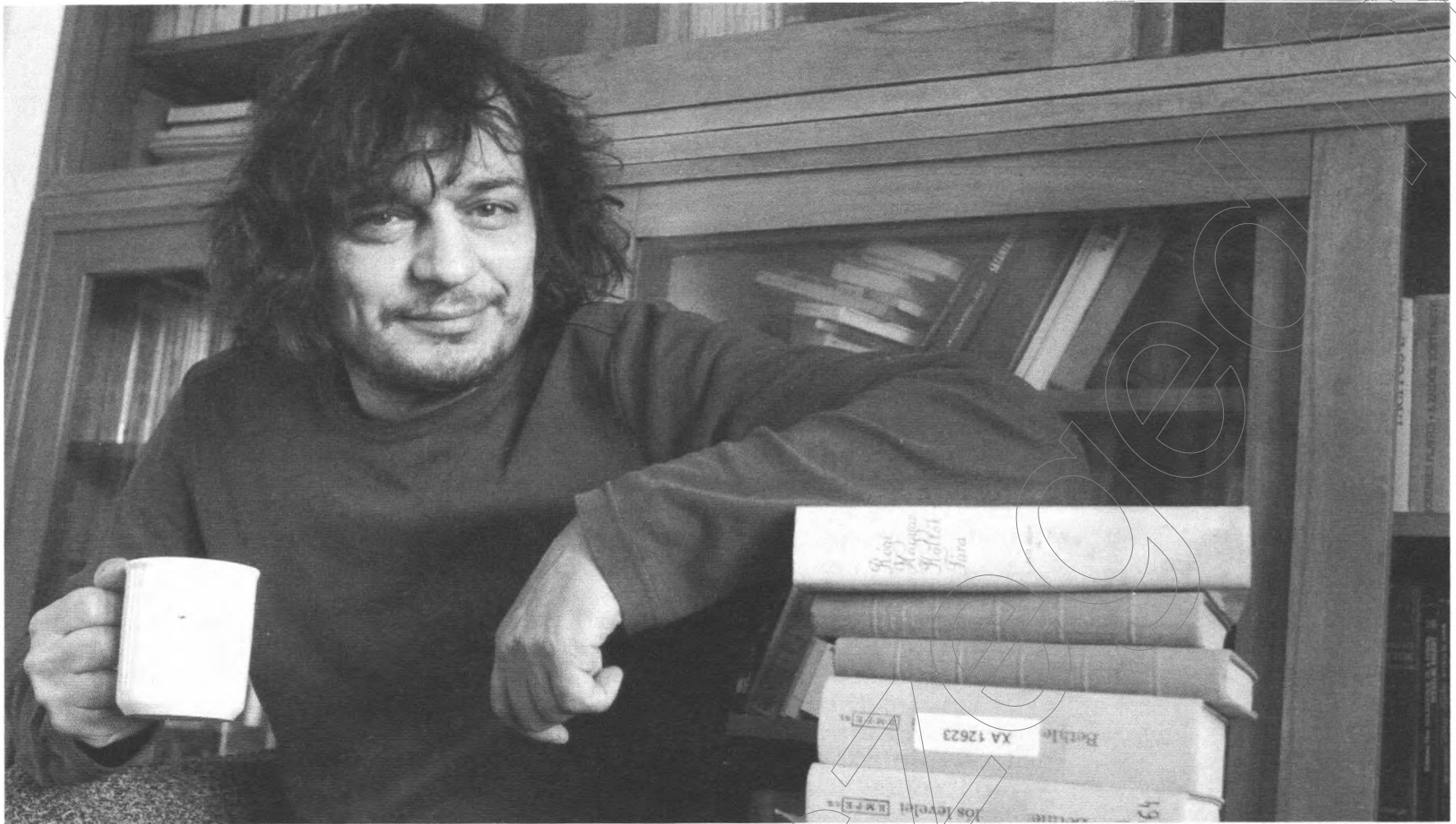
ezzel az írással legalább egy- másfél hetet dolgoztam. Ráadásul ilyenkor éjjel-nappal írok, tehát akár napi tizenhat órán keresztül, sőt, sokszor nem is alszom. Egy magamfajta író esetében tehát a dolog úgy néz ki, hogy az ember dolgozik egy – másfél hetet, és kap érte – mondjuk – 20 ezer forintot, attól függően, hogy melyik folyóirat közli az írást. Ilyesmire egyszerűen nincs pénz ebben az országban. Különben nagyon logikus ez az egész. Tegyük fel, hogy én nem magyar író vagyok, hanem kínai. Nem hiszem, hogy Kínában nagyobb lenne a modern kínai irodalom iránt érdeklődők százalékos aránya, mint amilyen arányban nálunk érdeklődnek a modern magyar irodalom iránt, csak ők kicsivel többen vannak mint mi, ami nagyobb piacot, több pénzt jelent. Magyarországon nagyon kevesen vannak, akik tudnak és hajlandók is költeni a mai magyar irodalomra. Írni tehát – úgy gondolom – némileg luxuriózus dolognak minősül, s a magyar írok jelentős része nem a honorárium miatt ír.

– *Kik a képzeletbeli olvasói? Kiknek ír?*

– A barátaimnak. Magamnak. Arra gondolok, mit szólnék én a saját szövegemhez, ha azt más írta volna. Az ember nyilván összerak a fejében egy képet arról, hogy milyen egy „jó” novella. Ez az összerakósi pedig úgy működik, hogy az író maga is olvas. Olyan író nincs, aki nem olvasó is egyúttal. Az olvasmányélményeiből tehát, amelyeken keresztül megszerette az irodalmat és melyeken keresztül kialakult benne az írói ambíció, felépít egy ideát, hogy milyennek kell lennie a jó szövegnek. Az író – szerintem – ezt próbálja meg kivitelezni. És persze sokféleképpen el lehet csúszni. Lehet rosszul kitalált maga az idea, vagy lehet jól kitalált, de rosszul megcsinált. És persze elképzelhető az előbbi kettőből gyúrt számos hibridmegoldás is, a pálya végtelennek látszik. Ami a képzeletbeli olvasóimat illeti, én magam írás közben arra törekszem, hogy a szövegeim bárki számára hozzáférhetőek legyenek. Nem gondolnám, hogy befogadásuk komolyabb erőfeszítést igényel. Persze, mint minden szövegnek, az enyéimnek is többféle olvasatuk lehetséges. A Labodában olvasható például egy novella (A magyarok és a dicsőség), amely az eisenach-i vereségről szól. Ebben a „hét kapitány” mindegyikének olasz neve van. Ha valaki olvasta Dino Buzzati A hét hírmondó című novelláját, az rögtön észreveszi, hogy a nevek megegyeznek.

– *A Labodában használja az alteráció kifejezést, amit úgy fogalmaz meg, hogy „az ember felváltva olvas különböző szövegeket”. Ön így olvas?*

– Olykor így, ahogy olykor így olvasnak mások is. Néha én is rákapok egy-egy íróra, és egy ideig hajtom. Így voltam például néhány évvel ezelőtt Jókairal, aki teljesen meglepett, minthogy egyáltalán nem hasonlított arra a Jókaira, akit régről ismertem. Így aztán nem tudtam letenni. Karácsony környékén olvastam el néhány regényét, még a Pécskai utcában, a kályha mellett.

- A legendás Pécskai utcában, ahol Laboda is lakott...

- Fantasztikus utca. Állítólag egy csőszről lett elnevezve, a környék „mindeneséről”. Persze lehetséges, hogy mindez csak legenda, de szép legenda, nekem legalábbis tetszett.

- Mivel foglalkozik az írás mellett?

- A Régi Magyar Irodalom Tanszéken tanítok az egyetemen. Részben drámatörténettel foglalkozom, részben 16-18. századi emlékkönyvekkel. Pontosabban „hungarika jellegű” albumbejegyzésekkel. Ezeket egy interneten keresztül lekérdezhető adatbázisban dolgozzuk fel. Úgy is mondhatnám, egyfajta koraújkori iwiwet építünk.

- A Laboda szinte mindegyik novellájában szerepel a következő mondat: „Laboda 1963. május 13-án született Szegeden, Magyarország tündöklő metropolisában.” Eszerint személyiségének fontos része a Szegedhez való kötődés.

- Itt születtem Szegeden, a gyermekkoromat Újszegeden töltöttem a régi vasúti híd romos pillérénél. Gimnazista koromban reggelente gyalog jártam át a Belvárosi hídon, aztán ücsörögtem egy kicsit a Tisza-parti lépcsőkön, és úgy mentem iskolába. Nagyon hiányzott a város a katonaság alatt. Amikor fél év után először jöhettek haza, direkt megkértem a szüleimet, hogy ne jöjjenek ki elém az állomásra, mert egyedül szerettem volna végigmenni a városon. De sokat jártunk ki a fűvészkerthbe is Kékesi Zsolttal, gimnazista korom legjobb barátjával, és bevalom, sosem fizettünk belépőt. Mindig a hátsó kerítésen lógtunk be, viszont a lyukat már készen találtuk rajta, ezt becsületszavamra mondom. Egyetemistaként már albérleteztem, lakótelepen, panelban. Az első lakásom a Petresi utcában volt, aztán a Zsitva sorra költöztem. Később az Oldal utcában laktam, ezután pedig már a Pécskai utca jött. Ott megvettünk egy rozoga házat, és felújítottuk.

- Egy heté pedig itt lakik a Szentháromság utcában. Ez már az utolsó?

- Amikor lakótelepeken, panelban laktam, el sem tudtam képzelni, hogy egyszer családi házban éljek. Nem is vágytam saját házra, kertre soha. De a Pécskai utcai házunkat nagyon megszerettem, különösen a nagy, fedett teraszt. Volt ott egy asztal két paddal, ahová ki lehetett ülni. Úgyhogy szeretnék később kertés házban lakni megint, csak az a baj, hogy nagyon tetszik most ez a lakás is. Itt sokkal kisebb, de világosabb a dolgozószobám, mint a Pécskaiban. Azt hiszem, szeretni fogom. Az pedig biztos, hogy ma este könyveket fogok pakolni.

- Mit szeret legjobban Szegedben?

- Csak közhelyeket tudok mondani. Ugyanazt szeretem a városban, mint mások. Nagyon szeretek horgászni a Tiszán a barátaimmal: Pozsik Lászlóval, Udvardi Tiborral, Mándity Zoránnal és Szabó C. Szilárddal. A horgászat iránti szenvedélyem ugyan nem új keletű, de nagyon

komoly lökést kaptam Pozsik Lászlótól, akit ezen a téren is mesteremnek tekintek. Halat sohasem szoktam fogni (ebben is a Pozsik a mesterem). Egyszerűen ügyetlen vagyok. Vagy a halak utálnak. Néha éjszaka is ki szoktunk menni, viszünk magunkkal kempingszéket, tábortüzet rakunk, pokrócba csavarjuk magunkat, és sört iszunk meg pálinkát, nem mindig illedelmesen.

- Mit csinál szabadidejében, ha éppen nem horgászik?

- Ez nagyon nehéz kérdés. Az a benyomásom magamról, hogy én mindig valamit ügködök, de a feleségem szerint rém lusta vagyok. Általában munkaügyekben futkorászom. (A feleségem most nyilván tiltakozna.) Nem szoktam moziba járni, tévém nincs, de újabban szoktunk dvd-t nézni. (Most nem tiltakozna.) Néha elmegyünk a strandra. Nagyon szerettem a Gombát. Ültem az öreg matrónákkal a melegvízben, néha könyvet is vittem magammal, csak ott elég nehéz olvasni.

- Szegeden rendkívül sok kulturális és zenei rendezvény van egész évben. Szereti ezeket? Van olyan, amire rendszeresen eljár?

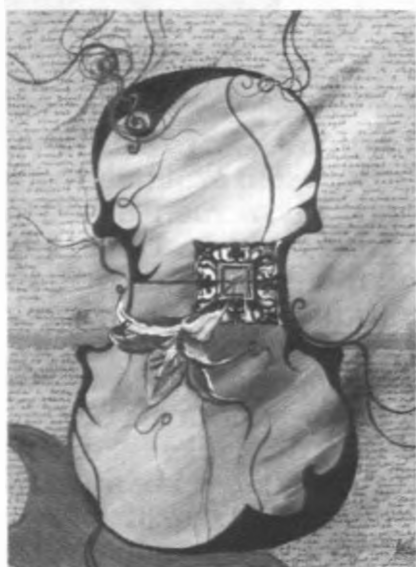
- A szabadtéri játékokat és a SZIN-t rendkívül utálok, és mindenfajta zenés utcai rendezvényt, ha hangos. Azért utálok, mert akkor is hallgatni kell, ha az ember nem akarja. Nem tudom, mit szólnának a mondott rendezvények szervezői, ha cserébe én is annyiszor olvasnám fel nekik a Labodát, természetesen éjszaka, és természetesen üvöltve, ahányszor ők tukmálják rám az István, a királyt, amitől egyébként a szó legszorosabb értelmében kiütéses leszek. A vásárokat viszont nagyon szeretem: a Hídivásárt és a karácsonyt a Széchenyi téren. Nekem különben attól vásár a vásár, hogy van kürtös kalács, és az illata belengi az egész teret. A forralt borért viszont nem rajongok, sör- és Unicum párti vagyok. És imádom a pacalt. Sokkal jobban, mint a nagyfiam, pedig ő egyszer meg is nyert egy pacalevő versenyt, még gimis korában. Országos verseny volt, én meg nagyon büszke.

- Latzkovits Miklós kit lát a tükörben?

- Egy rendkívül szimpatikus férfit, aki fiatalos, okos a tekintete, bátor és elszánt az arckifejezése. Izmos és daliás, és általában rendkívül vonzó a megjelenése. Így látom magam.

Mádi Judit
V. éves egy. hallg.

Szecsődi Ferenc a Bartók Béla Zeneművészeti Szakközépiskolában Bodonyi István, a Zeneakadémián pedig Szűcs Mihály növendéke volt. Diplomájának megszerzésével egyidejűleg elnyerte a Zeneakadémia Nagydíját. Tanári pályafutását 1977-ben Szegeden, a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskolán kezdte, s azóta számtalan tanítványa koncertezik vagy tanít országszerte és külföldön. Zenepedagógiai munkáját 2000-ben habilitált egyetemi tanári cím odaítélésével ismerték el. Nemzetközi szólistakarrierje 1984-ben indult, amikor a Cziffra Alapítvány nagydíjasa lett. Azóta szívesen látott művész Európa számos nagyvárosának hangversenypódiumán Párizstól Bécsig, Bolognától Madridig, Prágától Zürichig vagy éppen Kijevig. A magyar zenei életben is aktív szerepet játszik. Több zeneszerző, így Durkó Zsolt, Rózsa Pál, Kocsár Miklós vagy Huszár Lajos ajánlotta számára versenyműveit. Rendszeresen készít felvételeket a Magyar Rádió és Televízió stúdióiban. 1987-ben a Magyar Rádió művészeti díját kapta meg, 1992-ben az év legjobb előadóművészevé választották, és a következő évben állami kitüntetésként Liszt Ferenc-díjban részesült. Pedagógiai munkássága elismeréseképpen 1996-ban Weiner-díjjal tüntették ki. Lemezkivadványai közül a magyar hegedűirodalom klasszikus vonulata a jelentős. A Nagy magyar hegedűiskola című lemezét mind a lemezkedvelők tábora, mind a kritika elismerően fogadta.

- Ennek a beszélgetésnek az az apropója, hogy Hubay Jenőnek, a kiváló magyar zeneszerzőnek és hegedűvirtuóznak az idén ünnepeljük születése 150. évfordulóját. Ön Hubay Jenő Társaság elnöke. Mutassa be nekünk a Társaságot, történetét!

- A Hubay Jenő Társaság már a háború előtt megalakult és működött egy darabig, de az ötvenes években Hubayt a tel-

jesen mellőzötték listájára tették. Még a nevét sem volt szabad kiejteni s akkor megszűnt ez a társaság. Aztán 1998-ban alakult újjá, Kovács Dénes világhírű hegedűművészt választották elnöknek. 2005-ben, halálát követően választottak engem. Azonnal pár kivánalmat felállítottam magamnak, hogy mik a legsürgősebb, legfontosabb teendőim. Akkoriban ennek a társaságnak nagyon alacsony volt a taglétszáma, először is ezt szerettem volna feltornázní. Az addig húsz taggal működő társaságot egy nyolcvan tagból álló szervezetté fejlesztettem. Sok külföldi is van köztünk, tehát elmondhatom, hogy nemzetközi társaság lettünk. Ez nem volt egyszerű dolog. Mindenkit személyesen kerestem meg, mindenkihez elmentem -kollegákhoz, volt növendékeimhez- és mindenki örömmel vállalta a belépést. Másodsor, a sírhelyet mindenképpen rendbe akartam rakatni, mert sajnálatos, hogy Hubaynak állami díszsírhelye volt ugyan, de teljesen elhanyagolt állapotban. A sírhelye egyébként Budapesten, a Fiumei úti temetőben van. Azonnal utánajártam, hogy kinek a feladata lenne egy állami díszsírhelynek a rendbetétele. Mindenhonnan elutasítottak vagy továbbküldtek. Azután elmentem a kertészeti egyetemre és megbeszéltem, hogy adok egy ingyen koncertet, ha kimennek és rendbe hozzák a sírt. Így nagyon sokat spóroltam, hiszen százezrekben lehet mérni a parkosítást és rendbe hozatalt. Később, 2005. szeptember közepén kimentünk koszorúzni, s egy gyönyörű szép sírhely fogadta a társaság tagjait. Ezen kívül van jópár idős professzorunk, akik hosszú időt töltöttek el a pályán és nevelték a generációk sorát. Az ő születésnapjait szoktam megszervezni. Tavaly Pallagi Jánosnak volt a 85. születésnapja, az idén pedig Vermes Máriát köszöntjük. Ilyenkor a volt növendékeit végigtelefonálom, vagy levelet küldök nekik és megszervezem az összejövetelt. Tavaly voltunk körülbelül kétszázötvenen. Megható volt, hogy ennek a sok idős művésznek az életét hosszabbítja meg az ember azzal, ha úgy érzik, hogy rájuk még szükség van.

- Úgy tűnik, nagyon szereti Hubay Jenő művészetét. Melyik műve áll legközelebb Önhöz?

- Igazából az egész Hubay-életművet szeretem, fel is vettem

valamennyit. Tizenhárom cd-ből áll a sorozat, évente egy lemezt tudunk felvenni Kassai Istvánnal. Az egész sorozat elkészítése 14 évi munkámba telt. A 13 lemezből álló sorozat világszűcs, mert egy szerzőtől 9 lemeznél többet senki nem yett fel a világon. Nagyon szerettük volna, hogy Hubay születésnapjának a 150. évfordulójára elkészüljön az összes hegedű-zongora mű és ezért az utolsó évben, tehát 2007-2008-ban három lemezt készítettünk, ami iszonyatos feladatot jelentett. Szeptember 7-én vettük fel az utolsó hangokat.

- A százötvenedik évforduló sokféle rendezvényt kínál. Egészen különleges vállalkozással is emlékeznek a kiváló muzsikusra.

- Itt Szegeden csináltunk egy Hubay emléknapot. Nagyon sok segítséget kaptam az egyetemtől, mert a TIK-ben sikerült létrehozni egy gyönyörű kiállítást Hubay-emlékekből, fényképekből, koncertprogramokból, amit Gombos László zene-történésszel készítettem. Gombos László ezt a kiállítást már Brüsszelben, és a Budapesti Zeneakadémián is elkészítette és most is meg lehetett tekinteni. Ezen kívül egy naptárat készítettünk, ami Véber Noémi festőművész alkotásait tartalmazza. Magam finanszíroztam ennek az elkészítését. A naptár 2008. szeptember 15-től, tehát Hubay Jenő születésnapjától 2009 végéig tart. Szeptember 22-én este adtunk egy hangversenyt, s ezen az ünnepi hangversenyen Liszt-díjas előadóművészek léptek föl, úgyhogy nagyon rangos esemény volt.

- Beszéljünk pályájáról. Hogyan találkozott a zenével, a hangszerekkel, miért éppen a hegedűt választotta?

- Az édesanyám most múlt 89 éves, teljes fizikai és szellemi frissességnek örvend és neki gyönyörű szép énekhangja van. Még mostanában is nagyon szépen énekel, úgyhogy lehet, hogy tőle származik a tehetség. Azt persze nem lehet tudni, hogyan keveredtek a gének. A testvérem, aki végül orvos lett, gyermekkorában kezdett zongorázni, s amikor gyakorolt, kinkeserlesen tanult meg egy darabot, én meg csak odaszaladtam a zongorához és kapásból lejátszottam. Akkor derült ki, hogy nekem van valami zenei tehetségem. Később Weiner Leó, a nagy zeneszerző nálunk járt és ő hívta fel szüleim figyelmét, hogy ritka kincs birtokában vagyok, amit abszolút hallásnak neveznek. Ez egy millió emberből talán egynek adatik meg. Aztán zongorázni kezdtem, de mivel minden nagyon könnyen ment, és nem lehetett nagyon fegyelmezni, azt mondták, hogy teljesen reménytelen a tanítatásom. Nyolc éves koromban elvittek a csepeli zeneiskolába, hogy valami vonós hangszerrel kellene próbálkozni. Az igazgatónő megnézett, s mivel nagyon beteges, vékony kisgyerek voltam, cselló és hegedű közül lehetett választani. Mivel a hegedű könnyebbnek tűnt, így azt kaptam. Nagyon nehezen indult a pályafutásom, mert a hegedű olyan hangszer, hogy évek hosszú munkája, mire egy normális hangot ki lehet könyörögni belőle. Az az igazság, hogy legalább négy-szer tanácsoltak el a pályáról, s az az érdekes, hogy különbö-

zó életkorokban. Először hatéves koromban mondták, hogy reménytelen, aztán tizennégy éves koromban, amikor a pályaválasztás előtt álltam, később, amikor a Zeneakadémiát elvégeztem és Szegedre akartam jönni tanítani. Mindig zenész szerettem volna lenni. Ha nem lehettem volna, akkor szakács lettem volna, mert kisgyerekkorom óta nagyon szeretek sütni-főzni.

- *A muzsikuskokat különös kapcsolat fűzi a hangszerhez. Szinte szerelmi viszony. Milyen a jó hegedű, s Önnek milyen adatott?*

- Ugyan nagyon jó hangszereim vannak, de egyik túl nagy, a másiknak nincs akkora hangja a harmadik időjárásfüggő. Télen egyszer kint voltam Hubay sírnál Budapesten és ott imádkoztam azért, hogy legyen már egyszer nekem egy igazi mesterhangszerem, ami tényleg mindenben megfelel a követelményeknek. Hazafelé menet teljesen véletlenül összeakadtam egy fiatal budapesti hangszerésszel. Székely Mártonnak hívják s kért, hogy látogassam meg, mert van új hangszere. Én nem akartam új hangszert, mert az ember úgy van vele, hogy jó a régi, mert annak jobb hangja van, mégis elmentem hozzá és meghúztam. Azt mondtam, hogy ezt a kezemből nem engedem ki. Azóta is ezzel a hangszerrel játszom és teljesen boldog vagyok vele. Érdekes, hogy sokan azt hiszik, hogy a hegedűnek nincsen lelke, pedig a hangszerjátékos tudja a legjobban, hogy ha gyakorolunk rajta két órát, hirtelen kezes báránnyá változik és akkor bármit meg lehet vele csinálni. Ugyanakkor, ha egy napra leteszem, nem használom, teljesen más lesz, olyan mintha megsértődne. És akkor megint egy hosszú időbe telik azt visszahozni. Szóval kényeztetni kell, hogy úgy szóljon, hogy az megfeleljen minden igényemnek.

- *Budapesti születésű, ott járta iskoláit, 1977 óta mégis Szeged az otthona.*

- Teljesen véletlen volt, soha életemben nem jártam Szegeden. Mindig tanítani szerettem volna és itt volt hely akkor. Akkoriban volt egy másik lehetőségem is, hogy egy luxushajón egy éves útra mehettem volna játszani, s egy vagyont kereshettem volna. Végül mégiscsak ezt választottam és nem bántam meg. Itt Szegeden elég nagy közönségem van, szinte mindig teltház előtt játszom. Ugyanakkor régen, amikor Szegedre kerültem, nagyon sokszor hívtak el kis helyekre is, hogy csináljak kedvet a gyerekeknek a hegedű, illetve a zenetanuláshoz. Állítólag amikor én játszom, nagyon egyszerűnek tűnik. Most is nagyon sokszor hívnak, hogy menjek és játsszak, és én nagyon szívesen teszem.

- *Sokfelé járt a világban, több kitüntetést kapott. Melyekre emlékszik legszívesebben?*

- Az az igazság, hogy én Németországban rengeteget játszottam. Huszonöt éven át minden nyaramat kint töltöttem és

iszonyatosan sok koncertet adtam. A legjobban ott lehet lemérni, hogy lemezeimnek milyen a külföldi kritikája. Például egy évvel ezelőtt az egyik Hubay lemezem az egyik legrangosabb német zenei szaklapban három kilences osztályzatot kapott a tízes skálán. Az első a hangminőség, a második a művészi kvalitás, a harmadik az összbenyomás. Az én kilenc pontom óriási dolognak számít, mert nagyon ritka még a hetes-nyolcas is. 1987-ben megkaptam a Magyar Rádió művészeti díját, 1993-ban a Liszt-díjat, 1996-ban a Weiner-díjat. Nem is tudom, mire vagyok a legbüszkébb. Talán amikor az év előadója lettem '92-ben. Azt azért kaptam, mert a szakma és a kritikusok elismertek. Tehát a kollégáimtól kaptam a díjat...

- *Olvastam, hogy Bálint János fuvolaművész kollégájával másfél évtizede szegedi koncerteremről álmodozott.*

- 1992-ben született egy nagy tervünk. Éppen ebben a folyóiratban tettük közzé. Letettünk volna egy induló összeget, s létrehoztuk volna a Koncertermet Szegednek Alapítványt. Ehhez kellett volna egy öttagú kuratóriumot fölláztatni. De ezt egyszerűen nem lehetett megvalósítani. Sok harc után feladtuk.

- *Több mint három évtizede van a pályán. Rengeteget koncertezik. Mégis minden fellépése üdítően friss, egyszeri és megismételhetetlen. A születés csodája. Nem izgul a hangversenyek előtt?*

- Már 31 éve vagyok a pályán és a mai napig nagyon izgulok. Mindig szoktam mutatni a növendékeimnek, vagy a közönségnek is, hogy ha közel ülnek a színpadhoz, és pláne ha mesélem a műsort, hogy jéghideg a kezem az első pillanattól az utolsóig. De mikor itt az órákon a növendékeknek mutatok be valamit koncertszerűen, akkor is jéghideg a kezem. És az egész napom úgy telik el, hogy mi lesz majd este. De az izgalom egy pluszt ad hozzá az előadáshoz. Azt mondtam, hogy akkor fogom abbahagyni a hegedülést, ha már nem lesz ez az izgalom. De most még van. Egyébként a koncerteket egy randevúhoz tudom hasonlítani. Ha az ember nem izgul egy randevú előtt, akkor megette a fene, akkor nem is érdemes foglalkozni vele.

Gálfi Andrea
III. éves egy. hallg.

20

Jelet hagyni kötelesség

A 60 ÉVES NAGY LÁSZLÓ MONOLÓGJA

Hatvan évesnek lenni állapot és nem érdem, mégis köszönöm a Teremtőnek, hogy megértem. Túléltem apámat, aki 37 éves korában halt meg és anyámat is, aki ötvenévesen vetett véget életének. Errefelé sajátos évforduló a hatvanadik. Jelzi, hogy az ember túl van élete delén, halad a ki- vagy beteljesülés felé, amit időnként jeleznek is neki; ideje visszavonulni az aktív munkából, a társadalmi létből. Régebben még azt is hozzátették: eljött a jól megérdemelt pihenés (csak menj már...). Noha velem nem ez történt, mégis megfogott a tény, hogy hatvan lettem. Katarktikus időket éltem, élek át, apró picinyke drámák játszódnak le bennem, a múlt, jelen, jövő drámái. Minddel szembe kell nézmem. Amíg normális lehetőség van megélni, javítani, akár jobbra tenni dolgainkat, a mérleget. A hatvanadik születésnapomra számvetéssel készültem. Rendeztem gondolataimat, tárgyaimat, emlékeimet, mindent, ami hozzám kötődik eszmélésemtől mostanáig.

?

Hogy mi alapján? A magam módján, elveim szerint. Benne van ebben vallásos neveltetésem idealizmusa, a hittan, a kiskatekizmus és a tízparancsolat, a „Miért vagyunk a világon? Hogy Istent szeressük, imádjuk és csak Neki szolgáljunk” - közös kántálása, meg az iskolai, világi nevelés materializmusa, hol költőien (Küzdeni erőnk szerint a legnemesbekért, Jelet hagyni), hol prózaian: dolgozni, hogy haladjon a világ. E kettő komponensében, fókuszban nézem magam. Néha zavartan, tétován, félenken, elbizonytalanodva, mint akiben él a szolgálat, a szolgálni születtem szándéka. Ügyet, Istent, embert, ami mindkettőnek jó. Néha határozottan, mint aki várja, hogy tükörbe nézhesen, mert tükörbe nézhet.

?

Állomás tehát e születésnap, remélem nem végállomás. Ahol és amikor egy picit megállok, meditálok. Objektív, mérhető dolgokat keresek bizonyítékul, noha az emberi lélek legalább annyira fontos számomra, mint a tárgyi világ. Hogy munkám révén jobb legyen valami, valaki, valakinek a sorsa, kedve, helyzete, élete, gondolkodása. Ha csak egy kicsit is, ha csak egy rövidke időre is, már megérte tenni. Jobbára eszerint működtem, tanultam falun és városon, kis és nagy iskolában, voltam katona, kőműves segédmunkás, hivatalnok vagy igazgató, Gádorostól Orosházán át Szegedig, Ópusztáig és tovább. Ezt nézem, teszem mérlegre, mikor visszatekintek.

?

Békés megyében, Gádoroson születtem 1948. szeptember 8-án, Kisasszony napján, búcsúkor. Apám a Gyertyafény-keringőt húzatta a Kecse-féle vendéglőben, mikor megtudta, fia született, és átrohant a szomszédos szülőotthonba. Egyszerű falusi polgárok voltunk, apám borbély, de inkább kereskedő. -Óvéinek kocsmája volt, hol maguk muzsikáltak is. Anyám kovácmester apa, varrónő anya négy gyereke közül az első, polgári iskola könyvelő, aki 19 évesen feleségül ment harminc éves, háborúviselt apámhoz, és aki 24 évesen megözvegyült, magára maradt. Pontosabban velem kettesben, ami mindkettőnkre nagy felelősséget rótt. Talán terhet is. Nekem jónak kellett lennem, szinte mindenben. Ezt várta tőlem Ő, aki csak jót adott, s ezt próbáltam adni én, hogy neki is jó legyen. Hozzá a dacom, a konokságom, amit mint mondta, kiver belőlem. Gyerekként teher volt a „bezzegjótanuló”, jó magaviseletű szerep. Szabad szerettem volna lenni, és rossz, mint minden más gyerek. Ennek a viszonylag egyszerű környezetnek mégis sokat köszönhetek, mert családom kíváncsi volt, érdeklődött a világ dolgai iránt. Munkára, tanulásra ösztönzött, mondván, az a tiéd, amit megtanulsz. Megtanítottak szembenézni erényeimel,

hibáimmal -kereszteltek, béráltak, gyóntam és áldoztam, meg Kiváló úttörő voltam. Büszke Simon tanító néni-re meg Pongó Bertalanra, a magyartanáromra, figyelve dr. Pálmai József róm. kat. plébánosra, akitől hittant, harmóniumot, meg németet tanultam. 10 évesen szemműtét Szegeden, 13-on nevelőapa 3 lánygyerekekkel, 15-ön, pedig az Orosházi Táncsics Mihály Gimnázium jelezte sorsom változását. Közben jutalmul Csillebércen jártam.

?

Orosháza -sok ismert szegedi megmondhatója-kemény iskolája volt a korabeli diákoknak. Poroszos kaszárnyarend (Keller-kaszárnya), füstös diákkocsik bejáróknak, tanulmányi versenyek, irodalmi színpad, dicsőségtábla, sordolgozat, KISZ-meg klubdelután, diákszerelem és csalódás, országos 11. hely történelemből. És irodalom és versek-írás, olvasás, mondás-, és történelem és német és orosz. Meg a barátok, Ökrös Feri, Szabó Huni és mások. Vanekkor. Meg nyár -fándli, kanál, kőműveskalapács, malter és sár, téglá és vályog, hattól-hatig. Aligszünet, sose-Gyopi, szirupos kevert, házi pálinka, kantasör, focimeccs, Fő utca, Fényes-vendéglő, „Meddig égeted a villanyt fiam?-kérdés, oldás és kötés, robbanásveszély, szabadságvágy, el innen-de hová? - bizonytalanság.

?

És hová?

Kollektív kedvvel, biztonság okán, hárman is Szegedet, a Tanárképzőt választjuk érettségi után a 4/D-s fiúosztályból. Érdeklődtem a jogi kar iránt is, de a kétéves katonaságtól, s a diploma elvesztésétől való félelem miatt magyar-orosz szakra jelentkeztem a Főiskolára. Tudva: tanár sosem akarok lenni, számítva, hogy újságíró, rádiós-sportújságíró azonban lehetek. Am előbb jött a behívó, 11 hónapra Vásárhelyre, aknavető tüzérnek. Akkortájt sokan meglógtak a katonaság elől. Szemem miatt magam is tehettem volna, de nem tettem. Kellott a próbatét. Így lettem raj-és szakasparancsnok, kevés szabadsággal és sok-sok szabadságvágyal. Fizikailag megerősödve, lelkileg megpróbálva, a 68-as csehszlovákai bevonulást megúszva, kíváncsi félelemmel vártam Szegedet, a főiskolát, az új társakat, sa Galamb utca 2/b-t, az első albérletet, ahová másodmagammal költöztem.

?

Szeged, mostanra Szőke-Tizás, Szőke Annás szerette-város azóta vonzott, hogy helyes látásom 1959-ben a szemklinikán visszanyertem. Mint eleve elrendelés tornyosult előttem a város, csak azt nem tudtam, mikor és hogyan leszünk egymáséi. Mert Orosháza ide, a katonaság paraszt-Párizsa oda, Szeged és a szabadság szorongató szülemény volt számomra. A szülőföldtől való elszakadás vágya, szán-

déka, bármilyen erős volt, az új honfoglaláshoz néha gyengének bizonyult a falusi fiú. Zárkózottság, magány, éppúgy részei szegedi diákéveimnek, mint az új barátságok, szellemcsaták, szerelmek. Meg - ezt csak később definiálhatam - a fel-feltörő nyomasztó depresszió. Nehéz volt a váltás, nehezebb, mint gondoltam. Később kiderült, Szeged számomra a megváltás, az örökváltás. Szégyen ide, szégyen oda, szülőfalumba tartósan többé vissza nem vágytam. De az ott szerzett egyszerű tisztaság, szembenézős őszinteség, hajnaltól napestig munka, becsület, család, velemhozott hagyatéka életemnek.

?

Szóval Szeged, fiatalság, főiskola. Emlékezetes jó tanárok: Hegedűs András, Farkas László, Békési Imre, Török Gábor, Inczefy Géza, Benkő László a magyar tanszékről, Erdei János, Fenyvesi István, Héjjas Endre az oroszról, no és Nagy Laci a testnevről közel állt hozzám. A Főiskolát másképp képzeltem, másmilyennek gondoltam, s mert valójában tanár nem akartam lenni, ezeket az éveket másként is éltem meg, mint mások. Valójában a Tandi Lajos vezette irodalmi színpadon éreztem jól magam. A későbbi zsnaliszta - mai Szeged főszerkesztő - mellett társunk volt többek között Hajas Ica, (tévébemondó), Fehér Ildikó (színművész), Áts János (rendező). Velük, s hozzájuk még Chikán Ágival - újságíró - a szép magyar beszédért is versenyeztünk időről időre. Együtt hallgattunk Benjámín László és Mocsár Gábor intő szavait, Szepesy Attilát, Petri Csathó Ferit, láttam Pál Isti egyetemi színpadát, hallgattam a kitűnő jazz-zongorista Garai Márta énekét. Elemér bácsi a főpincér a Gödört idézi. A Sárkányt, a Béke-tanszéket a hosszúlépések, a zónaételek, a sörök a Kis-Hungit, a Liba, SZEAC-pálya a focit, a Galamb-, az Arany János-, a Deák Ferenc utca az albérléteket. Albérlétek, aminek én szerencsés-szerencsétlen flótása voltam. Nagy szabadságvágyamban egyszer csak bezárt a gyerekeiket vesztett háziak felém forduló szeretete, mert fiúknak tekintettek. S nekem illet fiúkként viselkednem, megfelelni. És én többnyire megfelelttem. Nem kitűnően, de jól a főiskolán, egyetlen utóvizsga nélkül. Ami nem dicsőség, de anyám nem bírta volna el a bukást. Miként nem tolerálta a pesti rádiós kalandomat sem. Frissdiplomásan, szabadúszóként fölvettek volna a Magyar Rádióba bemondónak. Anyám csalódottan, kissé szemrehányóan kérdezte: „Mit akarsz te szabadúszóként Pesten? Nem azért tanítottunk, hogy elvéssz a nagyvárosban.” S mert a tisztelet nagyobb volt bennem, mint a „csakazértis bátorság”, meg mert Szeged jobban vonzott, mint Pest, a sors úgy hozta: Szegeden maradtam Pest, a Rádió helyett. Pályám egyre inkább mérhető világát kezdtem el Szeged M.J. Városi Tanács VB Művelődési Osztályán. Lettem tanácsi dolgozó, de nem hivatalnok, s főként nem

csinovnyik.

?

Kisguriga - így hívtuk magunkat munkatársaimmal, akikkel Radnóti Tamás tanár úr vezetése alatt meg akartuk váltani a világot, Szeged kulturális életét. S tán egy kicsit a magunkét is. A Torony alatt eltöltött évtizedet magam igen hasznosnak tartom. Általános és szakműveltségi főelőadói címem mögött a klubok, könyvtárak, művelődési házak, a tudományos ismeretterjesztés, az ifjúsági- és munkásművelődés állt. Később a ranglétrán előrelépve a művészeti élet is hozzám tartozott. Miközben nagy felelősséggel, világvaltó szándékkal, csakazértis dühvel mentem előre - néha a falnak - egy életnyi élmény, tanulság, tapasztalat, emlék gyűlt össze bennem. Vaszy Viktor, Gregor József, Ilia Mihály, Tóth Béla, Baka István, Simai Mihály, Pataki Feri, Novák Bandi, Dér, Zombori, Mentés Jóska, Király Levente, Vántus Pista, Pál Tamás szellemi köreiben megfordulni és dolgozni, a színház, a szabadtéri, a nyári tárlatok, az ünnepi könyvhét, a zenei fesztiválok ügyéért hittel, lelkesedéssel, szorgalommal tenni maradandóan szép, megtisztelő dolog volt.

Az ember természetesen tudja mit hagyott hátra, mire lehet akár büszke is. Mégis nehezen szól róla, mert közember volt, csapatmunkás. Talán mégsem leszek szerénytelen, ha emlékeim szótárából az alábbiakat idézem: könyvtárprogram - Dóm tér, Petőfi-telep, Ifjúsági Ház, alkotói díjak, mecenatúra, Szeged monográfia, jazz napok, nemzetközi kapcsolatok, kötetek, kiadványok. GAZDÁTLAN HAJÓK, Szegedi műsor, műsorok...

Felelősségem vállalható jelei, tárgyai, emlékei.

És persze a színház Bezárás, kinyitás, szellemi, anyagi rekonstrukció.

És harc, és dráma. É próza, meg opera, operett, musical. Műfaj és tagozat. No meg száz lakás, tízezer bérletes.

Igen. 1982-92 februárja között különös felelősségem volt a Szegedi Nemzeti Színházban. Erényeit, hibáit vállalom. A megszolgált bizalom felelősségével, tartásával. Megint csak címszavak: rekonstrukció, mozsínház, színházavatás. Práger Antal, Simándi József, Mezei Mária, Moldován Stefánia. Odessza, Turku, Nizza, Szabadka, Újvidék. Operatársulat: Oberfrank, Kerényi, Gregor, Német, Misura, Réti, Gyimesi, Iván, Gurbán, Vajda. Operafesztivál, Bartók-Pásztori-díj.

Turnék: Tíz év, tíz mű, hat ország, ötven város, száz előadás, kettőszázezer néző.

Imre Zoltán, balettegyüttes. Bokor Roland, Krámer György, Juronics Tamás. Lodz, Bailon.

Próza: Sándor János - Görgey Gábor - Hair, Ruszt - Mohács. Sikerek, kudarcok, megpróbáltatások, ki-próbáltatások.

Vállalható, vállalt időszak. Nem hiba nélküli, de folytatható. '92 után is.

Amikor is sebhelyesen távoztam, de a színházat az ügyet, - magamat sem - föl nem adva.

A korról a jeles író, kultuszminiszter, akkori irodalmi vezetőnek így nyilatkozott: „Olyan színházat csináltunk, melynek sokoldalúság volt a lényege, nem az affektált profitteremtés. Semmi nem volt számúzve innét, sem a klasszikus, sem a kortárs opera, sem az operett sem a musical, sem a tragédia, sem a vígjáték, sem az abszurd, sem a realizmus - egyedüli számúzótt az igénytelenség volt. Én ezt a színházat szerettem, a dogmamenteset, nem ósdi, olcsó és populista, de mindenki színházat. Hálás is volt a közönség, folyamatosan telt házakkal jutalmazott bennünket...” Szegedi Nemzeti Színház, amit távozásom után évekig alig látogattam.

?

Akkor Szeged -nem a város, és nem a polgár, a hivatal, a politika kissé kinézett magából. Zavartan forgatta fejét, pedig nem vártam ígervényekre. Ifjúkori zszurnaliszta álmom teljesítve nemszegedi újságíró lettem, Szegeden. Igyekezvén bevinni a várost a népligetű Mai Napba, meg a rózsadombi Népszavába. Csak hát Pest az Pest, Szeged meg Szeged... Így maradtam utóbbi. '95-ben újra felfedeznek. Féltnacat helyre hívnak, pályázzak. Ópusztaszerre is. Ezt választom, s engem választanak 13 pályázó közül. Felemelő érzés, felelősségteljes vállalás, honszerető, építő, alkotó munka volt 1995 október elsejétől 2007 február másodikáig. Minden eddigittől különbözőbb cél, feladat, munkahely. Nemzeti, Történeti, Emlékpark. Hivatás és hitvallás. Több millió zárandoknak emlékhely. Edei Ferenc, László Gyula, Trogmayer Ottó és az Emlékbizottság után „a haza szolgálatában” ott lehettem én is. Ópusztaszer volt pályám kiteljesedése. Máig köszönöm a támogatást, a bizalmat a tulajdonosi testületnek, a szakmai-szellemi együttműködést, segítséget, Dr Trogmayer Ottónak, Bereczky Lórándnak, Lechmann Istvánnak, Ott Józsefnek, Rátkai Imrének, és másoknak. Szabó G Lászlónak és persze valamennyi munkatársamnak, akik nélkül Ópusztaszer nem lehetett volna az, ami lett. Politikamentes, Nemzet Történeti Emlékpark, idegenforgalmi központ, mely vezetésem alatt bebizonyította az üzleti alapon működő kulturális vállalkozás életképességét. Eredményeink -állami, önkormányzati támogatás nélküli működés, fejlesztések sora, három és félmillió látogató a világ minden részéről, szakmai, látogatói elismerésekönmagukért beszélnek. Talán ezért is -noha életem során elkerültek a nagy, fényes kitüntetések, helyette kaptam munkát, szép feladatokat, hogy munkánkat Közösségi Alkotói Díjjal jutalmazta a Csongrád Megyei Közgyűlés, mely indoklásában kiemelte: „A Nemzeti Emlékpark közel tízéves működése alatt emblematikus jelentőségű intézménye lett a megyének. A díj megérdemelt elismerése a Nagy László által vezetett kollektíva áldozatos és magas színvonalú munkájának.” Megkaptuk az Alföld Turizmusaért elismerést, 2006-ban pedig elnyertük „az Év múzeuma 2005”-díjat. A legszebb talán mégis a látogatók naponta megnyilvánuló szeretete, melyet több mint száz könyv dokumentál, s amely meggyőződésem szerint ott él több millió ópusztaszeri látogató szívében. Ez - felidézni a közös múltat, megéreztetni az együvé tartozást, ez volt munkám igazi értelme, célja, eredménye. Felépíteni, hozzáértésben, szeretetben művelni, működtetni a hont (otthont), a kishazát - Ópusztát, tudni, érezni, hogy „Ópusztaszer hazavár” igazi alkotómunka, igazi öröm volt számomra.

?

Aztán 2007 februárjában mégis kirúgják a Nemzeti Történeti Emlékparkból.

-2006 év végén a megyében győztes politikai erő, a FIDESZ képviselője értésemre adja: az adott politikai helyzet, környezet -munkám elismerése ellenére- nem tolerálja, hogy egy szocialista érában kinevezett igazgató vezesse a parkot. Botránny nélkül tudomásul vettem, hár csalódást éreztem. Reméltem, hogy a FIDESZ belátja; Ópusztaszer szellemisége, vezetési gyakorlata pártok felett állt, így válhatott szakmailag is eredményessé. És reméltem, hogy az új tulajdonosoknak mindezt lesz ereje, bölcsessége kifejezni. Csalódtam, mert Szer általam vallott együvé tartozás szelleméből, gyakorlatából, az általam tolerált új erő azonnal kizárt. És csalódtam, hogy ez csalódás volt számomra.

?

És most újból a színház...

Ópusztaszerrel érdemeim elismerése, plusz fél év tanácsadói szerepvállalás után megváltam, s Székelyi József invitálására visszatértem a Színházba kommunikációs igazgatónak. Köszönöm neki, és köszönöm a Városnak is. Most az új vezetés, Gyüdi Sándor főigazgató megbízása alapján még elő is léptem. Ügyvezető igazgató lettem. Az egész az én koromban, bármily furcsa, kockázatos vállalkozás. De a kocka rég el van (volt) vetve. Ugye megérti?!

?

Akkorhát?

Akkorhát, jó ha tudja, a mérlegben pályám emlékezetében ott van a legfontosabb közösség, a család, akikért mindezt az egészet érdemes volt és lesz csinálni. Feleségem, az egykori pesti lány, Tóth Kata, 33 éve kitartó társam, sajátjaim mellett számos elhagyott fiatal gondos gyámja, két egyetemista fiam, az eleim nevét viselő H.(Hantos) Nagy László jogász-szociológus hallgató, nejevel Mécs Eszterrel, s a szegedi Közgázra járó H. Nagy Máté, akik mindketten sokat vállalnak a közösségért. S akiket alkotópályára tenni a legnagyobb vágyam, legnagyobb felelősségem, jövőbeni valós perspektívám. Akik nélkül ez az út, ez a történet le nem írható. És persze ott vannak segítők, tiszteletre méltó barátaim. Szeretném biztonságban tudni gyermekeimet, szeretném, ha boldogulnának, szeretném ha boldogítanának bennünket leendő családjaikkal, gyerekeikkel, az unokákkal. Szeretném, ha mindez közelünkben, szülőföldünkön - a szerette Szegeden -, szülőhazájukban Magyarországon lehetne. Mert ez azt is jelenti, a mi nagyobb családunk, országunk népe is boldogul, itthon Magyarországon, európaiul.

?

És végül?

Hátvanadik születésnapomon a Göryben szépen megünnepeltek szeretteim, barátaim, akik ott lehettek. Jó volt emlékezni, jó volt sírni, nevetni, jó volt örülni egymásnak. Azokkal, akikkel, akik által valóban létezőnek érzem magam. Mielőtt tovább mennék az úton egy kicsit megpihentem, egy kicsit elgondolkodtam, vissza- és előre néztem. Bizton bízva, hogy a múlt idő többet ír javamra, mint káromra. Szolgálni születtem, ügyet, Istent, embert. Szolgáltam, de nem kiszolgáltam. Adtam és kaptam. Elhagyott az egyház, megcsalt a politika, esetleg fordítva. Semmit nem kaptam ingyen. Mindennek ára, mindennek jele van. Hogy éltem. Tettem a dolgom, s remélem teszem is még. Sokszor türelmetlenül, sokszor erőn felül, sokszor dühből, sokszor szeretetből, sokszor sokat ütközve, sokszor békés csendben, sikerrel, sikertelenül. De nem eredménytelenül. Mérhetően és mérhetetlenül. Voltam idealista és naiv, voltam csökönyös harcos és józan realista, maradtam okkal- ok nélkül kitartó. Hithű a családban, a közösségben, a barátban a munkában, hithű az elhivatottságban, az őszinteségben a hazában, hithű mások tiszteletében a toleranciában a szeretetben, hithű materiál- idealista- szociálista eszményeimben, de nem a pártokban. Hithű egy isteni emberi világban. Többször csalódtam, tán kevesebbszer okoztam azt. Bár tudom „kit anya szült az mind csalódik végül”. Meg azt is „Bár zord a harc/ Megéri a világ, / Ha az ember az marad aki volt...”. Utam nagyobb részét megtettem. Mindenért megdolgoztam, még a kudarcaimért is. Van jele, s reményeim szerint haszna is, hogy megszülettem, hogy élek. Szeretném mindezt megőrizni, gyarapítani tovább. Amíg a Teremtő hagyja. Én hiszem, Ő talán tudja, hogy életem érdemes, s nem érdemtelen...

Lejegyezte:
Szabó Orsolya
rendezőasszisztens

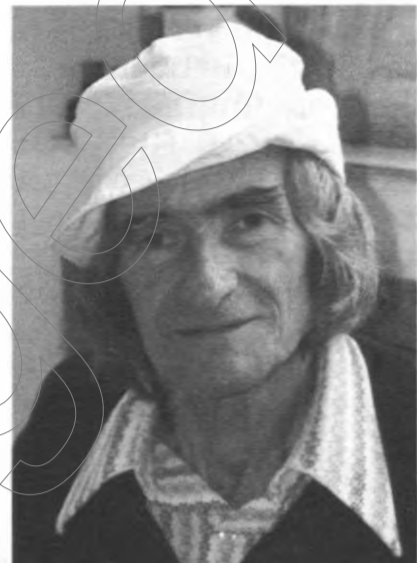

Szeged

A vászon derűs oldala

A 75 ÉVES SZÜCS ÁRPÁD FESTŐI VILÁGA

20

„Jól érzem magam ebben a világban. El tudnék képzelni, persze, sokkal vidámabb, igazságosabb világot is, de amióta Káin odacsapott Ábelnek, tudomásul kell vennünk, hogy vannak akik a békét, szeretetet és szépséget vallják, s vannak, akik mindenáron meg akarják mutatni másoknak az üdvösséghez vezető utat, még ha a jámborok belegebednek is. Vannak aztán, akik a nagy tarkaságból csak a sötét tónusokat képesek észrevenni, míg mások meglátják a reménytelibb árnyalatokat is.” (Szűcs Árpád)

- Bár ön festőművész, képei mégsem ecsettel készültek. Milyen eljárással dolgozik?

- A 19. század képelemzéseire támaszkodva fedezték fel a kor művészei, hogy a kívánt hatást az egymás mellé festett kis színfoltokkal is elérhetik. Ha sok kék pötty mellé sok sárgát teszünk, akkor a kombinációt zöldnek látjuk. En is ezt, a pointillista módszert használom. Festőkéssel és közönséges spaklival viszem fel a vászonra illetve a lemezre az anyagot. Sokkal jobban is el lehetne simítani a foltokat és egymásba olvasztani őket, viszont így nagyon kellemes, levegős hatást keltenek. Idővel teljesen a kezemhez idomult a spakli, jól érzem magam ezzel a kifejezőmóddal. Igyekszem érzékeltetni a mozgást, az élet lüktetésének folyamatát, ugyanakkor a világ állandóságát is szeretném megmutatni. Az egyiptomi ábrázolásmódot nagyon mélyen a szívembe zártam, mert azok a figurák minden esetlegességtől mentesek. A képeken süthet a nap, fújhat a szél, a mozdulataikból mégis a változatlanosság tükröződik. Tehát ezer esztendővel ezelőtt egy örökérvényű kifejezőmódra törekedtek a kor alkotói. Ez a szándék kísért engem is a festés során.

- A Város című képén hullámok módjára csapnak össze az épületek a magányos szereplő feje felett. Mi inspirálta ezt a művet?

- Az olyan metropoliszok, mint New York vagy Washington. A felhőkarcolók tövében állva fölnéztem, és egy furcsa érzés kerített hatalmába. Ez nem volt más, mint a felismerés, hogy ez az irgalmatlan magasság is az ember műve.

Az építészet azon tevékenységek közé tartozik, amihez fantázia kell. Rá tudok csodálkozni egy-egy szép várra vagy katedrálisra, akár csak egy egyszerű falusi templomra. Más esetben a tenger nyugozott le. Mindenhol magával ragadta valami a képzeletem. Érzéseim - ezek persze különböző hatással voltak rám, így az ihletre nincs általános recept.

- Hogyan jutott el külföldre?

- Az öcsém él az Egyesült Államokban, hozzá 1969-ben látogattunk ki először. Nem tagadom, katartikus élmény volt, amikor a magyar környezetből a nyugatiba csöppentem. Akkoriban a mi macskaköves útjaink legelegánsabb autóinak a Volga meg a Pobjeda számított. Így félelmetes kontrasztként éltem meg az országúti cirkálók és végtelen sztrádák világát. New York, Philadelphia, Washington - addig ezeket elképzelni sem tudtam. De nem csak Amerikát! Szerencsére elég sokat utaztunk a feleségemmel, minden lehető pénzünket erre költöttük, sőt, azt is, amit nem lehetett volna. Vettünk föl személyi kölcsönt, aztán majd törleszti az ember... A sarkkörön túli Észak-fok a maga zordságával is izgalmas látvány. Néha el is csodálkozom, mennyire bátrak voltunk! Autóval vágunk neki az útnak, a cél előtt azonban közel négyszáz kilométeren keresztül egy teremtett lélekkel sem talákoztunk. Akkor ugye mobiltelefon még nem volt, így el sem merem képzelni, mi történt volna, ha lerobban az autó... Kissé talán meggondolatlanok voltunk, bár az sem a világvége. Indulás előtt a Ladánkat egy barátom töviről hegyire átvizsgálta, és ellátott egy-két jó tanáccsal megalkatrésszel. Egy kis odafigyeléssel valószínűleg bárki elkerülheti a bajokat. Hacsak tehetjük,

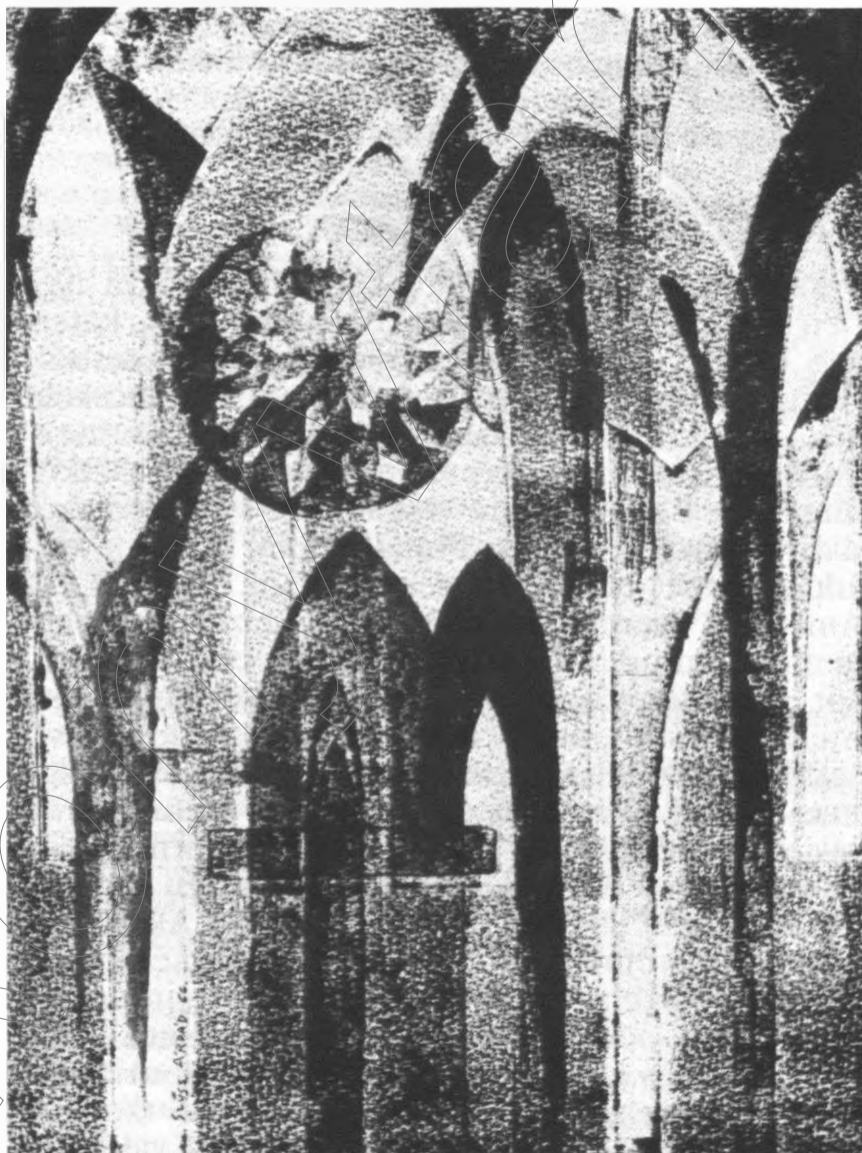
gépkocsival mentünk, de sok országba társas utazás keretén belül jutottunk el. Egy időben a magyar polgár azért ment Bécsbe meg Isztambulba, hogy onnan műszaki cikket, illetve bőrárut hozzon. Mi is befizettünk ilyen utakra, de nem a vásárlás céljából. Sokan csodálkoztak is rajtunk, amiért nem az üzleteket, hanem a múzeumokat, mecseteket és galériákat kerestük. Néha össze is súgtak a hátunk mögött: „nekik a bőrük alatt is pénz van, mert a legdrágább kávéházba is beülnek”. Nem a festéshez kapcsolódóan mentünk, hatástalanok persze nem maradtunk. Meg akartuk ismerni a nagyvilág egy másik szeletét, hátha gazdagabbak leszünk tőle. Ehhez azonban nem kell nagy távolságokat megtenni, elég kimenni a Tisza- vagy a Kurca-partra, vagy egy erdőt, rétet bejárni. Így eszembe sem jutott, hogy elhagyjam Magyarországot.

- *Mennyire volt nehéz szót érteni a külföldiekkel?*

- Szerencsére mindenütt megtaláltuk a megfelelő hangot, ezért külföldön sem zárkóztak be előttünk. Észak-Koreában ugyan nagyon diktatórikus a rendszer, de a töméntelen sok látnivaló bőségesen kárpótolt bennünket. Hegyi túrára is vitték a turistacsoportot, ahol gyönyörű panoráma, csipkés szirtek vártak minket. A tengerszemek türkiz fénnel csillogtak alattunk. Csodálatos volt! Visszafelé egy kicsit sietnünk kellett. Amikor mindenki a buszhoz ért, az idegenvezető széthajtott egy bokrot: a sima sziklaplatón fehérabrosszal terített asztal fogadott bennünket, rajta mindenféle tengeri herkentyűvel. Sokról azt sem tudtuk micsoda, de mind nagyon finom volt. Szerettük a helyi fürdőket is, amelyek a szaunára emlékeztettek. A felforrósított kövekre locsolgatták a vizet, és annak gőzében élvezték az életet.

- *Sok izgalmas helyre jutott el, életének egyik legfontosabb állomása mégis Sztálinváros volt. Hogyan vezette ide a sors?*

- Mivel nem vettem fel egyetlen felsőoktatási intézménybe sem apám foglalkozása miatt (református lelkész - a szerző), műszaki rajtot tanultam. Először Budapesten a Mávagnál, majd Sztálinvárosban (ma Dunaújváros) kaptam állást. Olyan sokat kerestünk, hogy leginkább az aranyásó életmódhoz hasonlítanám. Mindenért fizettek. Ingyen kaptuk a szállást, de fizették a szálláspótlékot; ők cserélték hetente az ágyneműt, mégis járt a mosatási pótlék. Prémiumot, célprémiumot, ki tudja mi mindent nem irtak jóvá. Cél viszont nem nagyon lebegett a dolgozó szeme előtt - többnyire csak a kocsmá. A kocsmá után a kocsmá, majd megint a kocsmá. Csodálkozom is magamon, hogy ép bőrrel megúsztam ezt a néhány esztendőt. Talán egy belső indíttatás tartott vissza attól, nehogy elsüllyedjek ebben a posványban. A magam tizenkilenc-húsz évével szerveztem ott énekkart, színjátszó csoportot, és tagja voltam egy népi táncgyűttesnek. Mindezt anyagilag is értékelték. Ettől függetlenül hálás lehetek a sorsnak, amiért eljöhettam Sztálinvárosból. A baráti társaság unszolása ellenére is sikerült megállni a talpamon. Persze nem mindig józanul, mert akkora ivászatok voltak, hogy nem is értem hogyan bírtuk. Ezután vettek fel a Szegedi Pedagógiai Főiskolára. Itt a tanulmányi osztályon megkérdezték, milyen szakra jelentkezem. Mivel ezt még nem döntöttem el, első sorban természettudományi szakokat ajánlottak. Am engem a zene jobban foglalkoztatott, mert szerettem hegedülni. A tanulmányi osztály vezetőjével battyogtunk a zene tanszék felé, amikor a folyosón „gellert” kapott az életem. Egy ifjú hölgy megállított bennünket, és mikor megtudta, hogy még nincs szakom, megkérdezte, nem akarok-e inkább rajtot tanulni. Ő ezen a tanszéken volt tanársegéd, én viszont hallgatónak hittem, ezért szorgalmasan tegeztem, míg ő magázott. Végül ennek a tegező-magázó viszonyoknak egy házasság lett az eredménye. A főiskolán először a bizalmába, majd a barátságába fogadott egy olyan tanár, akinek nagyon sokat köszönhetek. Vinkler László valóban európai

CSÚCSÍVEK

DÓM

műveltségű, kivételes tehetségű ember volt, aki gondolkodásában, művészetében mindig nagyon magas szintet képviselt. Természetesen technikailag is segített, mégis inkább azért a szemléletért vagyok neki hálás, amit tőle tanultam.

- A szocialista realizmustól világszerte azt várták, hogy a társadalmat a maga valóságában tudja ábrázolni. Magyarországon ez hogyan valósult meg?

- Akkor ez az irányzat volt az elvárás. A munkás és paraszti életvitelt igyekeztek a mesterek a hagyományos realista eszközökkel ábrázolni. Akkor is születtek értékes művek, egy jó művész abban a műfajban is tudott maradandót alkotni. Nem magának a stílusnak a jelenléte okozta a gondot, hanem az a szájbárágós módszer, amivel a korszellem a festőket erre rábírta. A rendszer bagatell együgyűséggel próbálta megcsócsálni, leegyszerűsíteni és dogmatikusan belevésni az ideológiát a műkedvelők agyába. Egy tárlatot próbáltunk tető alá hozni 1973-ban, melyre Vinkler László, Lehel István, Veres Mihály, feleségem, Kováts Margit és jómagam vállalkoztunk. Ennek a tervezetnek része volt a már említett Város című kép is. Egyáltalán nem szántuk demonstrációnak, csak a saját látásmódunkat kívántuk megmutatni. A múzeumtól a plakáton át a meghívókig mindent elterveztünk, amikor az utolsó pillanatban letiltották a kiállítást. Ráadásul akik ebben a „szervezkedésben” részt vettek, azokat egy darabig nem nézték jó szemmel.

- Tehát még a hetvenes években is szigorú volt a rendszer?

- Nagyon felemás világot éltünk akkor. Ma hajlamosak vagyunk summázva azt mondani, hogy azt a diktatúrát alig lehetett kibírni. Sokszor vádolják azokat, akik tényszerűen beszélnek a szocializmusról, hogy védik a rendszert. Eszem ágában sincs! Minden okom meg van arra, hogy ne mondjak róla jót, de azt is látni kell, hogy még ebben a diktatórikus világban is kaptam útlevelet Amerikába. Egy-egy képet bevették országos tárlatokra, sőt, önálló kiállítást is rendezhettem.

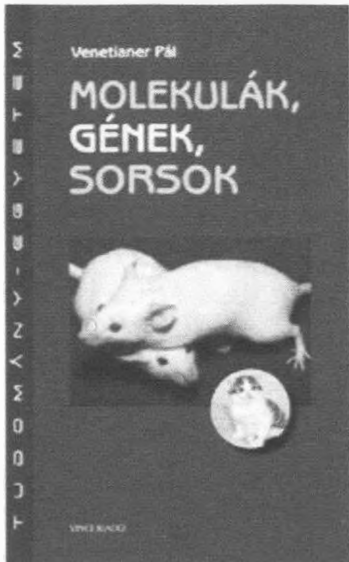
Az emberi tényező sokat számított. Egy fafejű, vaskalapos, ortodox kommunista vezető a szintjének megfelelő döntést hozott. Igazából ők voltak kisebbségben, viszont a hatalmuk ennél lényegesen nagyobb és látványosabb volt. A mindennapokban nem érződött az a „rettenetes” diktatúra. Az élet nem fekete vagy fehér. Ma sem az, ahogyan akkor is sokszínű volt a világ. Az ókorban nagyon helyesen viszonyultak az istenekhez. Lehetett cikizni, kifigurázni, gúnyt űzni belőlük, csak egyet tiltottak: tagadni a létezésüket. A diktatúrával is lehetett játszani, de tudomásul kellett venni, hogy van. Észak-koreai utunkon néhányan elképedve panaszták egymásnak, hogy csak öt percre mentek ki a szobából és máris kicserélték a törülközőt, puszogták: „biztosan mindent lehallgatnak, átvizsgálják”. Erre megkérdeztem tőlük, vajon tudják-e melyik országban vannak? Talán úgy utazták át a fél világot, hogy azt sem tudják, itt egy valódi totalitárius rezsim uralkodik a maga módszereivel?! Igen, mondtam, bármelyik ágy mögött ott lapulhat a poloska, ezért inkább ne mondj olyat, amiért eldádálnak.

- Az igazságtalanságot mégis hogyan lehet feldolgozni?

- Nem tapsikolt a lelkem, amikor az egyetemről megkaptam a visszautasító leveleket. Mindben az állt, hogy „felvételi vizsgája remekül sikerült, de férőhely hiányában sajnos nem tudjuk elfogadni”. Mit lehet ilyenkor csinálni? Műszaki rajzot tanultam, munkába álltam, és dolgoztam. Ha nehéz körülmények között is megőrzi az ember a lelki épségét, akkor olyan nagy baj talán nem éri. Közben, ha időnk engedi, még hegedülni is lehet.

Bus István Dániel
egy. hallgató

Venetianer Pál nemzetközileg elismert biokémikus, az MTA, az Akademia Europea és a Német Tudományos Akadémia tagja, a Szegegedi Biológiai Központ volt főigazgatója és kutatóprofesszora. Kutatással már nem foglalkozik, a tudományos életben azonban részt vesz, és ismeretterjesztő könyvekkel próbálja népszerűsíteni a tudományt. Tapasztalatairól, klónozásról és az ismeretterjesztés jövőjéről beszélgettünk.

– *Miért pont Szegegedet választotta és hogyan került a városba?*

– Az igazság az, hogy nem én választottam Szegegedet, hanem ő választott engem. Az ELTE elvégzése után 14 évig Budapesten dolgoztam. Amikor hosszú viták és küzdelmek után eldőlt, hogy Szegegeden épül egy nagy biológiai kutatóközpont, amelynek a kezdeményezője az akkori főnököm, Straub F. Brunó volt, kitüntetésnek éreztem, hogy kiválasztott a régi munkatársai közül, hogy jöjjenek velem Szegegedre. Emellett egyértelmű volt, hogy ez az új intézet sokkal jobb kutatási lehetőségeket fog biztosítani. Nem volt számomra könnyű döntés ideköltözni, mivel az egész életem, a családom Budapesthez kötött. Hozzáteszem, azóta számtalanszor lett volna alkalmam visszamenni, de nem akartam.

– *Lett volna lehetősége külföldre menni?*

– Igen, de ez akkoriban nyilván nem úgy ment mint most. Akkor ez egyrészt mindenképpen egy illegális és végleges lépés volt, másrészt hátrányt jelentett volna a családra, főnökségre nézve. Mielőtt Szegegedre jöttem, egy évet az Egyesült Államokban töltöttem, ahol erős kísértésnek voltam kitéve. Hívtak, hogy maradjak, tehát lehetőségem lett volna, de a fenti okok miatt nem éltem vele.

– *Vendégprofesszorként milyen külföldi tapasztalatokra tett szert?*

– Amerikában kétszer töltöttem el hosszabb időt, 1965-66-ban és 1973-74-ben egy-egy évet dolgoztam kint. Megrázó és máig tartó élmény volt számomra, amikor először jártam az Egyesült Államokban. Ellentétben sok, nálam fiatalabb kollégával, akik szintén jártak kint, én nagyon szerettem, bár megvolt a véleményem bizonyos dolgokról. Most is szeretem, és visszautasítom a Magyarországon széles körben elterjedt Amerika-ellenes előítéleteket. Ezen kívül hosszabb időt csak Japánban töltöttem 2000-2001-ben, ami hallatlanul érdekes volt, de nem mondanám, hogy szerettem. Nagyon idegen volt, kevéssé tudtam megszokni. Japánban nem tudnék élni, de az Egyesült Államokban igen. Sokszor jártam ott konferenciákon is, és most családilag is gyakran utazom ki, mivel a fiam és az unokáim ott élnek.

– *Milyen volt kutatni a régi rendszerben? Mennyire befolyásolta az ideológia a tudományt?*

– A mi szakmánkat már nem befolyásolta az ideológia amikor én a pályára kerültem. Abban az értelemben hatott rá, hogy az egyetemen részben áltudományt tanultunk és nagyon hiányos volt a képzésünk, viszont amikor gyakorlatban kutató munkát végeztem, már nem befolyásolta. Volt azonban jónéhány egyéb, a rendszertől függő tényező, ami hatott: sokkal elzártabbak voltunk, nehezebben jutottunk információhoz, kisebb volt a személyes kapcsolati lehetőség, és borzasztóan nagy volt a technikai-anyagi elmaradottság is.

– *A könyvei arról tanúskodnak, hogy fontosnak tartja az ismeretterjesztést. Így próbál harcolni a hamis, áltudományos nézetek ellen?*

– Igen, ez fontos motiváció, de szkeptikus vagyok az eredményességét illetően. Az őszinte válaszom az, hogy szívesen

írok. Úgy érzem, hogy jól megy, és az ember szereti csinálni azt, amiben jó. De illúzióim nincsenek, nem hiszem, hogy sok mindent el lehetne érni vele. Egy kicsit olyan ez is, mint a politikai sajtó: azok olvassák, akik egyetértenek velem, és nem azok, akiket meg kellene győzni. A tudományos ismeretterjesztő könyveket is azok olvassák, akiket már nem kell meggyőzni a tudomány fontosságáról vagy érdemeiről. Az ismeretterjesztés az áltudomány elleni küzdelemben vajmi keveset ér, de azért úgy érzem, hogy mégis szükség van rá.

– *Fontosnak tartja, hogy az átlagemberek tisztában legyenek azzal, hogy milyen irányba haladnak a kutatók vagy hogy aktuálisan miről szólnak?*

– Valamennyire. Az, hogy az emberek tudják és megértsék, hogy milyen irányba mennek a kutatások, kilátástalan, és nem is várhatjuk el. Viszont az elvárható, hogy egy kis fogalmuk legyen azokról az átlagemberek életét is érintő kérdésekről, amelyekben a tudománynak szava van. Fontos lenne, hogy legalább hajlandóak legyenek meghallgatni vagy megérteni a tudomány szemléletét. Sok olyan kérdés van, ami joggal foglalkoztatja a társadalmat és amiben teljesen hamis nézetek uralkodnak a közvéleményben. Ennek nem az az oka, hogy nem értik a tudomány egészét, mert nyilván nem érthetik, inkább az a probléma, hogy halvány fogalmuk sincs róla.

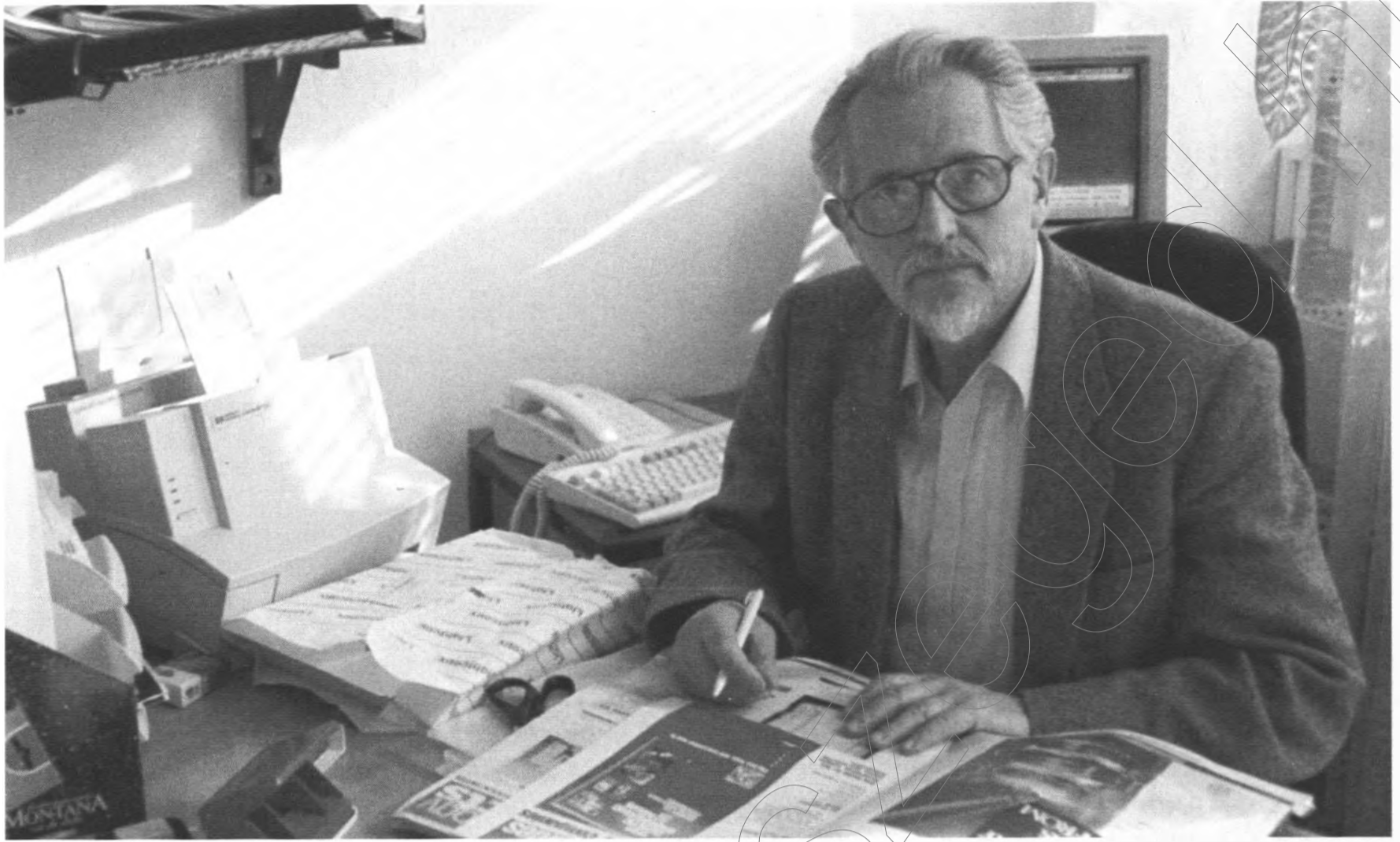
– *Ilyen szempontból a Mindentudás Egyeteme előadás-sorozat hasznosnak tekinthető?*

– Igen, hasznos volt, a nagy is, és a szegegedi is. Bár erre is igaz, hogy zömmel azok nézték meg az előadásokat, akiket eleve érdekel a tudomány, de talán valamennyire mégis szélesebb rétegekhez jutott el. Emellett azt gondolom, lehetett volna jobban is csinálni, és ilyen értelemben mi, tudósok is hibásak vagyunk, ugyanis kevesen vannak, akik a laikusokkal is tudnak kommunikálni, és az átlagember számára is érthetően át tudják adni az ismereteket.

– *Ön szerint milyen módszerekkel lehetne hatékonyan bővíteni az emberek tudományos ismereteit?*

– Először a tudományos oktatás színvonalán kellene javítani. E tekintetben egy némileg eretnek gondolatom van a saját szakmámmal szemben: én egyetértek azokkal a törekvésekkel, amelyek az anyag mennyiségét akarják csökkenteni. Valahányszor részt vettem közoktatással foglalkozó fórumon, azzal találkoztam, hogy minden szakma többet követelt. Véleményem szerint súlyos hiba, hogy a legtöbb tantárgyból felhígított, összetömrített egyetemi oktatást kívánunk a középiskolákban adni. Én helyesebbnek tartom az angolszász országokra jellemző modellt, amit most nálunk is be akarnak vezetni és a szakmai közösségek tiltakoznak is ellene. Ennek a lényege, hogy ne fizikát, kémiát és biológiát tanítsanak, hanem természettudományt, kevesebb tényanyaggal, azt viszont sokkal jobban követeljük meg, és legyen belőle érettségi is. Ez talán javítana azon is, hogy hiányos a természettudományi szakokra jelentkező hallgatók tudása.

– *Térjünk át a géntechnológiára: az emberek hajlamosak*

azt gondolni, hogy a segítségével szinte tetszőleges élőlények is megalkothatók, emellett pedig működik a hisztériakeltés is, hogy veszélyes a génmanipuláció. Ennek mennyire van alapja?

- Ezzel a kérdéssel nagyon sokat foglalkoztam, és abszolút eltúlzott, téves, alaptalan képzetek élnek, miszerint a géntechnológia kvázi mindenható. Ez egyszerűen nem igaz, sokkal kevesebbet tud elérni, mint amit széles körben képzelnek. Amit el tud érni, annak egy jelentős része viszont sokkal kevésbé veszélyes, mint gondolják. A mezőgazdasági géntechnológiával szembeni félelem véleményem szerint teljesen alaptalan, de az emberi alkalmazással kapcsolatban nem az. Ott már felmerülnek etikailag meggondolandó dolgok, de ezek nagy része technológiailag még nincs jelen.

- Akkor azért még messze van Huxley Szép új világa...

- Rendszeresen találkozom a kérdéssel, hogy mi lesz, ha esetleg egy gonosz diktátor majd félautomata rabszolgákat gyártat. Ennek a tudományos realitása olyan messze van és olyan abszurd, hogy nem tartom elképzelhetőnek. Az etikai kérdés különben sem a gonosz szándékú manipulációban rejlik, hanem abban, hogy szabad-e egyáltalán - akár szülői intencióval - tudatosan manipulálni egy születendő gyermeket valamilyen irányba. Sőt, még egy betegség kiküszöbölésével kapcsolatban is felmerülnek etikai aggályok. Állat vagy növény esetén nem ellenzem a génmanipulációt, de az emberben alapvetően igen, betegségek esetén azonban nem feltétlenül.

- A génmanipuláció lehetséges előnyei ellensúlyozzák az esetleges hátrányait?

- Ez azért nehéz kérdés, mert állati és növényi vonatkozásban azt gondolom, világosan és objektíven lehet előnyökről és hátrányokról beszélni. Embernél nem, és ez etikai kérdés. Például egy tisztán racionális, etikailag semleges szemlélet szerint társadalmi szempontból nyilvánvalóan előnyös egy Taigetosz-rendszer, vagyis a sérült gyerekek azonnali megölése. Ezt az emberiség azonban nem fogadja el, és igaza van. Ráadásul olyan érvek is vannak, amelyek azt taglalják, hogy a világtörténelem és a kultúra mely nagy alakjai nem születhettek volna meg, ha a genetikai hibák kisélektálása létezett volna.

- Az emberi klónozás jelenleg milyen szakaszban tart?

- Semmilyenben. Azok, akik bejelentik, hogy klónoztak vagy klónozni fognak embert, azok szerintem szélhámosok vagy gonosztevők, vagy mindkettő. De a probléma ettől még létezik. Az állati klónozási technika elvileg adaptálható lenne emberre, de az én véleményem az, hogy ahogy pillanatnyilag ez a technika áll az állatok esetén, a meglévő orvosi etika alapján emberen nem szabad ilyen kísérleteket végezni. Egyszerűen akkora a sikertelenségi ráta, hogy

embernél ilyen kísérletről legfeljebb csak életmentő esetben lehet szó. Ha viszont tökéletesedik a technológia - ez csak idő kérdése -, felmerül a probléma, hogy a klónozás lehetséges humán alkalmazásának nem célja, hogy embermásokat alkosson, hanem hogy valamilyen terápiás célból sejtkultúrákat, szöveteket hozzon létre. Nagyon sok országban ezt is tiltják, ez szerintem nem helyes. Ami az ember-másolást illeti, ezt nem érzem komoly társadalmi kérdésnek vagy problémának. Ha valaha egyszer biztonságos lesz a technika, semmiféle veszélyt nem látok abban, hogy egy örült vagy mániákus megcsinál ilyesmit saját magával. Ez marginális jelenség, nem támogatnám, de nem is vezetnék be szörnyű tiltásokat. Pillanatnyilag még meglepően tökéletesen a technológia, noha már több mint tíz éves, de nagyon keveset javult.

- Jelenleg mivel foglalkozik?

- Nyugdíjas vagyok, ami azt jelenti, hogy olvasgatok, írok, az egyetemen még tanítok külsősként, részt veszek a tudományos életben is, de kísérleti kutatással már nem foglalkozom. Magyarországon a kutatás mindig pályázatokon nyugszik; én elhatároztam, hogy 70 éves korom után már nem fogok pályázni. Ez személyes döntés volt, nem kötelező, sokan vannak, akik az utolsó leheletükig küzdenek. Én viszont úgy éreztem, hogy kicsi a torta és sok az éhes száj. Nem kívánom a tehetséges fiatalok elől elvenni a lehetőségeket, elenni a tortát.

- Mivel tölti a szabadidejét?

- Főleg olvasok, mert nagyon sok minden érdekel a tudományon kívül. Szenvedélyes újságolvasó vagyok az emberek jelentős részével ellentétben, akik egyre kevésbé olvasnak újságot. És az írás is tulajdonképpen a hobbim, hiszen szívesen csinálom és sosem volt főfoglalkozásom.

- Most dolgozik valamilyen könyvön?

- A mezőgazdasági géntechnológiáról írok egy felvilágosító célú könyvet. Már majdnem készen van, de még nem találtam kiadót. Most ez a szívügyem, mert ebben látok borzasztó félreértéseket és tökéletesen alaptalan társadalmi hisztériákat.

Rohrer Hajnalka
egy. hallgató

20

A művészi mondánivalóóról

KOPASZ MÁRTA GRAFIKUSMŰVÉSZ 97 ÉVES

ÖNARCKÉP 1939

Kopasz Márta Szeged képzőművészetének egyik kiváló alkotója 1911 október 26-án született. Legyen szó aktról, tájképről, fa- és linómetszetről vagy tenyérnyi kis grafikáról, kezéből olyan alkotások születtek, amelyek bármelyike megalapozhatta számára az országos hírnevet. Szeged egyetlen női díszpolgáraként 97 évesen is sok fiatal művész és műkedvelő példaképe, így pár oldal vajmi kevésnek bizonyulna fordulatos pályáját megrajzolni. Ennek ellenére mi igyekeztünk nagyságát - ha röviden is - méltóképp bemutatni.

Mielőtt visszamennénk 97 évet a múltba, álljon itt egy idézet a Tiszatáj című folyóirat 1998 évi decemberi számából. „A társadalmi változások, amelyek 1989 után következtek be, újra felszínre hoztak olyan értékeket, amelyek elfelejtődni látszottak. A polgári életmód, viselkedéskultúra megint megbecsültté kezd válni. Ebből a szempontból tekintve örülhet Szeged, a szegedi művész- és művészetkedvelő világ, hogy olyan értékkel rendelkezik, mint Kopasz Márta művészete. Ez a festői és grafikai világ azonban nem csupán Szegednek jelent különleges előnyt, hanem egyre inkább fel kell hogy figyeljen rá a hazai műkritika is, hiszen Kopasz Márta művészete - az eddigi méltatásokon is túlmenően - jelentősen gazdagítja az egész magyar képzőművészeti életet.” Szeged és az ország örült is, hogy 1911 októberében megszületett szeged legszebb lányának, Szeles Olgának gyermeke, kinek neve kiemelkedő pályája és pusztán emberi mivolta révén összefonódott a város nevével.

Az elemi iskola éveiben is megmutatkozott kiemelkedő rajzkészsége, de teljesen kiforrott művésszé az Országos Magyar Királyi Iparművészeti Iskola elvégzése után vált. (1930-1936). A főiskolán tanárai voltak -többek között- Simay Imre szobrászművész, akitől az aktrajzot tanulta, Haranghy Jenő, aki az akvarellfestés rejtelseibe vezette be, de megemlíthetjük Helbing Ferenc, Domanovszky Endre, Leszkovszky György nevét is. 1936-ban kitüntetéssel diplomázott a grafika minden ágában, és bár fényes jövő állhatott volna előtte a fővárosban, e fényes jövőt ő szülővárosában képzelte el, amihez világ életében hű volt. Hogyan is jellemzi saját viszonyát Szegedhez? „A kérdés az, hogy melyik rendszerben nézzük. Éltém-haltam szülővárosomért és kulturális előmeneteléért minden körülmények között. Az érzelmeimet városom iránt semmiféle

irányzat meg nem változtatta. Szegedről csak a műveim mentek el, én csak a Világkongresszuson jelentem meg együtt velük”.

Az első kiállításain -1938-tól kezdve- többnyire színes pasztellképekkel mutatkozott be, de jelentős anyagi sikereket hoztak számára a szegedi népeletből vett temperái is; kedvelt témája volt ekkor a szegedi piaci élet a gyékényesekkel, papucsosokkal.

Sikerei és egyre emelkedő csillaga előtt a szegedi műkedvelők és művészet iránt érzékenyek nem hunyhattak szemet. Kogutowicz Károly geográfus professzor, az egyetem dékánja - aki első szegedi kiállítása bírálóbizottságának tagja volt - grafikai lektori állást ajánlott számára a Szegedi Tudományegyetemen. 1938 - 1952 között boldog időszakot élt meg az egyetemen, kiállításai sorra sikert arattak, az emberek felnéztek rá. De minden jónak egyszer vége szakad... A Rákosi-korszak és az országon végigsöprő marxizmus ragadozó karmai Szegedre, és hozzá is elértek. Ahogy elmondta: „Az igaz értékek és az eredeti világnézetem alapján éltém, s ezzel nem lehetett érvényesülni a marxista világban”.

A következő pár év nemcsak az ő életében hozott nagy törést és változást, hanem sok száz és ezer ember életében. Nem csoda, hogy nem szívesen beszél az ember ezekről az időkről. Természetesen minden változás, így ez is nyomott hagyott művészetében. 1952-től pár évig ismét az „Eldorádóban” érezhette magát, és visszaemlékezéseiben életének virágzó szakaszaként említi ezt az időszakot. Ekkor került ugyanis a Szegedi Pedagógiai Főiskolára, ahol a Vinkler László vezette Rajz és Művészettörténeti Tanszék adjunktusa lett. Vinkler Lászlóval és Major Jenővel együtt részt vett a tanszék szervezésében, a programok kialakításában. A főiskolai évek alatt a népi motívumok erőteljesen hatottak egyéniségére,

FOTÓK: VERÉB SIMON

melyek jegyzeteiben, alkotásaiban testet is öltöttek.

1956, a fordulat éve. A hallgatók száma drasztikusan csökkent, ezért a tanárok számát is csökkenteni kellett. Hogy miért pont őt érte a változtatás, arra egy interjújában csak ennyit válaszolt: „Keresztény világnézetem miatt fokoztak le és helyeztek át 1957-ben a Hámán Kató Általános Iskolába. Az arany babérkoszorúból ekkorra már semmi sem maradt”. Bármelyik embernek drasztikus változást jelentene egy ilyen lefokozás, főleg egy olyan klasszsnak, mint amilyen ő. Úgy érezte, hogy pályája derékba tört, hogy a változás munkásságának fejlődésében akadályozza. Sok tekintetben alkalmazkodnia kellett a fiatalabb korosztályhoz, amely nem ment könnyen, sok időt elvett az alkotó munkájából. Ez volt az oka annak, hogy a rövid idő alatt elkészíthető miniatűr műfaj, az ex libris felé fordult. A váltás kétséget kizáróan jó döntés volt, hiszen ex librisei révén nemzetközi hírnévre tett szert, és alapító tagjává választotta az ex libris-gyűjtők nemzetközi szervezete.

1963-ban ismét változás állt be életében. Tápai Antal művészeti igazgató meghívta a Tömörkény István Gimnázium és Szakközépiskolába tanítani. A grafikai tanszék vezetője lett, amelynek keretében kialakította a művészeti könyvgrafika korszerű oktatási tervét, valamint minden szakra és évfolyamra alkalmazható általános rajzoktatási tervét, amely a művészeti szakközépiskola tananyagának gerince lett. A Tömörkényben eltöltött évek alatt fordult a fától a linóleumhoz, így ezt a korszakát a linómetszetek határozták meg. 1967-ben került sor a szegedi művészek kiállítására a Nemzeti Galériában, ahol 28 kiállított munkájáról és egyéni művészetéről a szakma rendkívül elismerően nyilatkozott.

Ezt az időszakot sok minden jellemezte. Életrajzi könyvében Laczó Katalin a következőket írja: „Oktatói munkássága a Tömörkényben eltöltött évekkkel teljes körű lett: tanított egyetemen,

főiskolán, általános iskolában, iparitanulóiskolában és gimnáziumban. Tanítványai közül lett művészettörténész, grafikus, rajztanár, teológiatanár és nagyon-nagyon sok művészszerető, tárlatlátogató ember. Generációkat nevelt a művészet szeretetére. Oktatói és alkotómunkássága elismeréseként a Juhász Gyula Tanárképző Főiskola címzetes főiskolai docense (1977), majd címzetes főiskolai tanára lett (1990). 1969-ben a Magyar Népköztársaság Művészeti Alapjának tagja, 1974-ben felvették a Magyar Képzőművészek Szövetségébe”.

Egy olyan egyéniség él közöttünk, akit lehetetlen (volt) beskatulyázni, akit nem is próbáltak. Ahogy elmondta: „Képzőművész vagyok, mindig azt csináltam, amit a szívem és a szellemem diktált”.

Kopasz Márta 97 évesen is több száz diák példaképe, több száz vagy ezer művészetkedvelő favoritja, akiknek csak ennyit mond: „Alkotás közben mindig hallgassanak a benső hangjaikra, sugallataikra, akkor az önöké lesz minden”.

Zárszóként álljon itt talán leghíresebb idézete a művészeiről, az olyan emberről, aki olyan, mint ő.

„Alkotóvá a művészi mondanivaló teszi az embert, ami szenvedésein, tapasztalatain át szűrődik le. Jellemzője, hogy az egész emberiséghez, s annak minden korszakához szól”.

Kopasz Márta „hangja” több millió emberhez eljutott, és a jövőben is korszakok fognak róla szólni. A feledés fogalma vele kapcsolatban megszűnik létezni.

Kiss Réka
3. évf. egy. hallg.

Egy istennő megfigyelései

HÁROM FOLYÓ TÖRTÉNELMI SZEREPE

1. fejezet A világ születése

Mindig csak unatkozok. Egyedül vagyok, nincs semmi tennivalóm. Csupán létezni. De ez egyáltalán nem szórakoztató. Le szeretném foglalni magam. Tegnap elhatároztam, hogy alkotok valamit, ami mikor már kész lesz, és nem kell rajta dolgoznom, nem fogja hagyni, hogy újra unatkozzam. Úgy is mondhatnám: valamit, ami örökké szórakoztatni fog. Még ma elkezdem készíteni.

Épp most fejeztem be néhány apróságot a főművem. Fölül van az ég és alul a Föld. A Föld felszínét víz borítja. Az égen is vannak vizek, de azok különböznek a Földéitől, és el is vannak különítve azoktól. Megalkottam a nappalt és az éjszakát is. Nappal a fény uralkodik a Földön, éjjel pedig a sötétség az úr.

Következő nap:

Elválasztottam a vizeket a Földön, így jelent meg a szárazföld, vagyis a kontinensek. A vizeket tengereknek neveztem el, amiket folyók táplálnak. A szárazföldön építettem hegyeket, és azokból indulnak ki a folyók. Mindent úgy szerveztem, hogy a víz forrásokból, az esővel vagy hóolvadással jusson el hozzájuk (ugyanis az eső és a hó is víz, habár a hó egy kicsit bonyolult módon). Készítettem gyönyörű vízeséseket is a folyókkal. Itt van néhány fénykép róluk.

5 nappal később, vasárnap:

Kész. Már megvan a főművem. Világnak hívják. Soha többé nem fogok unatkozni. Miért nem? Mert megteremttem az embert. És az asszonyát. A saját képemre formáltam őket. Az Ádám és az Éva nevet adtam nekik. Ők és utódjaik fognak mulattatni. Meg fogom őket figyelni.

2. fejezet A folyók könyve, fejlődés, szennyezés

Úgy döntöttem, hogy a világ különböző dolgairól könyveket fogok vezetni. Ez a könyv a folyóké.

Prém Alexandra a szegedi Tömörkény Gimnázium két tannyelvű spanyol tagozatának tanulója. Magyarországról egyedül - az itt közölt tanulmány jutalmaként - vehetett részt abban az 525 fős társaságban, melynek tagjai 56 országot képviseltek azon a 40 napos túrán, mely részben Spanyolországban, részben a panamai őserdőben zajlott az idén nyáron. A legek útjának is nevezik azt a programot, a Ruta Quetzalt, amely a legnagyobb ilyen típusú pályázati program a spanyol nyelvet tanuló fiatalok körében. Az emberpróbáló feladat Madridból indult, majd 18 fős csapatokban a panamai őserdőben, civilizációtól érintetlen tájon zajlott. A visszatérő népes küldöttséget a spanyol uralkodó, I. János Károly és neje fogadta s valamennyiükkel kezét is fogták. Egy újságírói kérdésre - Mi a legnagyobb élményem? - Prém Alexandra kérdésekkel válaszolt. A panamai Chadres folyó parti sziklái? A nálam magasabb fűszálak közötti felfedező kalandtúra? A Panama csatorna fala? Toledo vagy Zaragoza? Nem: inkább a barátságok!

Meg lehet kérdezni, hogy miért olyan fontosak a folyók, hogy saját könyvük legyen. Az az igazság, hogy én sem gondoltam volna, hogy a folyók nélkülözhetetlenek lesznek az emberek számára és ennyire befolyásolni fogják az életüket, de már látom. Az emberi lények olyan érdekesek... Krisztus (drága fiam, lásd: Biblia) után 2007-et írunk, és az emberiség már sok változást megélt. Amikor az emberek már nem voltak nomádok (kiűztem őket a Paradicsomból, mert vétkeztek, lásd: Biblia), vagyis letelepedtek, elkezdtek településeket építeni. Fölhívta a figyelmemet, hogy ezek a települések (városok, falvak) mindig vízhez közel alakultak ki.

Az emberek már tudtak kezdetlegesen földet művelni, és feltűnt nekik, hogy a növények gyorsabban nőnek folyók közelében, mert ott van iszap, ami nagyon termékeny. Az idő múlásával fejlesztették a mezőgazdaságot. Elkezdtek szabályozni a folyók áradásait, emiatt gátakat és csatornákat építettek, azzal a céllal, hogy a vizet elraktározhasák és elszállíthassák a közeli földekre, így nőtt a művelhető terület és a mezőgazdasági termelés. Annak érdekében, hogy ezeket véghezvihessék fejlesztették a számítást, a geometriát, emellett készítettek egy naptárat, hogy előre láthassák az áradásokat. Tehát a folyók fejlett kultúrák kialakulását segítették. Büszke vagyok a drága teremtményeimre, az emberekre. Olyan okosak...

Jól szemlélteti az emberi lények intelligenciáját és kreativitását az, hogy mindig feltalálnak új használati eszközöket, amik megkönnyíti az életüket, és jobbak, mint amilyenek elődeiké voltak.

Az emberek megtanulták felhasználni a folyóvizet gépek működtetésére. Több mint 2000 éve építettek az első vízimalmokat, amiket a folyók vize hajtott. Először a földek vízzel való ellátására használták őket. Később a víz által forgatott kövekkel gabonaféléket őröltek és lisztet készítettek. A leg híresebb vízimalmok közül egy a spanyolországi Molino de Ojos del Duero. A gőzgép feltalálása előtt több mint 1000 évig a vízimalmok jelentették a legnagyobb energiaforrást, amivel gépeket működtettek.

A fejlesztéseknek köszönhetően ma még többet

A SPANYOL URALKODÓ KEZET FOG A NÉPVISELETBE ÖLTÖZÖTT SZEGEDI DIÁKLÁNNYAL

használják a folyókat vízi energia nyerésére. Rengeteg vízierőművet építettek világszerte. Panamában a Gatún és a Madden tó mellett található egy nagy vízierőmű, amely az egész ország és csatorna áramellátásáért felelős.

*

Régen az emberek a szennyvizet az utcákra hajították, ezért mindenütt mocsok volt, és bűz terjengett a városokban, egyáltalán nem volt higiénia, és ez sok betegséget okozott. Később, Krisztus előtt a VI. században megépítették a vízvezetékrendszereket, így el tudták szállítani a szennyvizet. Ám azt a csövekből a folyókba bocsátották ki, így szennyezve a vizeket, ami továbbra is járványokat okozott. Sajnos a helyzet azóta nem sokat javult, sőt sok másféle szennyezőanyagot öntenek ma is a folyókba, tengerekbe. Az emberek ezt tudják, és néhányan próbálnak lépéseket tenni a vizek védelmének érdekében, de a többség nem.

3. fejezet Árvíz, aszály, ima

1961. január. 2-án a spanyol nép könyörgéseit hallottam, a zaragoza-iakét. Tél volt, és az Ebro folyó kiöntött. Tudni illik, az Ebro Spanyolország legbővizűbb folyója, és a mediterrán oldalhoz tartozik. Márpedig az ehhez az oldalhoz tartozó folyók a legalacsonyabb vízállás idején száraz árkokká változnak, máskor épp ellenkezőleg, kilépnek medrükéből és elöntik a környező területet. Tehát az a végzetes nap, amikor a zaragozai nép a segítségért esedezett, egy volt azok közül az alkalmak közül, amikor az Ebro elhagyva szokásos útját pusztítani indult. Az a nap borzasztó volt a zarago-

zaiak számára. Az árvíz sok veszteséget okozott a városnak. Házak, iskolák, különböző épületek dőltek romba, nagy mennyiségű élelmiszer (gyümölcs, zöldség) veszett oda, emberek és állatok sérültek meg, emberek és állatok haltak meg. Én tudtam, hogy ez fog történni, de nem akadályozhatok meg minden rosszat, mert akkor az emberek nem tudnának örülni a jó dolgoknak, mellest a halál is az élet része. Ez nem azt jelenti, hogy nem szeretem a spanyol, illetve zaragozai népet. Imádom őket.

Természetesen az után a rémisztő nap után beavatkoztam Természetanya dolgába (mintha létezne), és visszaállítottam a folyó eredeti állapotát. Az árvíz miatt kárpótoltam az embereket olyan dolgokkal, amik boldoggá tették őket.

*

Létezett egy város az Ebro folyó partján. Malzacának hívták. Az emberek akik ott éltek, éveken keresztül szennyezték az Ebro-t. Beleöntötték a szennyvizüket és beledobálták a szemetüket a folyóba. Amikor más településeken már szereltek fel víztisztító készülékeket, ők továbbra sem vigyáztak az Ebro-ra, mert nem akartak pénzt költeni egy olyan jelentéktelen dologra, mint egy folyó. Úgy döntöttem, hogy fölhívom a figyelmüket az Ebro fontosságára. A folyó kiszáradt, ezért a halak eltűntek, nem tudtak horgászni, nem tudtak hajóval közlekedni, így a vízi kereskedelmi útvonalakat nem tudták használni, ami veszteséget jelentett a városnak, és az ivóvízkészletük is kezdett kimerülni. Észrevették, hogy a folyójukra nagy szükségük volt, ezért mindannyian imádkoztak, és megfogadták ellőttem, hogy nagyon fognak vigyázni az Ebro-ra. Adtam nekik egy második

lehetőséget. Visszaállítottam a folyó eredeti állapotát, de ők nem tartották be az ígéretüket. Nem tettek semmit az Ebro megvédésének érdekében. Nagyon mérges lettem, és egy pusztító árvízzel sújtottam a várost. Másik medret készítettem az Ebronak és a malzaca-i szakaszt elkülönítettem a folyótól, így egy holtággá alakult, ami kis idővel később elkezdett kiszáradni. Akkor az ott élők újra megfogadtak mindent, de nem segítettem rajtuk. Az Ebro malzaca-i holtága végleg kiszáradt. Sokan elköltöztek más városokba. Az idő múlásával Malzaca teljesen elhagyatott lett, és ma már senki sem emlékszik rá. Akárki megkérdezheti Spanyolországban, hogy merre van Malzaca. Nem tudnának segíteni neki, mindenki azt hinné, hogy bolond.

4. fejezet Halászcsalád

Még nem említettem a halászatot, ami nagyon fontos az embereknek és nagyon is kapcsolódik a folyókhoz. Amikor az ember még nomád volt, már kihasználta a folyók nyújtotta lehetőségeket. A halászat fontos élelmiszerforrás volt és még ma is az. Az első közösségekben már meg voltak osztva a feladatok. A zsákmányszerzés (így a halászat is) általában a férfiak dolga volt.

Krisztus előtt 23.239-ben egy Homo sapiens, akit Garoya-nak hívtak és a csoportja, a Chagres folyó közelében élt, a mai Panama területén. Garoya néhány társával együtt a halászatért volt felelős. Különböző eszközöket használtak. Állati csontokból és szarvából horgot és szigonyt faragtak. Garoya nagyon szeretett halászni. Mindig jól elvégezte a munkáját, és jobbnál jobb használati tárgyakat készített azért, hogy minél több halat foghasson minél rövidebb idő alatt. Garoya-nak volt egy felesége és két fia. Később a fiai is a halászatért voltak felelősek, és az ő leszármazottaik is folytatták a családi foglalkozást.

Két generációval ezelőtt élt egy ember San Lorenzo-ban, Panamában. Halász volt. Az édesapjától tanulta a mesterséget. Volt egy kis fa ladikja. Minden reggel azon evezett ki a tengerre hűsége barátjával, Negro kutyával, és dolgozott. Órákon keresztül halászott, hogy megfelelő mennyiségű halat fogjon ki. A halak felét a család fogyasztotta el (öt gyermeke volt), a másik felét pedig eladták. Szerettem azt a jó embert, ezért rengeteg vevőt küldtem hozzá. Sok pénzt összepórolt és vásárolt egy halászhajót. Attól kezdve még több halat fogott, még több pénzt rakott félre, és a családjával minden nyáron kifutott a nyílt tengerre pihenni. Taníttatta a fiait horgászni, mint ahogy azelőtt az édesapja őt. Ma a fiainak van egy nagy halászhajójuk, amit „Garoya Kettőnek” hívnak. Nem lehet, hogy az említett homo sapiens távoli leszármazottai?

5. fejezet Történelem, legendák

Az emberek a folyókat szállításra és utazásra is régóta használják. Feltalálták a gőzhajót, amivel

biztonságosabbá, gyorsabbá és olcsóbbá vált a vízi útvonalak használata. De a gőzhajó feltalálása előtt a folyóknak már fontos szerepük volt. A spanyol hódítóknak elengedhetetlen volt, hogy találjanak egy útvonalat a két óceán között, ami fenntartja a kapcsolatot Spanyolország és a gyarmatok között. A Chagres folyó, amit „a krokodilok folyójaként” tartottak számon 1503 és 1703 között töltötte be ezt a fontos szerepet. Ez alatt az idő alatt átváltozott Amerika legfőbb kapujává, amin keresztül egy egyhónapos út vezetett egészen Venta de Cruzes-ig, ahonnan termékeket és személyeket szállítottak Panama városba.

Az aranyláz ideje alatt a Peruban talált kincseket elszállították Panama városába, onnan tovább vittek egy faluba, Las Ventas-ba, majd a Chagresen Portobelo-ba, később Spanyolországba. A spanyol erőfeszítések ellenére ezek a városok folyamatosan kalóztámadásoknak voltak ki téve. 1666-ban Henry Morgan, az Anglia szolgálatában álló hírhedt kalóz, megtámadta és kifosztotta az Újvilág leggazdagabb városát, Panamát. Mire a kalózok kikötöttek Angliában, a zsákmány nagy része eltűnt. Valószínűleg a kincset maga Henry Morgan és néhány társa rejtette el, de nem tudtak visszatérni és kiásni azt, mert a spanyol birodalom visszanyerte erejét. Talán a mesés kincs még ma is ott pihen Közép-Amerika őserdejének mélyén. Ki tudja?

*

A titokzatos utazó, akit az emberek úgy ismernek, mint Tudelai Benjámint, és úgy gondolják, hogy a mai Spanyolország területén született 1120-ban, zsidó volt. Elzarándokolt a Szent Földre, ahol beszélt Ábrahám rabbival. Hosszú utat kellett megtennie Tudelától. A város az Ebro partján fekszik, ezért úgy határozott, hogy vízen kezdi meg útját délkelet felé. Ez a döntés is mutatja, hogy vízen közlekedni olykor, gyorsabb és célszerűbb, mint szárazföldön. Benjámint az útja alatt naplót vezetett, melyben följegyzett mindent, a városokat, ahol megszállt, az ott élő népek kinézetét, szokásait, öltözetüket, emellett az ott élő zsidóság életét, vezetőiket, társadalmi helyzetüket és szokásait.

De az Ebro nem csak jó hajózhatósága miatt van jelen a történelemben. Fontos szerepet játszott a Római Birodalom és Hannibál közti háború kiromlásában. Asdrúbal, egy karthágói vezér aláírta az úgynevezett Ebro Szerződést, amelyben meghatározták Karthágó hatásterületét, ami a folyótól délre helyezkedett el. Később, 219-ben Hannibál felrúgta a szerződést, és áthajózva az Ebro-t megrohanta az északi területeket egészen a Pireneusokig. Ezért tört ki a háború.

*

Szent Attila Zamora püspöke volt. Egy legenda szerint Attila Jeruzsálembé zarándokolt, fiatalkori bűneiért bocsánatért esedezve. Elhagyta Zamorát, és mikor a Duero egyik hídján haladt át, beledobta püspöki gyűrűjét a folyóba. Két évig koldulás-

ból élt. Egy este jelet küldtem neki, hogy hazatérhet. Még mielőtt visszatért volna Zamorába, egy a városhoz közeli házban, ahol remetek éltek, megvendégelték, és halat adtak neki ebédre. Amikor el akarta azt fogyasztani, a belsejében megtalálta a püspöki gyűrűjét. Attila megértette az üzenetemet, hogy bűnei megbocsátást nyertek és visszatérhet püspöki hivatalába. Abban a pillanatban a város harangjai egyszerre megszólaltak és Attila ruhája hirtelen püspöki öltözetté változott.

6. fejezet Aranyláz

Élt egy ember Panamában. Carlos-nak hívták. Nem volt jómódú, inkább szegény. Három gyermeke volt. A Chagres folyóhoz közel, Camino de Cruceben lakott a családjával. 1849-ben elkezdődött a Kaliforniai aranyláz. Carlos úgy döntött, hogy elmegy arany után kutatni négy barátjával Daniel-lel, José-val, Juan-nal és Ernesto-val együtt, mert ha találnának aranyat, akkor könnyebb lenne az életük, és mindig lenne étel az asztalon. Egy nap Carlos és barátai elköszöntek feleségeiktől és gyermekeiktől, majd elindultak szerencsét próbálni. Először gyalog mentek Venta de Cruce-ig, ahol egy szállóban egy éjszakát töltöttek. A következő napon vásároltak két ladikot és egy pisztolyt egy helyi kereskedőtől. Több éjszakát nem töltöttek a városban, hanem megkezdték útjukat, mint aranykeresők. Két hétig eveztek. Minden nap többször megálltak néhány órára pihenni, és az éjszakákat a szabad ég alatt töltötték. A krokodilok miatt nagyon veszélyes volt a Chagres-en utazni, mind pedig a partján tartózkodni. Ezért valaki mindig ébren volt és őrködött. De a kimerítő evezés miatt mindannyian fáradtak voltak. Egy éjjel, amikor José volt az őr, szegény nagyon éhes és álmos volt, mert már két napja nem ettek semmit, és mivel ki volt merülve, elaludt. Azon a szerencsétlen éjjelen arra tévedt egy krokodil. A krokodil is nagyon éhes volt. Először Juan-t találta meg és megharapta a karját. Ő felkiáltott, mire a többiek felébredtek, ágakat kaptak a kezükbe és a bicskáikat, és Carlos elővette a pisztolyt. Megtámadták a krokodilt, és megölték, de már késő volt. A vadállat letépte Juan egyik karját, kitepelt a combjából egy darabot és beleharapott az oldalába. A többiek körbevették őt, és próbálták megmenteni, de nem tehettek semmit sem érte. Juan megkérte barátait, hogy gondoskodjanak a családjáról és mondják meg a feleségének és a lányának, hogy nagyon szereti őket. Juan belehalt sérüléseibe. José, Carlos, Daniel és Ernesto eltemette őt, majd csendben folytatták útjukat. Aznap egy szót se szóltak egymáshoz, José pedig végig arra gondolt, hogy ő okozta barátja halálát, mert elaludt.

*

Sok évvel az aranyláz előtt élt Spanyolországban egy vezér, akit Hernando-nak hívtak. Befolyásos volt, és országszerte nagy hírnévnek és tekintély-

nek örvendett. Abban az időben sokat püsmogtak egy ősi, elhagyatott városról, valahol Amerikában, ami tele volt arannyal, Eldorádóról. Létezett egy térkép, az útról, amely ehhez a titokzatos helyhez vezetett, ami szerint az aranyváros Panamában volt, a Chagres folyó partján, ugyanis tudták, a fejlett civilizációk víz mellett alakultak ki. A térkép Hernando kezébe került. Úgy döntött, elindul megkeresni Eldorádót egy nagy hajóval. A király támogatta ötletét. A spanyolok építettek egy nagy és erős hajót, jó minőségű fából, és egészséges, erős, tapasztalt tengerészeket választottak, emellett Hernando összegyűjtötte a legjobb harcosokat. Miután mindent elkészítettek, a hajó elhagyva Spanyolországot elindult Panama felé.

Néhány hónap múltán megérkeztek a Chagres torkolatába, ahonnan folytatták útjukat, a tájat figyelve, az aranyváros után kutatva. Hosszú ideig keresték Eldorádót. Minden nap megálltak és átkutatták a közeli területeket. Hernando és a csapata nagyon kapzsik voltak. Kiirtották a bennszülött indiánokat, és végeztek azokkal a társaikkal, akik akadályozták őket. Ráadásul megölték két gyermeket is, akik egy ősi törzshöz tartoztak, mert el akarták venni tőlük azt a kis aranylabdát, amivel játszottak. Nem tudták, hogy a labda valójában nem aranyból volt, hanem egy egyszerű fémből, és csupán aranyszínűre volt festve. Nagyon mérges lettem. A kapzsóság bűn, a hét fő bűn egyike, nem beszélve a gyilkosságról. Egy napon a hajó váratlanul elsüllyedt. Hernando nem tért vissza hazájába. A spanyolok nem tudták, mi történt, és soha többé nem indultak Eldorádó keresésére. Egy szép nap talán megtalálják. Vagy az aranyváros nem is létezik?

128. fejezet Jelenlegi helyzet és tervek

2017. január. 1-je van. Új év, új álmok. Minden embernek vannak a tervei a jövőre nézve. A kormányoknak is. Már minden ország vigyáz a folyóikra. Törvénybe iktattak több környezet-szennyezést akadályozó szabályt. A gyártulajdosok nem engednek veszélyes hulladékokat a vizekbe. Először megtisztítják a szennyezett vizet, és csak azután engedik vissza a természetbe. Ha valaki nem tartja be ezeket a szabályokat, akkor hatalmas összeget kell fizetnie az államnak. Ám ez nagyon ritka. Az emberek többsége (a városiakat is beleértve) nem dobálnak szemetet a folyókba, és ha a tudomásukra jut, hogy valaki szennyezi a vizeket, akkor nem hagyják annyiban, és értesítik a hatóságokat. Már mindenki tisztában van vele, hogy milyen fontosak a folyók. Nagyon elégedett vagyok.

*Prém Alexandra
középiskolai tanuló*

20 Történelmi lecke határtalanul

A SZABADKAI MAGYAR EMLÉKMŰVEK SORSA

Zabathka, Szent Mária, Mária Theresiopolis, Szabadka, Subotica. Csaknem hatszáz év alatt legalább ennyiszor változtatott nevet ez a város. Szabadalmazott kamarai mezőváros, szabad királyi város, azután a királyi címet mellőzve Szabadka, majd 1920. június 4-e után Subotica. Hat kilométerre a magyar határtól...

Csütörtök van. A szabadkai kórházba sietek éppen, hogy felkeressem Dr. Horváth Militicsi Szabolcsot, lelkes műkedvelőt, aki mindig szívesen mesél az általa jól ismert magyar szobrokról, műemlékekről. A doktor urat az 5. emeleti belgyógyászati osztályon találom meg. Nincs túl sok szabadideje, csak néhány percig tudunk beszélgetni, ezért rögtön el is kezdi mesélni, a legérdekesebb szabadkai szobrok történetét.

A Szabadkán felállított szakrális szobrokról beszél, melyeknek ugyan megőrizték épségét, eredeti helyükön mégsem maradhattak meg. A Szentháromság szobrot például 1815-ben állították fel a város akkori piac-terén, a mai kis korzón, 1860-ban felújították, majd a szoborcsoport restaurálására 1912-ben újra sor került. Az 1960-as évek elején a Szent Teréz katedrális melletti parkba helyezték át. Nem messze tőle, szintén a templomkertben kapott helyet 1975-ben a háborút átvészelő Szent Flórián szobor is. Ezt 1926-ban, a mai Jovan Nenad cár (akkor Teleki) téren állították fel. Ugyanígy áthelyezésre került még a Nepomuki Szent János szobor és a Szent Rókus szobor is.

Noha ezek a szobrok nem az eredetileg nekik szánt, de legalább látható és többé-kevésbé köztudott helyre kerültek. Nem úgy, mint egyes magyar vonatkozású szobrok és emléktáblák, amelyeknek az első világháború után egész egyszerűen nyoma veszett. Semmilyen irat nem utal rá, hogy hová kerültek és senki nem is tudja rá megmondani a választ.

Az így eltűnt emlékművek egyike az egykori Nemzeti Kaszinó (ma Városi Könyvtár) épülete előtt 1896-ban felállított turulmadár. A tíz méter magas kőszoborból álló obeliszket és rajta a széttárt szárnyú sas madarat a magyarok 1849. március 5-i káponyai csatában való győzelmének emlékére emelték. Húsz évig állt a helyén az emlékmű, de a trianoni békeszerződés után Szabadka a Szerb-Horvát-Szlovén Királyság határvárosa lett, és a város új vezetősége nem tűrhette meg a magyarok sikeres csatájára emelt, és a magyar ifjúság elé példát mutató szobor maradását.

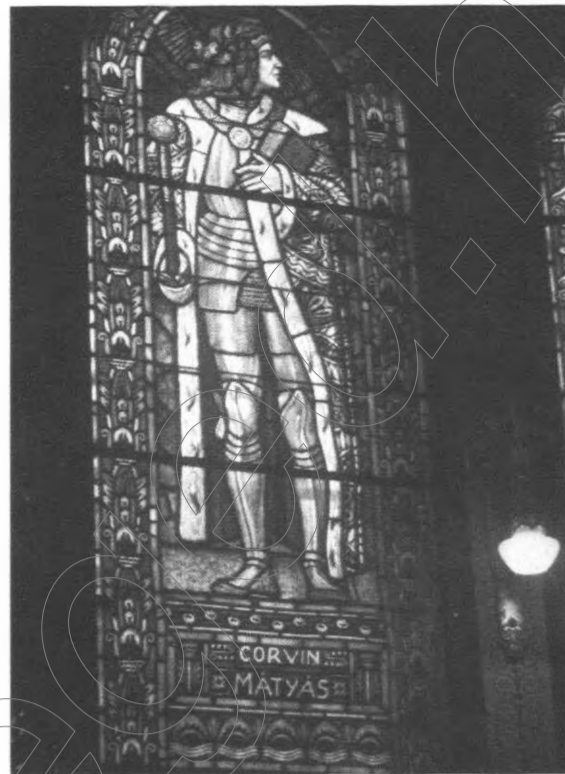
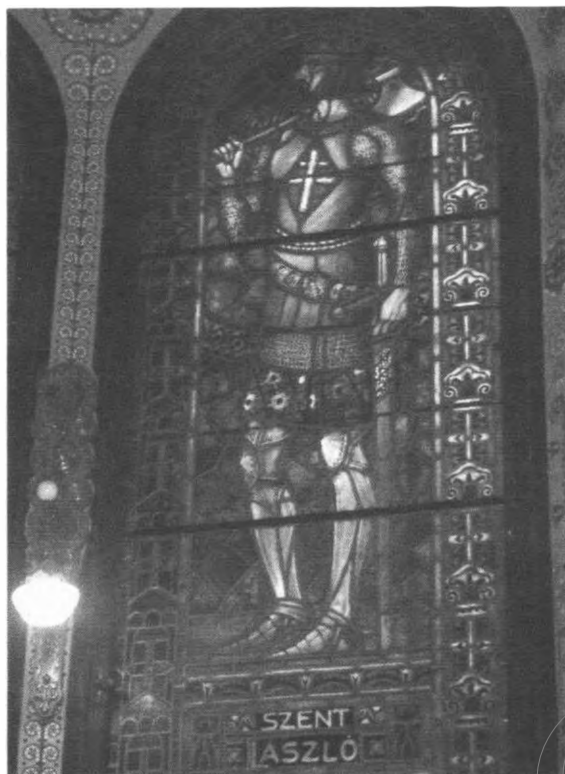
Hasonló sorsra jutott a két Erzsébet királynőt ábrázoló szobor is. Az egyik Stróbl Alajos, a neves szobrászművész munkája. A szobrot a vasútállomás melletti hasonnevű parkba készítette. A másik, a szabadkai szár- mazású Telcs Ede műve. Ez utóbbi mellszobor a valaha állt honvédkaszárnya udvarát díszítette.

Szintén nyoma veszett Gyóni Géza magyar költő emléktáblájának, a Délvidék elszakadását megörökítő emléktáblának a városháza anyakönyvi terméből, valamint a szerb hadsereg Szabadkára érkezését jelölő, vasútállomáson állított emléktáblának; illetve darabokban találták meg a városháza építéséről szóló két táblát a városháza előcsarnokából és a városházát díszítő címereket. A doktor úr figyelmembe ajánlotta még a Szabadkán található üres szoborfülkéket, azokról ugya- nis nem tudni, állt-e bennük szobor valaha.

Korhecz Papp Zsuzsannát, a szabadkai Városi

A SZABADKAI FŐTÉR A MÚLT SZÁZAD ELSŐ ÉVEIBEN

Múzeum restaurátorát is felkerestem. Nagyon kedves volt, a műhelyében fogadott. Elmondása szerint egész kislány korom óta ismerjük egymást, ezért megkért, hogy tegeződjünk. Többek között mesélt nekem a szabadkai városháza épületéről és a díszítéseiről. Komor Marcell és Jakab Dezső budapesti építészek 1908. januárjában nyerték meg a városháza tervére benyújtott pályázatot azzal a feltétellel, hogy az eredetileg barokk stílusúra tervezett külső díszítéseket a magyaros szecesszió stílusjegyeire módosítják. Ennek eleget téve már az év októberében megindultak az építési munkálatok, és nem egész négy éven belül már az új városháza megnyitóján gyönyörködhetek ebben a művészeti csodában.

Zsuzsanna, a városháza tanácstermében ékeskedő Nagy Sándor és Róth Miksa üvegfestményekre és vitrázsokra különösen felhívta a figyelmem. Elmondta, hogy az első világháború idején kivették a városháza képes üvegeit, hogy azok meg ne sérüljenek, és pár évvel a trianoni békeszerződés után egy bunyevác újságíró megkísérelte áruba bocsátani a magyar királyokat és a nemzet nagyjait ábrázoló üvegeképeket. Később, hogy én is meggyőződjek róla, felkísért a városháza emeletén található Szabadkai Történelmi Levéltárba, ahol bemutatott Stevan Mackovićnak, a részleg igazgatójának és elmesélte neki mivel kapcsolatban kerestük fel őt. Az igazgató úr igazán segítőkész volt, két levéltári dokumentumot is feljegyzett, amikben úgy vélte érdemes böngészni, és az Ex Pannonia folyóirat egyik számával is megajándékozott. Miután kikeresték nekem az üvegeképekről szóló levélgyűjteményt, megköszöntem Zsuzsanna segítségét és ő visszament a műhelyébe.

Innentől kezdve egyedül folytattam a vitrázsok eladását igazoló dokumentumok keresését. A mindössze pár megsárgult, ódonszagú papírlapból álló mappára az volt írva: „Róth”. Zsuzsanna azt mondta, ezzel a témával még senki sem foglalkozott behatóbban, amikor megkérdeztem megvan-e a másik iratesomó, amit az igazgató úr ajánlott, a levéltáros hölgy mégis azt mondta, nincs bent.

A Szabadkai Történelmi Levéltár F:047. II. 40/1926-os számú dokumentumában arról olvashattam, hogy Stipić Lazar, bunyevác újságíró tényleg megkísérelte eladni a városháza üvegeképeit, mondván, hogy azok rossz állapotban vannak, és a város érdeke, hogy még a szétesésük előtt eladják őket. A publicista előzőleg Budapesten dolgozott, és már felmérte az üvegalkotások iránti igényt, így konkrét eladási tervvel fordult Szabadka polgármesteréhez és a városvezetéshez. Az 1926. márc. 30-án kelt, a bírálóbizottsághoz intézett levelében megírja, hogy már több mint harminc különböző

helyről kapott visszajelzést, melyben érdeklődnek a szabadkai vitrázsok iránt. A legmagasabb árat, 250 000 Din-t, a Mária Tereziát ábrázoló képnek szabta meg. A többek között Deák Ferencet, Széchenyi Istvánt, Ferenc Józsefet ábrázoló vitrázsok ára 150 000 Din volt, ezen kívül kínált még 80, 60, ill. 40 ezer dináros képeket, összesen mintegy 1 530 000 Din értékben.

Természetesen kiszámolta még az eladással járó anyagi terheket is. A munkák felújítására (hogy eladható állapotban legyenek), a katalógusra, a fényképekre, az eladás helyszínére történő utazás költségeire és az ott tartózkodás alatt esedékes szállásra összességében 26 000 dinárt kalkulált, ami „csupán” a legolcsóbbnak meghirdetett kép árának kétharmada. A saját részére minden egyes eladott darab után 10% részesedést kért. Levele végén megnyugtatóképp arról biztosította a tisztelt városvezetést, hogy őt korántsem a személyes haszonszerzés, sokkal inkább a város érdekeinek képviselése hajtja.

A szabadkai városvezetés elfogadta a Stipić Lazar által benyújtott kérelmet, de az újságíró terve szerencsére nem sikerült teljes mértékben, és noha néhány üvegeképnek nyoma veszett, mégsem mutatkozott elég nagy igény a város tulajdonában álló vitrázsok megvásárlására, így azok ma is a városháza tanácstermének ablakait díszítik.

Íme tehát egy példa arra, hogy egyes emlékeink sorsa milyen vékony hajszálon is múlhat. Zsuzsanna egyébként azt mondta, hogy a vitrázsok nem voltak rossz, széteső állapotban, ezt nyilván azért találta ki az újságíró, hogy meggyőzőbb legyen a városvezetés szemében. Ezen kívül azt is elmondta, hogy a feliratok, amelyek a képen látható személyek nevét jelölik, csak pár évvel ezelőtt kerültek fel az üvegekre, és ez egyértelműen a város magyar vezetőségének köszönhető. Ez év júliusától viszont már ezt sem mondhatjuk el városunkról, ugyanis hosszú évek után szerb polgármester váltotta le a magyar városfőt. É r d e k e s története van még az elesett katonát Jézus alakja mellett ábrázoló szobornak. Szabadka 1918-ban még az Osztrák-Magyar Monarchiához tartozott. Egy 1917-ben hozott határozat szerint kötelező volt emléket állítani az első világháború egyre több áldozatul esett katonájának az emlékére. A magyarok, annak érdekében, hogy olcsóbban jöjjenek ki az emlékmű állításából, olasz hadifegyőkkel készítették el a szobrot, akik noha nem egy őszinte, hazafias, példamutató katonát, de mindenképpen magyar bakát ábrázoltak munkájukban. Amikor a háborúnak vége lett és a határok módosítása után Szabadka már nem tartozott Magyarországhoz, a

szerbek is úgy gondolták, hogy nem áldoznak sokat a saját emlékművükre, így a lehető legolcsóbb lehetőséget választották. A háború magyar áldozatának szánt szobor bakájának címeres gombjait levették, a lábára kapcát helyeztek és ráírták: A felszabadulásért és egyesülésért elesettek emlékműve 1912-1918 táblát, majd 1925-ben felavatták a Puskin téren. Érdekes módon senkit nem zavart az, hogy a sebesült mellett álló alak a katolikus Jézust ábrázolja, sőt, egyesek (a szakáll ellenére) rigómezei lányt láttak benne. Ezen a helyen érték a szobrot kisebb felületi sérülések egy 1944-es bombatámadás következtében. Maradványait csak 1955-ben távolították el, majd 1993-ban felújították és azóta is a Lazar Nešić téren hirdeti a szerb katonák hősiességét.

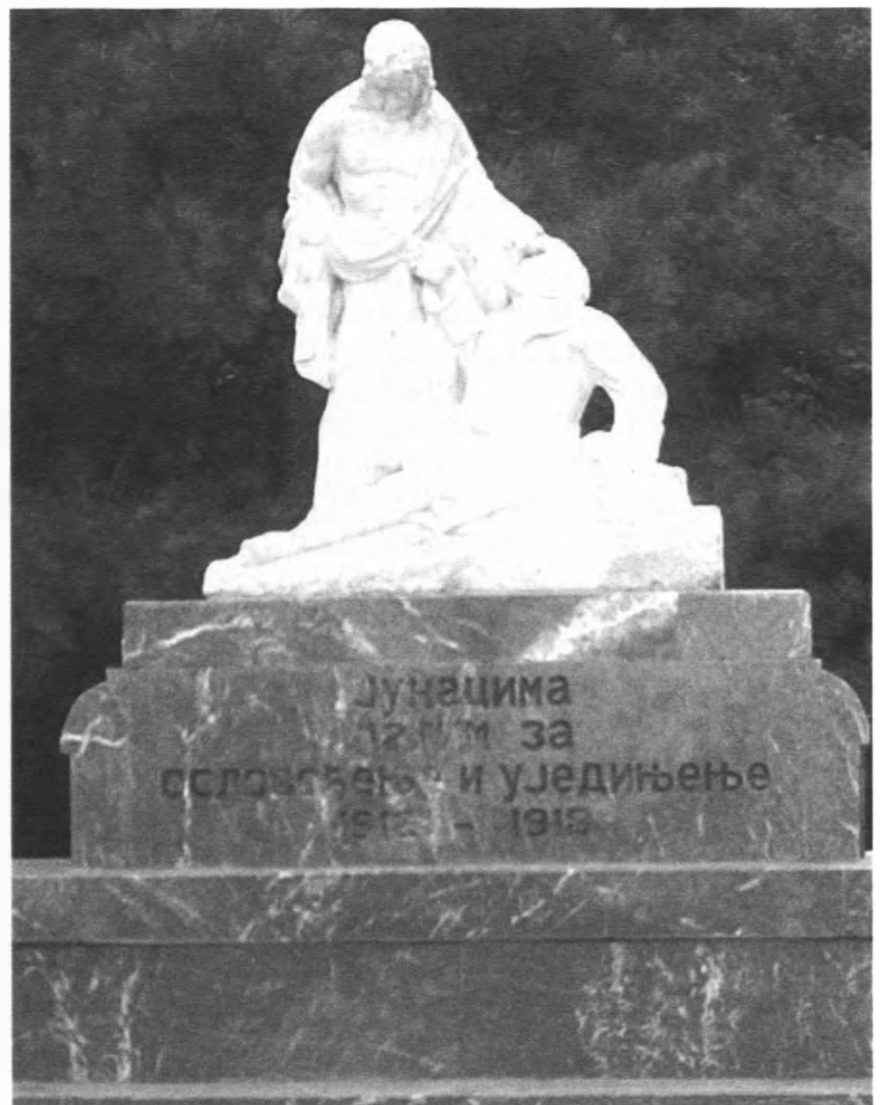
Megnyugtató viszont, hogy vannak még Szabadkán magyar hírességeket ábrázoló szobrok és emléktáblák. A város közterületeit például Kosztolányi Dezső, Csáth Géza, Munk Artúr, Lifka Sándor mellszobrai díszítik, nem kevésbé az egyes épületek falait: Kosztolányi, Szép Ernő, Csáth emléktáblák (bár ez utóbbi nem a megfelelő házra került, ugyanis eltévesztették az épületet).

Ami pedig különösen jó érzés a magyar kultúrát a szívükön viselő egyének számára, hogy tavaly felavatták Lányi Ernő szabadkai zeneszerző, karnagy emléktábláját a Zeneiskola falán és Iványi István első egyházközségi felügyelő, történész mellszobrát az Evangélikus Püspöki Templom előtti Reformáció terén. Ez év márciusban pedig az 1848-as magyar forradalom és szabadságharc 160. évfordulója alkalmából Kossuth szobrot állítottak a Népkör Magyar Művelődési Egyesület falába.

Zabotka, Szent Mária, Mária Theresiopolis, Szabadka, Subotica. Csaknem hatszáz év alatt legalább ennyiszor változtatott nevet ez a város. Szabadalmazott kamarai mezőváros, szabad királyi város, azután a királyi címet mellőzve Szabadka, majd 1920. június 4-e után Subotica. Az egyik legtöbb szenvedést megélt magyar város. A határtól mindössze hat kilométerre...

Gyurkovics Virág

2. évfoly. tanítóképzős hallg. Szabadka

Három hét - hétpróba

DARMSTADTI NAPLÓJEGYZETEK

2007

2007. 06. 22. PÉNTEK

Utazom a vonaton Pestre Biankához. És németet tanulok, nehogy leböjgjek Darmstadtban... Ül egy-két érdekes ember a vonaton. A mellettem levő kettes ülésben egy fiatal nő: csontszínű mokaszin és táska, piros ingruha, gyöngysor. Ölében laptop, filmet néz. Elég fancsali képet vág. Elöttem egy cuki idős bácsi egy NOKIA3410-essel, aki vett magának 380 Ft-ért egy 2decis dobozos Sprite-ot. Éppen Heti Választ olvas. A fiatal nő előtt Kecskemétiig utazott egy belőtt sérójú menő srác walkman-mobillal, dübörgött a kocsi a techno-zenétől. Szerencsére leszállt... En egész úton egyedül ültem. Két borzalmas csaj a vagon elejében egyfolytában vihog, nagyon idegesítőek, minden szavukat hallja mindenki... BORZALMAS!

2007. 06. 23. SZOMBAT

Itt ülök az ágyamon a szálláson. Mindjárt négy óra.

A tegnap: Bianka várt rám az állomáson és elmentünk megkérdezni az információt, hogy hol lehet lemérni a bőröndöm súlyát. Persze nem tudták megmondani, csak javasolták, hogy nézzük meg a nemzetközi jegypénztárnál. Na, hát az valami siralmas. Borzalom. Egy lepukkant szörmedvény. Az van rá kiírva: Nemzetközi jegypénztár. Vajon, aki nem tud magyarul, odatalál? Na, mindegy, nem is ez a lényeg, hanem hogy onnan a poggyászmegőrzőhöz tessékeltek, ahol természetesen nem volt mérleg, viszont a megőrzős pasi megemelte a bőröndöt, és azt mondta, hogy max. 18-19 kg. Nagyon nem győzött meg, de mindegy. Egy újságosnál vettem 3 vonaljegyvet és elindultunk. Biankáék a 4. emeleten laknak. Csak mi ketten voltunk még otthon. Éjfélig beszélgettünk (na jó, nem, mert éjfélre már megfűrődve feküdtem az ágyikóban).

Ma: Reggel 6¹⁰-kor keltem (volna, ha Anyu nem telefonál 6-kor). Felöltöztem, ettem egy lekváros kiflit, ittam egy bögre teát, és 6⁴⁵-kor elindultunk otthonról, hogy biztosan elérjük a 7³⁰-as buszt, ami Ferihegy 1-re visz. Rendben, időben odaértünk a metróval Kőbánya-Kispestre, felszálltunk a buszra, leszálltunk Ferihegyen. Mondtam Biankának, hogy legelőször keressünk egy mérleget. Mikor megtaláltuk, rátettük a bőröndömet: 24kg. A táska pedig 7kg volt. Na, sitty-sitty elővettem a virágos strandtáskát, beállítottam a fekete ÉVONOS-at plusz a cipődobozt. Éppen belefért. Így is megmértünk: bőrönd - 21.1kg, táska - 11.1kg. Az információnál megkérdeztem, mennyi a díj ekkora átlépésnél, a nő azt mondta, hogy ez nem az ő területe, de még az is lehet, hogy semennyit. Ezek után beálltunk a becsekkoló sorba, megkaptam a beszállókártyámat és tényleg nem kellett csinálnom semmit, nem szóltak azért, hogy egy kilóval túlléptem a határt. Ekkor fél 9 volt és a beszállókaput 9¹⁰-kor nyitották meg. Amikor átmen-

tem a kapun, semmim sem csipogott, a csomagommal sem volt semmi gond, már csak fel kellett szállni a gépre. Persze, mikor megnyitották a beszállást, mindenki tolongott, tömegelt előre, hogy „legyen helye”... Szánalmas... magyar módi. A repülőn próbáltam aludni, mert fáradt voltam, meg a hasam is elkezdett fájni. Egy viharfelhő kellős közepében kezdtük meg a leszállást. Zuhogott az eső, nem lehetett kilátni, de amikor földet értünk, éppen zuhogott az eső és a hőmérő 12 fokot mutatott. Kíváncsi voltam, hány darabban látom viszont a bőröndömet. De megvolt. Egészben. Köré is volt tekerve egy fólia ezzel a felirattal: Passenger Security - vigyáztak rám (csak az én bőröndömön volt ilyen felirat). Breining Ilona, a Német-Magyar Egyesület elnöke már várt, kocsival elvitt hozzájuk, a másfél órás utat végigbeszélgettük. Ebéd után hoztak a szállásra. Hatra készen kell lennem, mert egy Mahler-szimfóniát játszanak a közeli bazilikában ma este, és megyünk.

... Délután szundikáltam egy órácskát, időben elkészültem, 6-ra jöttem értem. Egy óra utazás után értünk a koncert helyszínére. Tömegeltek az estélyi ruhás nők és öltönyös férfiak. Hatalmas esemény ott. A tartomány színe-java ott lehetett (véleményem szerint). És én pont egy olyan helyen ülhettem a kolostor hatalmas templomában, ahonnan jól lehetett látni mindent. Hatalmas élmény volt! Főleg az, hogy bárhova bemehetett bárki, bármit meg lehetett nézni, nem zavartak ki sehonnan, ott fényképeztem, ahol akartam, a kutyát sem érdekelte. A koncert végére már nagyon elfáradtam. Álomba sírtam magam. (Olyan rossz volt, hogy senkitől sem kaptam este SMS-t.)

2007. 06. 24. VASÁRNAP

Magamtól ébredtem 9 körül.

11:27 - hívtak, hogy csak fél 1-re jönnek értem.

Megfűrődtem, most írok újra. Gerhard bácsi (Ilona néni férje) elvitt hozzájuk, és már ültünk is asztalhoz. Előételnek volt prosciutto con melone, utána pedig marhahús, sült krumpli, zöldbabos ragu, gombaszósz és saláta. Nagyon finom volt! Utána felajánlották, hogy amíg Gerhard intézi az ügyeit, netezhetek, és utána megyünk várost nézni. Megnéztem az ímélejteimet, írtam az otthoniaknak, majd elindultunk a Matildenhöhe-re. Kifejezetten melegem volt, sokat sütött a nap is, szép idő volt. Csináltam pár képet, Ilona néni elmesélte mindennek a történetét, majd lesétáltunk a városközpontba, megmutatta, hova kell mennem holnap dolgozni, hol fogok enni, beültünk a Luisenplatz-on egy fagyizóba. Elég sokat beszéltem németül, és hozzám is szinte csak németül beszéltek. Szép nap volt!

2007. 06. 25. HÉTFŐ

Reggel fél 8-kor keltem, vagyis akkor keltett volna az óra, de már hamarabb felébredtem magamtól. Hallgattam egy kis John Mayor-t,

nézegettem képeket, meg-
reggeliztem, elmosogattam,
felöltöztem. Kilencre men-
tem a munkahelyre. Útköz-
ben elkezdett esni az eső.
Az irodában mindenki ked-
vesen fogadott. Silke elvitt,
hogy az adminisztrációt
elintézzük, aláírtam a szük-
séges papírokat, majd
bemutatott mindenkinek az
irodában. Schäfer adott
nekem formanyomtatvá-
nyokat, hogy mivel is foglal-
koznak ők. Majd kaptam
egy asztalt egy számítógép-
pel. Elkezdtem kigyűjtöget-
ni a nyomtatványokból a
hasznos információkat,
utána pedig volt egy órás
megbeszélés (amiből per-
sze nem sokat értettem,
mert elég pörgős volt, de
amit nekem címeztek,
annak a megértésével nem
volt gond). Ezután Silke
megkért, hogy gyűjtsek
neki adatokat Csanádi
László orgonistáról, aki egy
hónap múlva

Darmstadtban ad koncer-
tet. Egy óra után elmentünk
ebédelni. Megmutatták a
felújított híroságot, nagyon
érdekes, az alkotmány bizonyos részei táblákra írva ki-
vannak téve a falra. Az ebéd jó kiadós, jól be lehet vele
lakni. Megkaptam a biciklimet is. Ebéd után visszajöt-
tünk az irodába (most onnan írok. Nagyon elfáradtam,
most kedvem lenne sírni, persze itt az irodában nem
fogok... Azért nehéz egész nap megfeszítetten figyelni
minden egyes szóra, hogy minél többet megértsék. Ha
hazaérek, biztosan kisirom magamból a fáradtságot! ...
Silke mondta, hogy holnap este magyar órája lesz, és
hogy menjek el én is, mert még van ott két lány, akikkel
szívesen megismertetne. Hát kíváncsi leszek... Aludni
akarok! Fél4 van.

...
Még 19 nap, és mehetek haza!

...
Hallgattam zenét (a Szép zenék mappából), és egy kis
boldogsághormont vittem a szervezetembe egy kiadós
vacszi formájában abból, ami itthon volt: müzliszelet tej-
jel + vajjas kenyér, szalámi és lágy tojás + narancslé +
málnajoghurt. Szépen megvacsoráztam, levittem a sze-
metet és elmosogattam. Megnéztem és összeírtam,
hogy mit, milyen terv szerint néztek meg, mely látvá-
nyosságok vannak egymáshoz közel, hogyan érdemes
ütemezni. Írt „Apu” is, hogy higgyem el, minden nap
könnyebb lesz. Az aláírás az volt: a csonka család.
Elkezdtem olvasni a könyvet, amit Nagytól kaptam szü-
linapomra (Zilahy Lajos: Két fogoly). Már száz oldalt
elolvastam belőle. Nagyon érdekes könyv

2007. 06. 26. KEDD

Reggel 7-kor írt Flóra egy SMS-t, hogy szorítsak neki,
ugyanis ma van a magyar és törli szöbelije!
Fél10 van, most érttem be az irodába. Iszonyatosan
zuhog az eső. Ez a 2. nap. Gyűjtögetem az anyagaimat.
Meg szavakat tanulok, mivel nincs semmi dolgom.
Szerencsére. Igazából rájöttem, mi volt a baj tegnap.
Schäfer nekem nem szimpatikus. Addig minden jó volt,
amíg ő meg nem jelent. Most sincs benn az irodában,
hála istennek! Ó ne! Visszajött! Pont most, mikor leír-
tam, hogy nincs itt...

Dél előtt nem sokkal felhívott Ilon néni. Nagyon ara-
nyos volt, megkérdezte, hogy minden rendben van-e,
kedvesek-e, mi a dolgom, stb.. Persze elmondtam, hogy
minden szép és jó. Mindjárt megyek enni. Egy-két nap
eltelik, és csak jobb lesz... remélem.

...
Ebéd után visszajöttem az irodába (gyrost kajcsiztam),

elolvastam az íméljeimet.
Írt Anyu, olyan jó volt olvas-
ni a levelét. Mintha hallot-
tam volna a hangját!
Flórával pedig SMS-ben vál-
tottam néhány szót, azt
mondta, ügyes volt, de
ugyebár ezek a tanárok...
Már csak egy órát kell bent
lennem, utána szerintem
veszek valami melegebb
ruhát, mert itt elég hideg
van ahhoz képest, mint ami-
lyen időre készültem.

15:20 - Idejött hozzám
Schäfer beszélgetni.
Valahogy kedvesebb volt,
mint tegnap. Elmondta,
hogy holnap már a
Heinerfest-re készülünk, és
hogy majd lesz feladatom,
de tök rendes volt, mert las-
san és érthetően beszélt, és
ha szóltam, hogy valamit
nem értek, akkor elmagya-
rázta.

Még arról nem is írtam,
hogy a város milyen. Az
autók ugyanolyanok, mint
otthon, csak mondjuk
mindegyikből az eggyel
újabb típus. Az emberek
pedig: természetesen meg-
találhatóak a TIPIKUS

német nők (pl.: az „Óvakodj a törpétől”-ből a szőke nő
ugyanolyan, mint az egyik irodista nő, csak az barna
hajú), viszont itt Darmstadtban csomó a külföldi: törö-
kök, kínaiak (vagy japánok, nem tudom), feketék.
Szóval széles a skála. A város maga teljesen más, mint
egy magyar város. Valahogy mások az utcák, máshogyan
építkeznek. Számomra idegen.

Basszus! Úgy ömlik az eső, mintha dézsából öntenék!
Nincs kedvem sehová menni ilyen időben!

21:42 - Megfürödve ülök az ágyon. Délután, mivel
zuhogott az eső, nem tudtam mit csinálni, itthon marad-
tam és megnéztem a Spice World-öt. Utána elindultam,
hogy fél7-re odaérjek a magyar órára. Egy kedves nő tar-
totta, bár a tanítási módszere nem igazán tetszett. Két
férfi, két gimis lány és Silke jár a csoportba. Silke óra
után be is mutatott az egyiküknek (talán Mirjam, de
nem vagyok benne biztos), és megbeszéltük, hogy pént-
eken reggel elmegyek megnézni a sulijukat. Silkétől
meg megkérdeztem, hogy a Heinerfesten melyik dele-
gációval leszek. Azt mondta, hogy valószínűleg a franci-
ákkal. De jó lenne! Hazafelé csináltam pár fényképet.
Most talán megnézek egy filmet, utána alszom.

2007. 06. 27. SZERDA

Schäfer megmutatta, hogy Darmstadtban milyen stílusú
épületek vannak és hogy melyik miért olyan. Majd a
Jugendstil-ről is esett egy-két szó. Utána számolnom kel-
lett egy keveset (hogy melyik delegáció mennyi pénzt
kap szállásra, étkezésre, stb.). Most 10¹⁹ van.

Még nem történt SEMMI. Viszont süt a nap!

Kb. fél1 van. Túl vagyunk egy megbeszélésen, hogy mi
lesz az elkövetkezendő pár naphan. Ma délután érnek
ide a franciák, este pedig közös vacsorára megyünk (én
is) a delegációkkal. A megbeszélés után Schäfer átvitt a
városházára, bemutatott a „fejeseknek”, igazán kedves
volt velem ő is és mindenki más. Sokan egyből angolul
szóltak hozzám, tehát gondolom, nem volt nekik egyér-
telmű, hogy tudnom kéne németül. De persze Schäfer
mondta, hogy csak nyugodtan beszéljenek hozzám
németül, mert azért is vagyok itt, hogy megtanuljam. De
szerencsére felfogta, hogy hogy is állok a némettel.
Ezután Silkével mentem a „munkavállalási” papírokat
elintézni, de semmit nem kellett tenni, mivel 3 hónap-
nál kevesebb ideig maradok (meg mert EU-s országból
jöttem). Nemsoká megyünk ebédelni, és várjuk a franci-
ákat.

...

Elmentünk megnézni a várat, ahol a partnervárosok standjai lesznek, utána visszajöttem az irodába a kajajegyemért és elmentem enni. Ma barnaszószos husit ettem krumplipürével és salátával, meg desszertnek valami tiramisupudingféleséget. Kólát ittam hozzá.

Ha süt a nap, tök meleg van, lerohad rólam a ruha, de amint elbújik a felhők mögé, szél lesz és hideg. Szerintem a torkom meg is fázott, csúnyán köhögök.

Délután picit felgyorsultak az események. Át kellett vinnem pár anyagot az „Oberbürgermeister” irodájába, egy elég hosszú magyar fordítást kellett kijavítanom (amit jövő héten normál magyar ékezetes betűkkel be is gépelek a laptopomba), megmutatták, hol a sokszorosítójuk, el kellett küldenem egy ímélt Polgár Antalnak egy Darmstadtba érkező magyar csoporttal kapcsolatban.

Most fél7 van, kb. 10 perce értem haza. A franciák még mindig nem érkeztek meg. Most kicsit sietnem kell, mert 19⁴⁰-kor találkozom az egyik lánnyal (aki egyébként Kazahsztánban született), és együtt megyünk a vacsorára.

... Most 23⁴⁹ van. Fél12 körül értem haza a vacsíról, megfürödtem, hajam mostam, és most írok. Húúúúú, olyan jól éreztem magam! Helennel együtt mentünk, közben összetalálkoztunk a többiekkel is, így elég sokan értünk oda egyszerre. Annyira jó fej volt mindenki! Egy spanyol étteremben voltunk, spanyol ételeket ettünk, nagyon finom volt: tengeri herkentyűk, halak, kagylók, szószos húsok, sonkák, jó borok. A francia csoport 3 tagból áll, egy pasi (teljesen olyan, mint Monsieur M., de még az is, ahogy beszél, a béna humora, öltözködése és a borzalmas haja is – majd lefényképezem!) és két kb. velem egykorú lány. Ők aranyosak, velük leszek ezen a hétvégén. Vannak még Svájc-ból, Ausztriából és Spanyolországból. Hát azok a spanyolok! Van köztük egy olyan nő, aki totál olyan, mint Heni néni (Lotti anyja), csak sokkal szociálisabb. Haláli jó fejek! Velük beszélgettem a legtöbbit! Hogy azok mennyire élvezik az életet! Eszméletlen! Egyfolytában mosolyognak, röhögnek, jóízűt esznek, isznak! Ők jöttek a legtöbben. Először egy fiatal lánnyal beszélgettem, akit Laurának hívnak. Volt egy kedves nő, vele angolul beszéltem, mivel már évek óta Írországból él. Még azokkal a spanyol pasikkal is „beszélgettem”, akik csak spanyolul tud-

nak. Persze mindenki velem fényképezkedett, a „magyar delegációval”. Még Schäfer is külön bemutatott mindenkinek. A legeslegjobban az tetszett, hogy ott volt elég sok nemzetiségű ember, és mindenki szólni tudott a másikhoz annak a saját nyelvén. Nem volt gond, hogy ki mit ért meg. Annyira kedvet kaptam ahhoz, hogy nyelvet tanuljak! Most látom értelmét. Hogy a franciákkal franciául, az angolokkal angolul, a németekkel, osztrákokkal, svájciakkal németül, spanyolokkal spanyolul tudjak beszélni. Akkora élmény volt ez nekem! Már ezért érdemes volt eljönni!

2007. 06. 28. CSÜTÖRTÖK

Egy órája értem haza, most fél10 van. Reggel mentem az irodába. Megnéztem az íméleimet, 10-re már mehettünk is a franciák standjához. Persze Michelt (Monsieur M.) el kellett kísérni kenyeret venni, ott is vagy 20 percet problémáztam, hogy melyik lenne a legalkalmasabb a kóstolóhoz. Utána visszamentünk a standhoz és előkészültünk. Árulnak fehér és rosé pezsgőt, marhasajtot és valami gombás fondue-t. Michel elmagyarázta, merre élnek Franciaországban, a régiójuk milyen nevezetességekkel bír, milyen a városuk, ő mivel foglalkozik. Az nagyon megtetszett, mivel ő a francia UNESCO tagja, és mikor mondtam neki, hogy engem érdekelnek a nemzetközi dolgok, mondta, hogy szoktak náluk lenni gyakornokok, és jövő nyáron elmehetnék! Mekkora lehetőség! Persze, ez még csak felajánlás.

Fél1-kor elmentem ebédelni. Ma valami rizses-húsos-zöldséges cuccot ettem. Utána még volt egy kis időm, elmentem nézelődni. Visszaérve Silke már ott volt velük (a franciákkal) és szabad programunk volt 4-ig. Én belevetettem magam a boltok tengerébe. Bejártam három teljes áruházat. Végül persze nem távozhattam üres kézzel. Vettem egy pár zöld cipellőt, egy térdfarmert, egy zöld csíkos és egy narancssárga felsőt. 4-re mentem a „Haus der Geschichte”-be a Heinerfest hivatalos megnyitójára. A megnyitó egyben egy kiállítás megnyitója is volt, ahol bemutatták, hogy egy darmstadti cég hogyan újította fel Freiberg városának várát. Ezután volt egy kisebb fogadás sörrrel, kolbásszal és zsíros kenyérrel, majd elmentem egy könyvesboltba. Hát az valami isteni volt! Anyu imádná! Le lehet ülni fotelekbe és belelapozgatni a könyvekbe (nem is kell mondanom, hogy mek-

kora a választék: 3 szintes hatalmas tér) és még kávét is szolgálnak fel hozzá. Eszméletlen! Annyira más a mentalitás, mint otthon! Innen este 6-ra visszamentünk a várba a népünnepély-megnyitóra. Volt ott gyerekkórus, férfikar, jódlizó osztrákok, harmonikás svájciak, szóval minden, ami ehhez kell. Az is jó sokáig eltartott, mikor vége lett, én is beálltam a franciák standjához segíteni. Basszus, minden német beszél franciául, a 20 évestől a 80 évesig mindenki! Ez is hihetetlen volt számomra. Annyira NYUGAT ez a hely. Mikor jutunk mi el oda, hogy az „utca emberének” ne okozzon gondot az idegen nyelv...

2007. 06. 29. PÉNTEK

A tegnapi naptól kihagytam 1-2 apróságot, de tényleg nem fontos, inkább kedves dolgokat. Például (most csak ez jut eszembe), tegnap a „standolás” közben oda-jött egy igazi bohóc és dobott nekem egy nyalókát!

Ma 7³⁰-kor arra riadtam fel, hogy pont most kellene Muriellel találkoznom a sulija előtt. Csak Silke számát tudom, így hát neki írtam, hogy most mi legyen, mit tegyek. Nem jött válasz, így mentem be az irodába. Elolvastam az íméleimet.

2007. 06. 30. SZOMBAT

Kialudtam magam, viszonylag korán felkeltem. Hamarosan megszólalt a kapucsengő, Ilona néni volt, hogy menjek, várnak. Gyorsan felkapkodtam a ruháimat és szaladtam le. Kiderült, hogy tegnap este óta csomószor kerestek telefonon, de nem jelentkeztem. Útközben kiokoskodtuk, hogy valószínűleg az lehet a baj, hogy a kártyámon a pénz egy bizonyos limit alá ért, ezért nem tudok hívásokat fogadni. 11 előtt pár perccel értünk a hajóállomásra és 11-kor már indult is a hajó. Germania-szobor, sok szép várrom, icipici városkák, csodás templomok és persze a Loreley-szikla. Hogy hányszor eszembe jutott Apu (balatoni „lőrőhej”). St. Goarhausennél szálltunk ki a hajóból. Megkerestük a vonatállomást, ezeken a kisebb állomásokon nincs is jegypénztár, csak egy jegykiadó automata. A vonaton együtt utaztunk egy japán nővel és a lányával, akik Európa-körúton vannak, egy teljes focicsapattal, akik már elég jól érezték magukat, egy kiránduló osztállyal és velünk szemben ült egy backpacking-utazó lány, aki-nek a fél arca fel volt dagadva, zöld, hatalmas lila, nem is, inkább bordó monoklival... Hamar odaért a vonat Koblenzbe. Ott Christian várt ránk. Sokat kérdezett a családról. Ezt követően elmentünk várost nézni. Csodás hely! Olyan hangulatos és emberi. A Rajna-menti sétányon lehet piknikezni is, tele van gyönyörű kertekkel és a megmaradt óváros igazán hangulatos. Éppen városnapok voltak, ezért mindenütt koncertek és különféle műsorok voltak. Elmentünk a „Little Italy”-ba, ami a város olasz negyede kizárólag olasz boltokkal, fagyizókkal, éttermekkel. Sétálgattunk, megmutatta kedvenc helyeit, majd beültünk, pontosabban kiültünk egy spanyol étterembe vacsorázni. Megnéztük a Deutsches Eck-et, ahol megalakult a Német Egység Bismarck vezetésével. Csodálatos, gyönyörű nap volt!

2007. 07. 01. VASÁRNAP

Eltelt egy hét. Nagyon gyorsan. Ma reggel szikrázó nap-sütésre ébredtem. Csodás az idő, szépen felöltözöm és elmegyek várost nézni. Egy órára ott kell lennem a standoknál.

Negyed4 van. Itthon vagyok. Délben elindultam itthonról a szép időben, és megnéztem a Herrngartent. Az valami csoda! Ott töltöttem egy órát és nem tudtam betelni vele. Elbűvölő hely! Egy hatalmas park a város közepén. Csupa nyugalom árad belőle. Csak sétáltam, és azt sem tudtam, merre járok, úgy elkalandoztak a gondolataim. Mindenfelé emberek, de mégsem volt tömeg, egyedül lehetett lenni. Egy helyen nyugdíjas párok sétálgattak, vagy ültek padokon, máshol biciklisek és futók edzettek, megint máshol apukák fociztak fiaikkal, és anyukák hintáztatták kislányaikat. Olyan béke és nyugalom szállt meg ott! Voltak ott idős bácsik is kis foxi vagy más kutyákkal, akik kacsákat kergettek a tó körül! Valami hihetetlen! Ha itt élnék, minden nap kijárnék oda! Megnéztem a mellette levő másik kertet is, a Prinz Georg Gartent. Mielőtt beléptem volna, idő-

sődő férfiakat láttam óriás sakkkal játszani. Úgy élvezték! Betoppantam az angolkertbe. Hát ez igazán Anyunak való hely! Sajnos már nem tudok újabb jelzőket, csak amiket már eddig is írtam. Csodálatos hely. Ott már kicsit csöpögött az eső, de éppencsakhogy. Tettem ott is egy jó nagy kört, majd visszamentem a Herrngartenbe egy másik útvonalon. Tényleg nem tudok még most sem betelni vele!

Egy órára értem a standhoz. Csak Michel volt ott. Segítettem neki pakolászni, közben megjöttek a svájci zenészek is. Michel elküldött kenyérért, de zárva volt a pékség. Visszamentem a standhoz és kinyitottunk. Jöttek megint jó páran a tipikus német fajtából. Volt köztük csucska, volt olyan, aki kiköpött Nelli volt, és jött egy amerikai pasi is. Dan Texasból származik, 2 évre jött Németországba, mert a nagyszülei innen származnak és szeretné felkutatni a gyökereit. A feleségének vett egy palack pezsgőt, amit postán fog neki feladni születésnapjára. Jót beszélgettünk, igazán kedves volt, meg jó fej. A szervezőktől mindenki kapott egy mézeskalács szívet a Heinerfest emlékére. Az enyém, hogy hogynem, rózsaszín, és az van ráírva, hogy „Kleine Hexe”, azaz kis boszorkány. Jajjjj, tegnap este a delegációk nagy partit csaptak, zárás után diszkóba mentek. Ott a francia csajok nagyon jóban lettek a svájci énekesekkel (akiket én most láttam először). Hát hogy ezek milyen gyerekek még... (mármint a francia csajok is, meg a svájci srácok is). A francia lányok tipikusan abba a típusba tartoznak (főleg Lucie), akik úgy gondolják, hogy 19 vagy 20 évesen már milyen felnőttek, azért cigiznek, mert attól menőbbek, azért isznak, mert az tetszik a fiúknak, stb. Borzasztó. Alig bírom már vele. A svájci srácok meg? Hát, szerintem annyira bunkók, tipikusan olyanok, mint amilyen Ádám (mondjuk volt), szóval mindenkinek beszélnek, mert azt hiszik, ettől menőbbek, minden lánynak csapják a szelet (mintha ez érdekelné bárkit is...), na jó, Lucie ráharapott a horogra, szóval olyanok, mint az általános iskolában. Még jó, hogy ha visszamegyek, csak kb. fél órát kell velük lennem.

...
Egy hatalmasat aludtam itthon. Fél hét körül értem vissza. Az este fantasztikus volt. Csomó ember jött, sokat dolgoztam. Megkeresett az a hölgy is, aki ott volt Szegeden is a Hídivásáron, nagyon kedves volt. Nagyon élveztem az estét. Ma volt az első (és utolsó) nap, hogy zárásig maradtam. Pihenőidőben a svájciak borát kóstoltam meg, meg persze ittam pezsgőt, persze csak hogy meg ne ártson, kaptam a darmstadti standból eperbort. Húú, az nagyon finom. A kedvenc spanyolom mindig hozott nekem fincsi sültkolbászt, amit ők csináltak, és a delegáció feje pedig megkínált isteni sonkájukból. El voltak ájulva, hogy szeretem a sonkát. A svájciaktól kaptam egy gyönyörű rózsát! Az egyiküknek tutira tetszem, beszélgettünk, elmondta, hogy „én vagyok a legszebb a fesztiválon...”. De persze mondtam neki, hogy bármit is szeretne, esélytelen. Egyébként mindenki annyira közvetlen, és ahogy a franciák mondták, „Ils sont tous très sympas pour moi.”. Sokat nevtünk, már a lányok sem tűntek annyira szörnyűnek, mint délelőtt. Megadtam az ímélcímemet a spanyolok vezetőjének, majd ő is küld képeket! Gyűjtöttem 3□ borraivalót is. Záráskor még vettek két üveg pezsgőt, az egyikből engem is megkínáltak. Voltam az egyik helyi diszkóban. Hát, nem egy nagy szám. Visszamentem a várudvarra.

2007. 07. 02. HÉTFŐ

Ma nem kell mennem dolgozni. Pihi nap van. Megyek a franciák szállására. Ott találkozom Silkével. Elvileg elmentünk volna utána egy szép rózsakertbe, de jelenleg ömlik az eső.

Ma volt a Heinerfest zárónapja. Silkével már útközben összetalálkoztunk, együtt mentünk Michelért. Hármashban elmentünk egy Europaschule nevű gimibe, ahol volt egy tárgyalás Michel és az iskolavezetés között egy esetleges cserekapcsolatról. Jó sokáig tartott, de megérte, mivel két nyelven folyt a társalgás, és így talán tanultam is valamit. A megbeszélés után elmentünk ebédelni egy étterembe. Fokhagymás steak-et ettem, nagyon fincsi volt. Innen az irodába mentünk két okból. Az egyik, hogy minden delegációnak összekészítettek egy kisebb ajándékcsomagot, és azokat kellett

elhozni, másrészt pedig ott kaptam sebtapaszt a sarkaimra. Eztán mentünk ki a Heinerfestre. Nagyon lassan telt a délután, alig lézengett pár ember, nem volt munka. A legrosszabb: a semmiért lenni valahol. Sokat fényképezkedtünk, mindenki mindenkivel: spanyolok, franciák, svájciak, németek, meg én. Még utoljára jókat beszélgettünk, beálltam a spanyolok pultjába is, mert a kedvenc spanyolom („Csucsi”) megkért rá. Megint kaptam pár borralót. Nagyon sokat unatkoztam, meg eléggé fáradt is voltam.

2007. 07. 03. KEDD

Reggel szokásos időben mentem az irodába, de nem volt ott senki. Mikor épp leértem a lifttel, jött Silke, úgy-hogy visszamentünk ketten, és én elkezdtem elolvasni az íméleimet. A várudvarból mindent kipakoltak, az irodába hoztak csomó pezsgőt, bort, kaját, ami megmaradt. Szóval nagy buli volt. 10³⁰-ra jött az uzsgorodi ukrán tánccsoport fogadásra. Azt készítettük elő Silkével, kiosztottuk az ajándékokat stb. Meg is érkeztek az ukránok, másfél órát voltak itt, több lány is tudott magyarul, beszélgettünk kicsit. Ők is maradnak még 2 hetet, hogy megnézzék a környéket. Délután akadt egy kis munka. Cuccokat kellett az alagsorból az ötödikre vinnem, faxolnom kellett pár anyagot, és Schäfer megmutatott pár programot, amit ők használnak. Silke szólt, hogy ma is van magyar órája, menjek el.

Hazaértem a magyar óráról. Természetesen ömlött az eső hazafelé úton. Itthon megnéztem két Szex és New York részt, közben elkészítettem a vacsorámat: vajás kenyér szalámmal, 3 főtt tojás, egy alma, narancslé. Utána olvastam a könyvet, a történet egyre reménytelenebb...

2007. 07. 04. SZERDA

Reggel háromnegyed kilenc, Schäfer most kopogtatott be hozzám. Ugyanis megnézi a másik szobát, mert a napokban jön öt lett úszó srác, és a másik szobában fognak lakni. Kérdezte, van-e valami kívánságom, mire beérek az irodába. Mondtam, hogy nincs. Kérdezte, hogy készítsen-e nekem reggelit (mindig viccelődik, rá kifejezetten illik az a mondás, hogy „A jópofa emberek általában jó pofátlanok.”), mire én azt feletem, hogy egy jó kis magyar pörkölttel megelégednék. Jót nevtünk, majd elment. Most öltözöm és megyek dolgozni.

... Hazaértem. Este hat óra van. Szokásos időben beértem az irodába. Schäfer azonnal megkérdezte, melyik kezét választom. A balt választottam, és csodák csodája egy mirelit pörköltet húzott elő belőle. Haláli. Akkorát nevettem! Az egyik munkatársnóm, Monika megkért, hogy adjak fel pár levelet. Mint utóbb kiderült, több, mint 200 meghívót kellett összehajtogatnom, beleraknom borítékba, a borítékra rányomni a város pecsétjét és ráragasztani a cím-címkéket. Ez egész délelőtt elartott, főleg azért, mert állandóan kifogytam a borítékból, és az első 100 meghívó után még sokszorosítatnom kellett, mert korántsem volt elég. Elvittem a leveleket a postára. Helen megkért, hogy beszéljek a szegedi polgármesteri hivatalból Papp Tiborral, mert a közös európai zenekar augusztusban Bursában ad koncertet, és Szegedről két lány megy, és Gyöngyösre is mennek ketten, és azt kellene vele megbeszélni, hogy együtt jöjjenek, és hogy mivel és mikor érkeznek Frankfurtba. Közben Silke megkért, hogy nézzem meg az általa megadott szegedi szállodák árajánlatait, mert egy család átutazóban egy éjszakát Szegeden fog tölteni, és nekik kell. Szóval sikerült elintéznem a rám bízott feladatokat a mai napon.

Upppsz, amíg el nem felejttem! A pénteki Darmstädter Echo-ban van a Heinerfest megnyitójáról egy kép, és a fél fejem látszik rajta! Valahogy kéne szereznem egy pénteki újságot!

2007. 07. 05. CSÜTÖRTÖK

Este elolvastam a könyvből több, mint 100 oldalt. Annyira a hatása alá kerülhettem, hogy nagyon rosszul aludtam. Többször felébredtem, borzalmas éjszakám volt. Arra már nem is emlékszem, hogy mit álmodtam, de biztosan az sem volt szép álom.

Ébredéskor még szikrázó napsütés volt, most megint beborult. Jól kifogtam ezt az időt...

Időben beértem az irodába. Úgy érzem, ma van leghidegebb nap, mióta itt vagyok. Monika megint adott nekem feladatot. A Heinerfestre több testvérváros is hozott prospektusokat, és ami megmaradt, azokat kellett szétválogatnom, rendben raknom a különböző városok dobozait és kidobnom az elavultakat. Mindjárt 11 óra, most végeztem vele.

Újabb feladatot kaptam, Silke aktáit kell időrendi sor-

rendbe raknom és felcímkézni. Hát egyáltalán nem könnyű, mert 5 hatalmas kupacot adott a kezembe. Még nem végeztem velük, de eljöttem ebédelni. Az egész napomra kihat, hogy rosszul aludtam. Ugyanúgy érzem magam, mint az első munkanapomon. Kedvetlen vagyok, és elhagyatottnak érzem magam. De csak túl leszek ezen is... Ma még 4-től egy fogadásra kell mennem, amihez semmi, de semmi kedvem nincs. Ma van az első nap, hogy nem bírom megenni az ebédemet. Finom rántott hús, rizs, zöldségköret, saláta és valami palacsintaszerű desszert volt a menü. Mindenből hagytam egy keveset. Nem tudom, mi van velem. Már csak 9 nap, és otthon leszek!

...
Nem értem magam. Olyan hangulatingadozásaim vannak! Anyutól kaptam egy hosszú ímélt, aminek nagyon megörültem. A fogadás nagyon jól sikerült! Ilona néni ott volt, velük, a magyar csoporttal ültem egy asztalnál. Szerencsére mi egy sátor alá ültünk, mert egy pillanat alatt elkezdett ömleni az eső. Nem zuhogott, hanem folyt a víz az égből. De ez nem szegte senkinek sem a kedvét. Volt sör, bor, grillhúsi, saláta, különféle szósok. Összeválogattam magamnak egy hatalmas tálnyi ételt, mind meg is ettem. Sokat beszélgettünk, aztán Schäfer bekísért az irodába, mert nekem nincs kulcsom, és ki kellett hoznom a cuccaimat. Bent megmutatta az igazi magyar pálinkáját. Meg is kóstoltatta velem. Basszus, rohadt erős volt! Már az illata is marta a „szaglóbimbóimat”. Aztán még kinn a teraszon megitatott velem egy pohár vörös bort, mert persze ő addig nem iszik, amíg mindenki nem iszik vele... Szóval ma alkohollal kicsit túl lettem adagolva).

Éjfél előtt néhány perccel értem haza. A szemben levő vendégszobába hétfőig beköltözik 5 lett úszó srác. Borzasztó hangzavarral vannak, és a fürdőszoba állandóan foglalt. Érdekes lesz megoldanom a fürdést...

2007. 07. 06. PÉNTEK

Korábban keltem, hátha üres a fürdőszoba. Szerencsém volt. Majdnem másfél óráig van, hogy elinduljak munkába. 2-óra és már itthon vagyok. Ma (gondolom, mivel péntek van) csak ebédig tart a munkaidő. Egész délelőtt válogattam az aktákat, meg még fel kellett adnom pár levelet. El voltam foglalva.

Itthon vagyok, és azon tépelődöm, hogy hogyan pakoljam majd be hazafelé a bőröndömet és a táskámat, hogy egyikkel se lépjem túl a megengedett határt.

4-kor elmentem a netezőbe, hogy elküldjem a naplót, és megnézzem az íméleimet, majd folytattam a regényolvasást. Befejeztem. Mikor összecsuktam a könyv kemény fedelét, csak néztem magam elé és sírtam. Nagy könnyesepppek gurultak végig az arcomon pár percig. A sors akarhatta, hogy ezt a történetet pont most, itt Németországban olvassam el, távol az otthontól. Megrendítő történet volt. Nagyinak igaza lett a hatást illetően. Nagyon hálás vagyok neki ezért a könyvért.

2007. 07. 07. SZOMBAT

Ma reggel gyönyörű, szikrázó napsütésre ébredtem, sehol egy felhő az égen. Ha szabad lesz a fürdőszoba, elkészülök és bemegyek a városba.

Bejártam az egész belvárost. Szerintem életemben ennyit még nem gyalogoltam, mint ebben az eddigi két hétben. Elmentem a Luisenplatzra, fényképezgettem, onnan elkezdtem bejárni a kisebb utcákat. Amik persze tele voltak üzletekkel. És az utcák között hatalmas áruházak és plázák, közöttük kis utakon és közös udvarokon van az átjárás, meg persze a föld alatti szinten. Elmentem a piactérre. Az árusok, mellettük ott ültek a teraszokon az emberek egy-egy kávéval vagy süteménnyel. Az egyik utcán az utcakövek közé ki van téve az összes testvérvárosról egy kör alakú bronz (?) tábla, ami annak a városnak egy jellegzetességét jeleníti meg. Megtaláltam a Szegedet ábrázolót, a Dómot mutatja.

Ebéd után útnak indultam ismét. Elindultam a Luisenplatzra, onnan egy utcán felmentem a St. Ludwigskirche-hez. Ott egyúttal megnéztem a színházat is. Egy másik kis utcán eljutottam egy térre, ahonnan már látszott a Stadtkirche. Megkerültem a teret, mert teljes valójában akartam látni a templomot, de annyira körülépítették, olyan szűk kis utcák övezik, hogy nem bírtam szép képet csinálni róla... Ezután egy sarokkal arrébb megnéztem a Fehér tornyot és azután kijöttem ebbe a csodálatos Herrngartenbe. Útközben bementem egy élelmiszerboltba, mert kifogytam a kenyérből. Jelenleg itt a kerthben élvezem a forróságot és a napsütést. Meg természetesen fényképezek. Háromnegyed négy van. Most értem haza.

Aludtam egyet, megvacsiztam, megfürödtem. A mai napi sétám eredményeképpen fürdés után, mikor megnéztem magam a tükörben, úgy néztem ki, mint akin egy fehér trikó van, ugyanis úgy leégett/lebarnult a mellkasom és a vállam, hogy teljesen élesen meglátszik a póló nyoma.

2007. 07. 08. VASÁRNAP

Mozgalmas nap volt ez a mai is. Hamar felébredtem. Gyönyörűen süttött újfent a nap. Kimentem a fürdőszobába. Borzalmas látvány fogadott, le sem írom, milyen borzalmakat láttam, tehát a napon az első dolgom az volt, hogy takarítónőt játszottam. Ilonával legelőször az óvárosba mentünk el. Megreggeliztünk egy LINIE3 nevű helyen, ami azért kapta ezt az elnevezést, mert épp ott jár 3-as villamos. Zsemlet, kenyeret, felvágottakat, zöldséget ettem teával (Megjegyzem, én itthon már megettem egy vajas-sajtos szendvicset.). A reggeli után bejártuk az óváros egy kis részét. Mindenhol faszerkezetes házakat lehet látni, amelyek nagy része már műemlék. Ebben a városrészben található az Orangerie. Oda vezetett a következő utunk. Ez az épület még a hercegek idején arra szolgált, mint manapság egy üvegház. Abban az időben a narancsfákat, pálmákat, egyéb egzotikus növényeket ott teleltették. A II. világháború után, mikor szinte mindent lebombáztak, ez épen maradt, és ideiglenesen ez töltötte be a színház szerepét. Ma is koncertteremnek használják. Tartozik hozzá egy csodálatos park is. Éppen ma még egy fúvószenekar is pont abban az időben adott koncertet, mikor ott voltunk, igazán német hangulatúvá tette az egészet. Körbejártuk a parkot, majd leültünk egy padra kicsit napozni. Pont az Orangerie mellett volt Ingrid gimije, úgyhogy azt is megnéztük. Ezután a túra után egy kis autós városnézés következett, mert át kellett menni a város másik végére, így láttam a hatalmas futball-stadiont, a Großer Woog-ot (a város tavát, ahol strand is működik), és lassan megérkeztünk a város északi részébe, ahol gyönyörű polgári házak épültek, nem győztem kapkodni a fejem az út egyik oldaláról a másikra. Majd megérkeztünk, és megláttam a Waldspirale-t, a Hundertwasser-házat. Szerintem erről nem kell mit mondanom. Meg is jegyeztem Ilona néninek, hogy én még Darmstadtban nem is láttam panelházat. Ekkor jött az ötlet, hogy akkor mutat nekem. Északkelet felé mentünk ki a városból, és ott volt egy egész negyed tele panelházakkal. És a lakások 80%-ában törökök laknak. Ezeket eredetileg is a menekülteknek és a vendégmunkásoknak építették fel. Innen elhagytuk a várost, és kimentünk a hercegek egykori vadászkastélyához, ahol jelenleg étterem és szálloda működik, Kranichstein-be. Ott nagyon érdekes látvány fogadott. Egy hatalmas angol piknik. Mint később összeraktuk a képet, a Rotary Club szervezte a tagjainak. Minden nő gyönyörű ruhákban, szalmakalapban, férfiak öltönyben, szintén szalmakalapban, és mindenkinek a füves parkban, piknikkosárból, porcelánnal, ezüst étkészlettel, szép pezsgőspoharakkal terített. Délután elmentünk autóval a Rosenhöhe-re, és beszélgettünk a rózsaparkba. Ez egy egész negyed, ahol a legelőkelőbbek élnek, és ami egyben egy hatalmas rózsakert. Egyrészt azért jöttünk ide, hogy lássam, milyen ez a hely, másrészt pedig azért, mert Schäfer megkért, hogy jöjsek el vasárnap 3-kor egy koncertre, ami a Rosenhöhe-n lesz. Hát, már csak a napon volt egy pad, ahol épp volt még két hely, így oda ültünk. Egy háromtagú „jazz-zenekar” játszott, de az első szám után azt mondtam, hogy inkább menjünk tovább, annyira diletáns. Szóval eljöttünk. A parkban minden testvérvárosnak van egy kis területe, ahova a saját országa jellegzetes növényeit ülteti, hogy az jellemezze őt. Persze a legtöbb ilyen kis parcella nagyon el van hanyagolva, a szegediben is csak levendula meg rózsza van, ami gondolom, csak úgy odakerült, meg persze sok-sok gaz. A Rosenhöhe után már eléggé elfáradtam, úgyhogy hazafelé vettük az irányt. Még egy pillantást vehettem a szépséges polgári házakra, bementünk egy igazi török pékségbe (fantasztikus, hogy mennyi mindent lehet kapni, csak sajnos szinte az összes valami édes dolog, így én csak egy zsemleszerű valamit kértem) és elmentünk a Darmsädter Echo újság szerkesztőségébe, hogy hátha vehetünk egy múlt pénteki újságot, amiben benne van a fél fejem. Kaptunk egyet ajándékba.

2007. 07. 09. HÉTFŐ

Elkezdődött az utolsó hetem. Az irodában folytattam az aktaválogatást, Schäfer megbeszélte a postaszolgálattal, hogy valamelyik nap elmegyek velük a levélhordó kör-

útra, hogy megismerjem a város irodáit. Délben Schäferrel átbeszéltük az összes pontot, mindenhez mondott magyarázatot, úgyhogy most már sokkal jobban átlátom az egész rendszert. Még mindig nem végeztem az aktákkal, de közben azon gondolkodtam, hogy végülis ez az aktaválogatás is hasznos, mert betekintést nyerek vele abba, hogy mi is az pontosan, ami a testvérvárosi kapcsolatokat mozgatja, milyen tevékenységek kapcsolódnak a folyamatba.

Egy kis közbevetés: már egy ideje le akarom írni, hogy milyenek itt a fiatalok. Főleg a lányok! Két hatalmas csoport van, átmenet nincs köztük, az ember vagy az egyikbe tartozik, vagy a másikba. Az egyik fő csoport a „diszkóciák” vagy más néven a „menő csajok”-kategória, a másik pedig az EMO. Bármerre nézek az utcán, mindent hemzsegnek az EMOSOK. Borzalmas, minden boltban (ruhaboltokra gondolok elsősorban) halálfejes dolgokat lehet kapni: cipő, póló, nadrág, hajpánt, csuklószorító, mobiltartó, öv, egyszerűen minden. Persze mindenki ezt veszi, mert ugye Ő egyéniség. A fiúk annyira nem követik ezt a két fő irányzatot (vagy csak nem figyeltem őket, és ezért nem vettem észre). Ja, és akárhányszor voltam valahol vásárolni, mindig kis 15-16 éves lányok álltak előttem sorba a pénztárnál, mindegyik kb. annyi pénzt költött el az alatt az egy alkalom alatt, mint amennyi pénzzel én Németországba jöttem, és egytől egyig az összes hitelkártyával fizetett. És ezek a lapos balerinacipők. Már a falra mászom tőlük! És mindenkinek a szemébe lóg a haja, hogy még véletlenül se lásson semmit.

Féltő van. Megnéztem a Lake House című filmet. Kétszer. Nagyon tetszett. Igazi romantikus film. Az a szép benne, hogy olyan sok viszontagság után végül mégis egymásra talál a lány és a fiú.

2007. 07. 10. KEDD

Már nem is emlékszem, min töprengtem ennyit, igazából össze-vissza cikáztak a gondolatok a fejemben. Az otthoniakról. Mikor felébredtem, nagyon fáztam. Este nagyon lehűlt a levegő, és én mindig nyitott ablaknál alszom. Még nem melegedtem át teljesen. Ma csak dél előtt eszek benn az irodában, mert ebéd után megyünk Frankfurtba. Remélem, addig az idő is kicsit megjavul, mert eléggé borús most.

Féltő-kor értünk haza Frankfurtból. Hogy az milyen modern, (újra csak a szokásos jelzők) csodás és gyönyörű! Körbesétáltuk az egész központot. Először felmentünk egy hatalmas pláza tetejére, ahonnan Ilona néni megmutatta, miket fogunk közelebbről is megnézni, és hogy melyik épület micsoda. Azután elindultunk. Először a Pauluskirche-t néztük meg, onnan mentünk át a Römerbergre, ahol a városháza is van. Ott vettem egy Frankfurtból szóló útikönyvet is, hogy tudjam, mit látok. Eztán lementünk a Majna-partra, felmentünk egy gyalogos hídra, onnan is megnéztem a várost, majd megkerestük Goethe szülőházát. Sajnos épp le van fóliázva és állványozva az egész, mivel felújítják, így kívülről semmit sem lehet látni belőle. Frankfurtot felhőkarcolói miatt Mainhattanak is nevezik (Manhattan-USA, Mainhattan, mert a Majna németül Main). Lefényképeztem a Commerzbankot, Európa legmagasabb épületét, Készült egy fénykép rólam és az Európai Központi Bankról, megnéztem Frankfurt leghíresebb szállodáját is. Az utunk további részében láttam a hatalmas színházat és a központi Frankfurti Tőzsdét, aminek az előterében ott áll a Medve (bear) és a Bika (bull) szobra (ezek tőzsdei kifejezések az árfolyamok mozgásának spekulálására). Igazán nagyon elfáradtam, de érthető is, hiszen délelőtt dolgoztam, és a délután meg elég sűrű volt.

2007. 07. 11. SZERDA

Ma reggel kicsit hamarabb beértem az irodába. Várom már, hogy hazaérjek. Megírtam, mit szeretnék enni szombaton! Le kellett bonyolítanom egy telefont, mivel az egyik magyar lány, aki szintén szerepel az augusztusi törökországi hangversenyen, amit a darmstadtiak szerveznek, kiolvashatatlanuk írta le az ímélcímét, és nem tudják elérni, nem tudják neki elküldeni a programot. De sikerült felhívnom, minden rendben lesz. Kicsit hamarabb elmentem ebédelni, mert 1-től mennem kell

postakörútra, hogy megismerjem a városvezetés irodáit, embereit.

Este 19⁴⁰-kor találkozom Schäferrel a ház előtt, és együtt megyünk az orgonakoncertre, mert én nem tudom, hol van a templom.

Így is lett, kocsival elmentünk a Pauluskirche-be, felmentünk a karzatra, és onnan néztük és hallgattuk végig a koncertet. Nekem nagyon tetszett. Egy 29 éves olasz férfi orgonált, aki már sok nemzetközi versenyen is részt vett és fő profilja az improvizáció. Hát az eszméletlen, amit művel a kezeivel és lábaival. Hatalmas virtuóz. Szép koncert volt. Azután Schäfer mondta, hogy választhatok, hogy egy tipikus darmstadti étterembe vigyen vagy fel a Hundertwasser-ház tetején levő étterembe. Nem akartam elfogadni a meghívást, de végül a darmstadti vendéglőt választottam, ha már egyszer itt vagyok. Megkóstoltatta velem az itteni specialitást, az almabort, és mellé gombás rántott húst ettem. Persze ettől a sok kiképzéstől a gyomrom felmondta a szolgálatot, és piszokul elkezdett fájni. Alig bírtam végigülni a vacsorát, örültem, hogy végre megláttam a ház bejáratát.

2007. 07. 12. CSÜTÖRTÖK

Munka után felsétáltam a Matildenhöhe-re, bementem a múzeumba. Ott már vártak. Hát, eddig a szecessziót nem tartottam sokra, egyáltalán nem tetszett. Persze ez után a múzeumi látogatás után is sok minden nem tetszik, de láttam annyira gyönyörű dolgokat: csodás bútorokat, szépítkező kellékeket, dísz tárgyakat, amik nagyon tetszettek. A múzeum után lesétáltam a belvárosba, és közben elhatároztam, hogy a mai és holnapi szabadidőmet arra használom, hogy meglátogatom még egyszer utoljára a kedvenc helyeimet a városban, amiket ittlétem alatt megszerettem: házakat, szobrokat, parkokat és néhány igényes üzletet. Az idő is kedvező volt, sütött a nap, meleg volt, így nyugodtan tudtam sétálni. Természetesen a Herrngartenbe is elmentem megint, leültem egy padra, néztem a parkot és az embereket. Ott tényleg valami mérhetetlen nyugalom száll meg!

Este számba vettem, hány olyan dolgot tettem, ami „utolsó”. Azon kívül, hogy ez az utolsó csütörtököm, ma volt az utolsó délutános munkanapom, mivel holnap csak ebédig van munka, ma láttam utoljára a Matildenhöhét, ma néztem meg párat a kedvenc háza-
im, épületeim közül utoljára, ma voltam utoljára a

Herrngartenben (talán holnap is elmegyek legeslegutoljára), ma vásároltam utoljára. Holnap már tényleg minden utoljára fog történni... Olyan furcsa, ha arra gondolok, mi minden történt itt velem, akkor úgy érzem, hogy hipp-hopp seperc alatt eltelt ez a három hét, mintha csak most jöttem volna. Viszont ha azt nézem, hogy mennyire hiányoznak az otthoniak, akkor viszont hosszúnak érzem.

2007. 07. 13. PÉNTEK

Az eddigi napom csodálatos volt. Jókedvűen ébredtem, időben odaértem az irodába. Az ajtón egy felirat várt vidám sárga papíron, ez állt rajta: „Közönöm szépen! Viszontlátásra!”. Tudtam, hogy Schäfer írta. Bent mindenki kedvesen fogadott, bementem Schäferhez megköszönni a kiírást, leadtam neki az adataimat, hogy kitölthessék a gyakorlatról szóló papírokat. Ezután egy szelet torta várt a helyemen, amit az egyik munkatársam készített. Délután pezsgőt bontottak a tiszteletemre, ott volt mindenki, az egész iroda, még azok is, akikkel nem is dolgoztam együtt. Schäfer felolvasta a gyakorlatomról szóló nyilatkozatot, és megkezdődött az „ünneplés”. Készítettem fényképeket, megnéztem még egyszer az irodát UTOLJÁRA, az eszembe véstem az arcokat, és elgondoltam, hogy milyen is volt itt valójában. Persze voltak rosszabb pillanataim, mikor úgy éreztem, feladom, de tőlük csupa jót kaptam. Sok szeretetet, megértést és segítséget. És olyan jólesett, amikor a számomra szinte idegen emberek is odajöttek elbúcsúzni, minden jót kívántak, és remélték, hogy újra találkozunk. Még ha csak egy formalitás is volt az egész, akkor is nagyon jólesett az összes ilyen szót hallani. Ajándékot is kaptam az irodától: egy négyfunkciós órát, egy városról szóló könyvet és egy vonalzó-papírvágókés kombinációt. Megköszönték a három hetet, én meg megköszöntem minden hozzám való jóságot. És ennyi volt. Vége. Nem megyek többet az irodába... Nem fogok velük többet találkozni (remélem, csak egy ideig).

Nemrég értem vissza a Herrngartenből, most fél5 van. Hát, én sem maradhattam ki a péntek 13-ából, a fényképezőgép kipurcant. Még szerencse, hogy ez az utolsó nap. A Herrngartenben fényképeztem, és mikor rátettem a laptopra, megláttam, hogy az összes kép kék.

Indulok haza.

Tandi Laura

Adriatica - I.

HAJÓ ÉS VERSNAPLÓ

20

„Te ott, egek, dombok, fák világának ismerője,
Mint hullámaid küldik földnek tengerek,
Úgy adom e soraim neked; kérlek, vedd,
Mint derűt és új erőket vesznek
Szomjas partok az éhes víztől - s ha teheted:
Emlékezz rám, s a rosszakat feledd!”

(Békássy Ferenc: Adriatica - ajánlás)

ELŐZMÉNYEK

A régi nőkről Jónás Tamásnak

A földjegyű lányok, asszonyok
Szerelme édesebb nekem,
S halk vigasztalás, mint férgeké,
Kik bomló húsunk falják,
Mint anyjuk keblét csecsemők,
Mint virág szirmát a méh.

A tűzjegyű lányok, asszonyok
Csókja lángolóbb nekem,
Mint zúzott szívtől tüzes lét,
És piszkosabb és aljasabb szemét,
Mint tankerről szítt rőt olaj
A síró tenger felszínén.

A vízjegyű lányok, asszonyok
Könnyükkel mosnak szerteszét.
Átfolynak rajtam, mint szitán,
S rázom-rázom önmagam,
De amit leszűrök, csak vér,
És csönddé párolt holt arany.

A légyjegyű lányok, asszonyok
Után mint éhes szellem,
Úgy kapok, de révült köd csupán
A csók, és múló sír csak az öl.
Szeressétek emberek nagyon:
Rejtőzzetek gyűlölet elől!

És ti, lányok, asszonyok, és te is;
Kitárult keblem mindhiába
Tapintod szomjas kezettel.
Adj innom! Gyógyíts, ha mersz,
Vagy dögölj meg, hogyha most
Élsz, de nem szeretsz nagyon.

A borzongó vitorla

Piciny vitorla borzongsz a láthatáron;
Gyógyíthatatlan létem másolod
Picinységeddel, elszigeteltségeddel.
Köröttünk tompa tengerár dalol.

Vagyok magány, csönd és tiszta azúr;
Megálmodom boldogságom.
Vonz engem is a súlyos messzeség;
Nem magasság, hanem fenség!

Ezért vagy te az én hasonmásom;
Köröttünk tükör hullámok.
Felnő, és penget bennem engemet
Az ördögfü, miben állok.

Piciny vitorla, borzongj a láthatáron!
Gyógyítsd meg azt, aki lát! Akit viszel,
Azzal hallasd meg, a tengerár hogy dalol
Picinységeddel, elszigeteltségeddel.

A költő vére

Látod, a vérem kifolyt a téren szürke kövekre.
Megcsapott vadul szomorú strici ki arra járt.
Orvul támadott, s nagyot ütött, s bizony talált;
Mert ott volt a nője, rossz kis leány elaléltan,
Kit kérdezni mertem, hogy mindene rendben;
De lecsapott rám a dühöngő sas éles karmaival.
Húsomat tépte mérgezett csőrrel kérve a májam,
Ám én felálltam arcomat nyújtva, üsse meg újra.
Ki vagy te? - kérdezte. Ki vagy te, örült? Megöllek!
Én vagyok én... - mondtam neki - Nem vagyok más.
Nem hiszem el! - süvölti vadul - Elöllek innen, el én!
Hidd el nekem, nem vagyok más, ez vagyok:
Vér vagyok a kövön, és kő vagyok a téren,
Tér vagyok, amelyen megütöttél, és aki vert
Az is én vagyok, és aki most vérzik te vagy.
Fogadd el, kérlek, ezt az ütést, amit te adtál,
Ne feledd el és ne vess meg nagyon, mert látom,
A rossznak szívedben balgán már utat adtál;
S gyűlölet forr minden felé, ami körötted él.
Pusztíts és ölj, ha jobb lesz tőle, de ne félj;
Elpusztul minden nélküled is. Nem ütheted át
A lét nagy falát. Nézd, ez a vér, nézd, ez a hús
Elfoszlik mind, sose volt, sose tudja a Föld meg,
Melyik test bomlik a mélyben: tied-enyém?!
De addig, míg élsz: ne üss! Ne gyilkolj! - kérlek.
Mert magadat öled, magadra törsz, te vagy az élet!
Ha másokat irtasz: magadat irtod, gyöngye fivér!
Sebem begyógyul, vérem felszárad, én élni fogok,
Ám te, mikor ütysz, nagyon szeretlek és féltetek is,
Mert bár élsz, de halálnak halálával holsz.

AZ ELSŐ ÚT

Budapest-Fiume 2008.08.05.

Mindent helyrerakni annyi, mint elindulni a tenger felé. Néhány óra alatt döntöttünk úgy, hogy most nem a Balaton-felvidéken fogunk kerékpározni, hanem jegyet váltunk Fiumébe. Gyors üzenetek, levél Tillmannak és Zoltánnak, telefon az Írószövetségbe, majd Tokajba, hogy addigra tervezzük a visszatérést. Felborzolt idegeim lassú simulásba kezdtek mára, a múlt heti összeomlást sajnos nem feledve. Lelkem egy halmaz, melynek metszete van Istennel és a pokollal is. Az öngyógyítás jóllehet épp oly utazás, mint ez.

Murakeresztúr

Szemben a naplementével. Átlépni láthatatlan határokat. Hídon anyám telefonál. Alig hallom. Kivirágzik a horizont. Szavak – egymásra szórva, s a jelentés a nap-sugarban búvik, kalászkok közt sündörög.

Fiume 08.06., 09:00

Néhány óra bókászás, a szabadság szálaiban való megbotlásig. Bárhova mehetünk és ez a „bárhova” némely pillanatban, akár zavart is szülhet, hiszen el kell dönteni: Abbázia vagy Dubrovnik? Most vagy holnap? Tájébroszunk végre van, s a bora, a hegyi szél, ahogy Tillmann tizenöt éve, úgy üdvözölt minket is. De mindez már nem Fiume, hanem Rijeka, ami ugyanazt a folyó-időt jelöli, csak nekem-nekünk nem egészen. Horvát bor, víz, Virág visszaér a péktől, hollandiai szivarra gyújtok, angol tollal írok – magyarul, és megpróbálom megcsókolni nemzetközileg.

Abbázia-Opatija

A tenger és a test. A tenger szép, és ez minden metafizikája. Ez a jó. Ez az áldás. A testek közelükben felvidulnak, és gyermekkori önmagukra emlékeznek. Víz. Só. Nap.

Abbázia II.

A főutcán, közvetlenül a régi szálló, a Grand Hotel mellett (de nem biztos, hogy most is így hívják) vetünk ki egy egyszerű, kis szobát. A falon a „Djoko” fiatalkori, retusált, festett képe lóg. Szerelmeskedés só és víz között az, ahogy e két elem tengerré lesz. A só, a sűrítmény és a szomj, mindig a férfi. A víz, ami mindezt elnyeli – párja és ellentettje, a nő. A mélység, a befogadás, az ismeretlen, a közeg, az ölelés, a fulladás, az út, a hajótörés, a remény – ez mind: a nő.

Szivarra gyújtok és az utcákon Adyt és Kosztolányit látom fel-feltűnni. Igen, ma este egészen biztos, hogy valahol összefutunk és segítenek gyógyírt találni, akár csak egyetlen lélegzetvételben is különös bajomra, melyre otthon csak teák, terápiák, vagy rivotril volna jó. Függönyzött ölelés a tükörben.

Szivarozás közben tűnődök. Minden mérhetetlenül elmúlt. A valósággal való viszonyom válságos. Betegségem a realizáció hiányosságaiból fakad. Ady és Kosztolányi? Még ha érzem is árnyaikat... a valóság direkt, az árnyak völgye álom.

A transzparencia fogalmát szinte lehetetlen tisztázni azok előtt, akik sosem éltek meg, akik pedig ismerik – vagy éltek – vagy rettegnek. Transzparens: áttetszőn látható idő és korok és emberek. Transzparens-érzés: valóság és képzelet határán egyensúlyozni. A helyes arányok megtalálása itt, Délen.

Abbázia III.

A tegnap éj finom rostokkal szötte körbe a múlt időt, s lelassított. Vacsora, bor, séta. A parton a fények áttü-

nése, aztán a vurstli, s végre könnyed nevetés mind ezen. Zenét hallgattunk egy kávéház teraszán, s lassan elmerültünk az éj sűrű fényességében. Kiadós reggeli, indulás a partra, a hullámok közé, amelyekről úgy tűnt, olyanok, mint a formátlanságból a formákba vágyó lelkek, ha úgy fúj a szél. Éppen mint a másik étterem teraszán ez a nagy, népi-hurrá, horvát kiadásban kivételesen, ami mellett csodálkozva siettünk el, megpillantva az utca túloldalán Adyt és Kosztolányit.

Split 08.08

Fiuméből - Moravicén és Ogulinon át - reggel nyolc körül értünk le Délre. A vonaton sehol nem találtunk helyet, csak egy lezárt fülkét, amit - mielőtt kis hálózsákjainkkal a kerékpártároló deszkáira kellett volna feküdnünk - a szótlan kalauz kinyitott, s így tudtunk pihenni.

Mindenki kávézik, és senki sem siet. Felfedezni magunknak a várost, sétálni a császár palotájában, és tovább hajózni...

*

Apró jávai lányok takarítanak egy horvát hajót a kikötőben. Vajon valóban olyan nagy-e a különbség a hegyvidék és a tengerpart között? A növényzet már lassan teljesen elnyeli a bunkereket, apácák sétálnak el, és hátizsákos utazók. Nyáron Közép- és Nyugat-Európa népei, mint a lemmingek: tengerbe vetik maguk, és talán felejteneik.

Split II.

Fügeevés és dalmát pálinka beszerzése a sokszínű piacon. Gyümölcsök és kofák, színek és hangok, mintha a római jelenlét óta semmi sem változott volna. Egy pillanat csupán, aztán valaki remek Internet kávéházat ajánl a sarkon. Virág gyümölcsökért ment, s én az emberek arcát nézem. A császár, az öreg császár az imént vonult el kíséretével.

Curzola

Szobánk a tengerre és az óvárosra néz, talán ha tovább caplatunk, lelünk egy kicsikét olcsóbb helyet, mint ahogy találtunk kikötői hostelt is, nem sokkal olcsóbban ugyan, de két idegennel kellett volna együtt hálni, az inkább krimónak és nem szállónak kinéző - mindamellett szimpatikus - helyen. Lehet, hogy máskor erre lenne igényünk, de most pihenni, „töltődni”, rekreálódni érkezünk. Mindez aktív pihenés, hiszen folyton úton vagyunk.

Split város, katlan, amelyben szorongásaim újra felfokozódtak, itt - ezen a szigeten - termelik állítólag a legfinomabb Dalmát borokat. Talán írt találok sebeinkre, nedűt szomjunkra.

Adriai képeslap

*Utak, melyek sosem érnek véget.
Legnehezebb dolgoznom tengeren.
Nem írni magasat, sem mélyet,
Csak hullámozni végtelen.*

*Így néznek ők a messzeségbe:
A hajókortlátnak döntve ifjúságuk,
S jönnek mások is szüntelen -
Szemükben ég sós szomjúságuk.*

*Byron és Shelley álmodta őket
Egy tiszta adriai éjjelen
Felfedve azúrt, zöldet, kéket.*

*Mert végül szabad csak az lehet,
Ki leírja igazán és szépen
A tengerre azt az egy nevet.*

Curzola II.

Nyitott ablaknál beleveszni az éjbe. Aludni és álmodni végre, a helyi borok mértéktartó kóstolója után. A várost talán - úgy sejtjük - velenceiek építhették, a jelenlévők mindenesetre igen sokfélék.

Az éjszaka emlékei. Vendéglők, zsvivaj a város kis utcácskáin. Ékszer, fagylalt, bor, festmény, kép és lap - ami ebben a csavarodásban „nélkülözhetetlen”. De hát jól van így, és fehéren világított az ötárbcos az öbölben, míg a Nap fel nem jött, és túlragyogta azt is.

Marco Polo 08.09, 13:30

Korčula (Curzola) és Dubrovnik (Raguza) között. Dubrovnik történelmével ismerkedünk, mely az aranyon megváltott büszke, de legalábbis okos szabadság történelme - kisebb-nagyobb, vagy inkább rövidebb-hosszabb magyar közjátékokkal, ötszáz dukátos alapon, amely I. Lajos királyunk után több évszázaddal is annyira értékálló volt, hogy Raguza maradhatott az, ami: szabad város az Adrián.

Valódi bölcsesség ebben a világban a raguzai, hiszen tényleg szoros az összefüggés az arany és egy város szabadsága között. Közel egy évezreden át elfalazták, s elválasztották maguk a kontinenstől. Mégis van valami féle metafizika a kereskedelemben és a gazdagságban is. A város századokon át fizetett, hol a franciáknak, hol a törököknek, hol az oroszoknak, sőt, a magyaroknak is jócskán, csak hogy ne jöjjenek ide (s különösen a szlávoknak). Most meg mindezek a népek és barátai is fizetnek, csak hogy itt lehessenek, hiszen az 1667-es földrengés, de még a múlt évtized háborúja sem tudta annyira megtépázni, hogy a 2008-ban élő ember számára ne legyen benne valami varázslatos a múltból. Varázs ez, igen, mágia őrző Lóránt szellemével, mely utcáin holyong, azon utcáin és sikátorain és terein, melyeket Szent Balázs tart kezében.

Dubrovnik

Becsukjuk az ablakot egy időre. A parton regényelméleti beszélgetés. A városban bogarak és turisták. A város kongó sokaság. De látnunk kellett. A regény gondolata, amiért ennyire Délre kellett jönni. Álomriasztó motorzúgás.

Az Adrián (08.10. - vasárnap)

Egy teljes napon és éjen át hajózni visszafele, mégis valami más és új felé. A változás állandósága, amit utazásaim során megfigyelhettem, s ebben az állandóban leltem egy csipetnyit az örökkévalóságból.

És persze a kikötők, a városok. Az, hogy egy bizonyos szám felett az emberek együtt és külön-külön is elviselhetetlenné válnak, és csak mint tömeg, mint hús, mint elértéktelenedett matéria hullámanak; és az evésen és iváson, pontosabban a zabáláson és vedelésen, na még a gyors és érzelemmentes testi együttlétten kívül semmi másra nem képesek és nem is alkalmasak. Többségüknek, ha ezt elmondod: nem értik. Ők csak tompák, és ebből a tompaságból felesleges és lehetetlen felébreszteni őket. Megint sokan vannak köztük azok, akik a veszedelmesebbek, az egész rendetlen igénytelenség mozgatói és fenntartói, akik mindezt kikérik maguknak, akik büszke léhák, akik „csak szórakozni” akarnak. „Szórakozni” - jelentse ez pedig a teljes szétszóródást, a disszemináció őrzőjét, kerül amibe kerül, családilag, párosan, egyedül, retúr-repülőjeggyel, hamis whiskyvel, rossz lőrékkel, duty free cigikkal vagy anélkül, előre megbízható (megbízhatatlan?) irodák által megálmodott és idegenvezetett (idegen vagy?) útvonalakon, vagy legalábbis a fősodorról nem letérve, a hányásig, a leégésig, a valutaváltóig, az újabb hányásig és leégésig, a szétszóródásban lecsupaszított és elbutult testig és megistenült csontvázig. Ez a haláltánc.

Ireged

És Te, aki látod ezt a táncot, jobb ha nem szólsz, ha csöndben maradsz, könyvedbe merülsz, zenédet hallgatod, vagy csak figyelsz, mígnem minden áttetszővé és transzparenssé válik. Akkor és csak akkor, a lecsendesedésben, a nyugalomban, a haláltánc hangoskodásával telt aulájából kilépve pillanthatod meg a Tengert.

A tengeren néhány vitorla, melyek épp oly borzongók és színesek, mint sajátod. Utasaik könyveket olvasnak és zenét hallgatnak, vagy csak figyelmesen szemlélik a parti zajgást és várnak. Ez a várakozás és ők, a várakozók a változatlanok, az éberek, az épségben maradtak lelkileg. Alig van köztük olyan, aki ne vett volna részt a haláltánc éhes örvényében, de valami különös szerencsétlenség, varázst lefejtő ige, vagy csak véletlen folytán magukat hajójuk ringatásában találták, borzongó vitorlájuk színes hullámozása alatt.

Van köztük olyan, akit ez göggel és a felsőbbrendűség tudatával tölt el. Ezeket mindig felismerni a hangos motorról, amit díszvitorlásuk végére akasztanak, s valami felé tartanak, valahová mindig igyekeznek, és nem értik a többit, azt a keveset, kiknek vitorláját nem borzolja szél, ladikját nem sodorja áramlás, bárhol vannak, megérkeztek.

Különös, hogy az emberek által áhított „jó helyekre” éppen ők jutnak el, akik nem is igyekeznek sehová. Ahol ők vannak, onnan mindent látni. Mindenre rálátni. Nem „szórakoznak”, hiszen mint a Cicero által említett agrigentumi férfiú görög verseiben mondja: csak a gyűlölet és a harag szór szét, tehát ha szétszóród magad, abból a harag és a gyűlölet különböző formáiban démona fakad. Ellenben a szeretet az, amely képes mindent egyesíteni, amely összetart, eggyé alakít, nemessé tesz.

A szeretet a barátság - a legnemesebb emberi érzés - alapja, a lét alapja, a világ alapja. Jó volna mondani, hogy minden ellenkező csak azért létezhet, hogy ezt megértsük, megtapasztaljuk, megéljük.

Ott állsz a parton.

Mögötted a haláltánc, s előtted a borzongó vitorlások elkülönülve egymástól. Minden választás válsághelyzet, de valóban választani csak a felébredt választhat - ezért ő folyamatos válságban él. Törekvése tudatosságából fakad. Céljai csak olyan szavakban ragadhatóak meg, melyek önmagát fejezik ki. Vannak tehát céljai, de ezek nem külsők; a valahova eljutást, a valamit elérést rezzenéstelenül, sőt gyanakvón fogadja, s ha nem áll összhangban belső céljaival, úgy elengedi, szenvedve vagy könnyedén - ez alkattól függ - de túllép azon, amit környezete valóságnak, sikernek, életnek hisz, hogy a valódi valóságot, az igazi sikert, az élhető életet élje. Megvalósítson - s az új valóságon keresztül mások számára is elérhetővé tegye mindezt, mert azért érkezett, hogy tanuljon és tanítson. Eszközei lehetnek a jóga és a sztoa összehasonlításából lepárolt gondolatok, a meditáció és az ima csöndességéből fakadó türelem, a művészetek és a mesteriségek is. Eszközei, de nem céljai. Ő - a dogmáktól megszabadult tanító, a nemes ember, a szabad és éber, az eszköz és a cél egyszerre tebenned.

Te azonban ott állsz a parton még mindig, és hátadban a haláltánc és szemedben a borzongó vitorlák.

Ki vagy te, ember?

Curzola után

Talán igaza van Virágnak és nem vagyok beteg. Már nem.

Közeledünk Hvarhoz. Két kikötő között az emberek álomszerű transzba esnek, és várnak. Csak kicsit csöndesebbek, és ettől sokkal szerethetőbbek és kedvesebbek. Na igen, és a kamerák és a fényképezőgépek és az összes eszköz a kép rögzítésére, amivel eltakarják a látványt önmaguk előtt, hogy mutogathassák itt és itt jártak. Dehogy jártak! Nem jártak, hanem kameráztak és fényképeztek. Hol vannak a régi utazók? Hol vannak a teljes étellel, jelenléttel utazók? Hol vannak azok,

akik a térben csak azért mozognak egyik irányból a másikba, hogy megtapasztalják a tér és idő relativitását? Ma szabadságra menni egyet jelent azzal, hogy elutazni. Ez érthető. De mit jelent ma szabadnak lenni?

Békássy Ferenc *Adriatica* című útleíró költeményét fordítom – nagyon nehézkesen, és sokkalta jobb kedvvel inkább képeslapot írok barátomnak haza. E két utóbbi fogalom összekapcsolódott. Kevés barátom maradt, s ahol e barátok – az a hazám.

„Van egy sziget, ami azt álmodja, hogy villog.” – súgta Szilvánusz Miklós, mire a kis Lizette: „Van egy sziget, ami azt álmodja, hogy két ember azt álmodja, hogy van egy sziget, ami villog.”

Split-Fiume (éjjel)

Leveliket fújta ki a szél füzetemből. Borozunk.

Út az éjszakai tengeren. Gyönyörű. Jó érzés leírni ezt a török jövevényszót. Bolygóélmény. Csillagtérkép, avagy csillagabrosz.

Fiume 08.11. (pirkadat)

A fedélzeten próbáltunk aludni, s minduntalan megbredtünk valamire. Ennek ellenére szép, csillagos égbolt alatt kellemes utunk volt a tengeren, s vonatunk csak éjfélkor indul tovább. Kikötünk végre.

Dalocska mellényzsebben

*Minden rendben van. Ne félj sosem.
Innen látszódik a tenger és az ég,
S ezt te is látod most velem –
Így lesz töredék teljes egész.*

*Verőfényt csempéssz a jövőbe;
Mellényzsebben marék fényt,
Mosolyt, színt, csak virágokat,
És pár uncia napsütést.*

*Dalolj! Sok nekem itt a csönd,
Mint kalóz, mint mesterlövész,
Kitért pap – hangod úgy öntsd,
Mintha sose daloltál volna még.*

*Mert ez lesz a titkos rekesz,
Ami fény, szín és arany öröm,
Mert csakis ebbe rejtheted,
Ami tiszta élet itt a földön.*

Opatija-Abbázia

Visszatértünk ide egy hosszú hét után. Kicsit még mindig inog a talaj, mintha a hajón lennénk. Bizonytalanul tapogatom saját terem körvonalait.

Transzparencia

Amikor minden áttetszővé lett,
Amikor a szavak félreérthetetlenek,
És a folyam sárga torkolata
Élsuttogta a tengerölnek szavait.

Amikor a kristályok a mélyben
Egyszerre növekedve szépen
Mozdulni kezdenek a sötét,
Legbensőbb ismeretlen felé.

Amikor áttetszővé vált minden
Tudhatod, hogy határon állsz,
Hogy e parton sem túl, sem innen

Nincsen semmi és semmi más.
Gondolkozz életeden –
Mely egyben hordoz tízezer variánst.

Balaton déli partján 08.12.

Hazafelé. Budapestre. Tűnődés a bolygóélményen, a gyógyulásra való vágyon, a vigasztalásnak szánt írás lehetőségén. Aztán valamiért a dubrovniki angol útikönyv egyik mondata jut folyton eszembe, ahol a XIX. századi horvát irodalmi programot így határozták meg: „lifted out of the miserable Magyar darkness”.

KÖZBEN

3 Hiroshige 3 mesteremnek

I. AOIGAOKA
Katona Nándornak

Amikor a vízöntő
Elindult – térhét
A > vízesést < lerakta.

II. YORO
Szörényi Lászlónak

Nem is sejthette ő,
Hogy amit elért
Más nem láthatta soha.

III. ONO
Tillmann J. A.-nak

Akkor az új vízöntő
Felvette nevét:
Tengervízcsöppnyi szolgál.

Szeged, 2008. augusztus 20.

Úgy élek én a Földön...

*Úgy élek én a Földön, mint egy csöndes isten:
Mindenem megvan, mégis semmim sincsen.
Meggyötörtem magam nagyon még ifjan
Rózsák közé hevertem, szerettem és ittam.*

*Virágim hervadásit de nehéz látnom,
De mert csak az igaz virágzik számon
Hallgatni hervadásról lehetetlen,
Öntudatlan is bűnös lehettem.*

*S most ez gyötör engem meg nagyon,
Rossz rekeszbe préselt égi hatalom.
Látom bűneim mik kicsik és nagyon,
S az, ami voltam egykor – már nem vagyok.*

*Vagyok – mint költő mondja – fenség,
Déltenger, láz és idegenség,
Mint minden ember – emberiség:
Örökös szeretetéhség.*

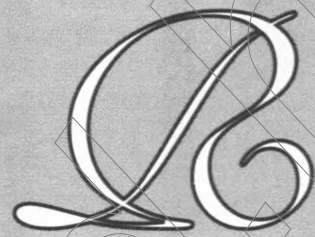
*De mégis bízik én egy nagy istenben,
Ki úgy él az égben, mint mi idebenn,
S megsegít majd téged is és engem,
Hogy belőlünk emberibb-ember lehessen.*

Budapest, 2008. augusztus 31.

*Részlet **Weiner Sennyei Tibor** trieszti költő-találkozóról való útibeszámolójából

A szülőváros kötelez

MÁTYÁS KIRÁLY ÉS KOLOZSVÁR

Hazafiság és lokálpatriotizmus, ezek olyan érzések, melyekről ritkán szólnak a fennmaradt középkori források. Legfeljebb egy-egy elejtett és feljegyzett szó vagy kifejezés utal régmúlt korok szereplőinek kötődéseire. Ritka eset, hogy ilyen típusú érzemeket tudjon adatolni a történész. Egy ilyen vonatkozásról, Kolozsvár és Mátyás király viszonyáról kívánunk szólni elsősorban a király által kibocsátott oklevelek alapján. Tesszük ezt annál is inkább mert Mátyás király emberi tulajdonságairól, főleg pozitív tulajdonságairól elég sokan írtak azok közül, akik megfordultak udvarában. Ám ezeknek jelentős részét fenntartásokkal kell kezelni, hiszen udvaroncok, ajándékra/adományokra áhítózó külföldiek, udvari történetírók írták ezeket (ld. Galeotto Marcio, Bonfini stb.).

Kolozsváron, az Óvárban egymás szomszédságában, alig 20-25 méterre egymástól két jelentős magyar uralkodó szülőháza áll, és ez Kolozsvár jelentőségét bizonyítja, már hatodfél évszázaddal ezelőtt. A két ház egyikében a majdani Mátyás király, a másikban Bocskai István született. Amint azt Heltai Gáspár írja Chrónikájában: "Ez városban Kolosvárbán lőtt a felséges Mátyás király ez világra az Óvárban, egy régi nagy házban, mely a déli kapunak szinte ellenébe vagyon." Mátyás-évforduló során, nemzeti huzakodás helyett, hogy "kié" (!) is Mátyás király, legalábbis származás szempontjából, szót kell ejteni a család gyökereiről is.

Férfiágon a Hunyadi család származása teljesen ma sem tisztázott. Tényként fogadható el, hogy a család havaselvi származású és mint ilyen Hunyadi apja, Serb fia Vajk, a magyar király szolgálatában volt már a XIV. század végéig. Kulcsár Péter újabb kutatásai szerint kerülhetett Havasalföldről Vajk Keve várába vagy annak élére és vett részt ekként nagyon eredményesen elsősorban Zsigmond törökellenes csatáiban. Vajk odaadó szolgálatait Zsigmond király Hunyadvár birtokával honorálta. *A Zsigmond királytól származtatás inkább meseszerűségével, pontosabban folklórjellegével hívja fel magára a figyelmet, amit az is bizonyít, hogy erről még Hunyadi katonái is beszéltek. Valójában Mátyás királynak érdekében állt volna, legalábbis fia kihazasítása tekintetében, hogy minél jeletosebb eredetet mutathasson fel. Bonfini és Ransanus is sokat tettek e vonatkozásban, főleg az ősi Corvinus eredet bizonygatásával. Ha mégsem ez a Zsigmond törvénytelen gyereke-eredet maradt meg tetelesen Bonfini művében (miként Thuróczi művében), az csak jelent valamit, hiszen Bonfini művét Mátyás maga is ismerte és ha akarta volna, úgy az szerepelt volna a Decasokban, hogy az ő nagyapja ténylegesen Zsigmond király. Bonfini azonnal hozzáfűzi, hogy ez a Cilleiek érdekében állt és ők terjesztették ezt az elméletet. Ugyanakkor az is tény, hogy mindkét elmélet, legalábbis apai ágon, havasalföldi származásról szól. Az is tisztázatlan, hogy ki is volt és milyen származású Hunyadi János édesanyja. Egy tény, hogy Vajk, majd az eredetileg Oláh, később Hunyadi János birtokosként bekerült a magyar nemesek közé és valószínű ekkor, ha nem már korábban katolizált. Hunyadi János Klára nevű lánytestvérének neve is erre utal, akár csak Vajk Radul nevű testvérének másik neve, László. A család tényleges meghonosodását és meggyökerezését támasztja alá Hunyadi János katolikus identitása, hogy katonai és politikai ténykedéséről ne is szóljunk. Hunyadi Jánost látványos pályafutása nem volt rendkívüli a korban, de kétségtelen hogy ő nem csupán kitűnő katonai adottságainak, hanem egyben szervezői és pénzügyi, - mai szóval élve - menedzseri adottságainak köszönhetette valóban látványos életpályáját.*

Miközben a család erdélyi, de Erdélyen kívüli

birtokai is tovább gyarapodtak, nem szabad elfelejtenünk, hogy a család előnevét is biztosító legjelentősebb birtoka az Erdélyben levő Hunyad volt és ezért több mint valószínű, hogy családja is főleg itt tartózkodott. Annál is inkább feltételezhető ez, mivel Hunyadi János felfele ívelő katonai és politikai pályája mind gyakrabban és mind hosszabb időre szólította őt el Erdélyből. Újabban, egyes történészek szerint, Szilágyi Erzsébet nem véletlenül szülte meg Kolozsváron második fiát, Mátyást, hanem nagyon is tudatosan választotta ezt a várost tartózkodási helyéül. Egyesek szerint a hunyadi építkezések jelentősen hozzájárult e döntés meghozatalához. 1443. febr. 23-i születése után talán ezért is Szilágyi Erzsébet és Mátyás továbbra is Kolozsváron, ahol Mátyás első tanulmányait folytatja. Valószínű, hogy Kolozsvár Hunyadnál biztonságosabb volta, és az itteni életkörülmények is támogatták ezt a döntést. Nem hiába írta Heltai "ott vitték először iskolába is". Hiszen a kolozsvári iskoláztatási feltételek is jobbak voltak Hunyadénál. Ezért töltötte Mátyás nem csak gyermekkorát, de végezte első tanulmányait is Kolozsváron. Meglehet, hogy Bonfini, az "oral history" egyik első hazai alkalmazója feltehetőleg éppen Mátyás környezetéből szerezhetett tudomást a kolozsvári oktatás minőségéről, s ennek következtében mondhatta, hogy a város latin nevének - *Claudiopolis* - jelentése nem más mint "iskolaváros".

Szilágyi Erzsébet és fia Mátyás kolozsvári huzamos tartózkodása jó viszonyt alakíthatott ki a város és új lakói között. Ez odáig terjedt, hogy V. László 1457. november 23-i halála után kialakult zavaros politikai helyzetben, amikor Hunyadi János egykori hívei, de elsősorban Szilágyi Erzsébet és testvére, Szilágyi Mihály megkísérik a lehetetlent, és az ország trónjára Mátyást kívánják ültetni, Kolozsvár e törekvés mellé áll. Mátyás király több későbbi oklevelében megemlékezik arról, hogy Kolozsvár a szülővárosa és külön is utal arra a - feltehetőleg - anyagi támogatásra és nem csak, amellyel a város mellé állt. Ezekben az oklevelekben arról is szól, hogy a város éppen ezen támogatás miatt túlkapásoknak volt kitéve és súlyos károkat kellett elszenvedjen.

Valójában a Kolozsváron eltöltött gyermekkor és ez az 1457-1458 fordulóján nyújtott támogatás egy életre meghatározta Mátyás viszonyulását a városhoz egész uralkodása alatt, mint ahogy az sem kétséges, hogy jóindulattal viseltetett általában az erdélyiekhez, ezen belül is a szász városokhoz.

A király halála Kolozsvár irányában királlyá választása után egy sor oklevélben megmutatkozott. 1458-1459-ben több kiváltsággal is honorálta szülővárosának iránta mutatott hűségét és ragaszkodását. Ezek közül több oklevélben is utalt arra, hogy Kolozsvár az ő szülővárosa. 1458 június 8-án tetelesen kijelenti, hogy a király biztosítja a várost, annak vezetőit és lakosait, hogy

MÁTYÁS KIRÁLY SZÜLŐHÁZA

meg fogja őrizni Kolozsvárt minden szabadságában, előjogaiban, kiváltságaiban és szokásaiban. De nemcsak ez világlik ki az oklevélből, (*“eandem civitatem nostram Coloswar utpote eam in qua nati sumus”*), hanem az is, hogy város és vezetői támogatták “amikor elődünk, László király jogtalanul és ok nélkül magánál tartott”, amikor édesanyja és Szilágyi Mihály az ő kiszabadításán munkálkodott és amikor Kolozsvár “pártomat fogta”.

1459. június 3-i oklevelében, miután szinte szabadkozva taglalja, hogy “némelyek balul értésítették s ennek kárával és hátrányára maguknak olyan levelet eszközöltek, melyeknél fogva kolozsvári polgárok mások bírósága elébe lőnek állítva, szabadságaikban meggátolva s még igazságellenes dolgokra kényszerítve”, a király kijelenti, hogy Kolozsvár a város szabadságaival ellentétes, akár ő általa kibocsátott oklevelek teljesítését is megtagadhatja, s egyben “országja és az összes alávetett részek bíróságainak és egyházi rendű bármely embereknek szigorúan megparancsolta, hogy a kolozsváriakat idegen bírói törvényszék elébe ne állítsák, szabadságaikkal ellenkezőkre ne kötelezzék, ne terheljék, ne háborgassák és meg ne károsítsák”. 1464-ben, amikor megkoronázása előtt újra megerősíti Kolozsvár kiváltságait, Mátyás megígéri, hogy azokon a koronázási eskü kitételei sem módosíthatnak. *Amikor 1465-ben a király újból megerősíti ezeket a kiváltságokat, az oklevélben foglaltakat jelentőségét azzal nyomatékosítja a király, hogy kijelenti, hogy ennek érvényességét nem csorbíthatja a koronázáskor kibocsátott országos végzés sem.*

Közvetlen megválasztása után Mátyás király egyrészt a Kolozsvár által elszenvedett károk miatt, másrészt Kolozsvár iránta tanúsított hűségéért elengedte a város három évi adóját. Ugyancsak 1458-ban, dec. 6-án Mátyás elrendelte, hogy senki idegen bort be ne vihesen Kolozsvárra eladás végett. Kolozsvár érdekében született meg Mátyás királynak azon döntése is, hogy – nyilván a város érdekeit veszélyeztető – erősséget, melyet a kolozsmonostori konvent emelt, az köteles lebontatni.

Amikor 1469. február 3-i oklevelében, véget vetendő a gyulafehérvári püspök dézsmaszedői nagy károkat okozó túlkapásainak, szabályozza a gyulafehérvári püspök dézsmaszedési eljárását Kolozsvár határában, az oklevél bevezető részében a király nemcsak a város hűséges szolgálataira, hanem külön is utal arra, hogy ezt azért teszi, mivel ő a város szülötte (*“quod*

favente divina clementia in eadem civitate nostra Coloswar feliciter nati sumus”). Egy másik oklevelében 1478. október 27-én kijelenti, hogy Felek és Fejérd falvak adója a kolozsváriakéba beszámítódik, s utóbbi, azaz Fejérd vonatkozásában aláhúzza, hogy azt annak emlékére engedi át Kolozsvárnak, mivel ott született (*quae per nostram maiestatem ob memoriam felicis nativitas nostrae in eadem civitate nostra*).

Nagy jelentőségűnek tarthatjuk azt a tényt, hogy alig egy héttel (!!!) Mátyás királlyá választása után, azaz 1458. január 31-én, az akkor még kiskorúnak számító király mellett kormányzói tiszttel megbízott Szilágyi Mihály, a király nevében eljárva, valamint a királyi tanács jóváhagyásával rendezi Kolozsvár egyik legfőbb gondját, a magyar-szász közösség közötti egyenetlenséget, azaz konfliktust. (Az eljárást ezügyben két magyar és két szász polgár kérte Budán.). A feszült helyzetet és okait jól ismerhették nem csak a Szilágyiak, hanem Mátyás is. A gyors közbelépés egyaránt szólhatott a városnak egyetemlegesen, de főleg a város – a feltehetőleg Mátyás és Szilágyi Erzsébet mellett egyértelműen kiálló – magyar közösségének.

A királyi kiváltságok – már Zsigmond korától – folyamatosan hozzájárultak a város folyamatos fejlődéséhez. Ennek eredményeként, amikor mind többen költöztek be a városba a környező magyar falvakból, egy idő után mind nyomasztóbbá vált számukra az, hogy a város vezetése a szász patríciusok kezében van. Ennek folyamánként erősödött fel az a mozgalom, amelynek a célja az volt, hogy a magyar közösség is részesülhessen a város vezetésében. Az 1458-as szabályozás, amelyet a város írásbelisége únio néven emlegetett, meghatározta, hogy évenként változtatva, hol szász, hol magyar bíró álljon a város élén. Mind a tizekét tagú szűkebb városi tanácsot, mind a bírót egy száztagú tanács – 50 magyar és 50 szász – kellett megválassza. Utább, 1468. január 17-én Mátyás király újra megerősítette az 1458-as Szilágyi Mihály-féle szász-magyar egyezséget. Mivel a későbbiek során ez csak nem nyugtatta meg teljesen a kérélyeket és a városi tisztségviselők megválasztásakor fokozódtak az összetűzések. (*“...közöttük a bíró-, esküdt polgár és más tisztviselő-választáskor minden évben különböző balhírek, lárma, egyenetlenség és szinte polgárháború támad, miből soha veszélynél egyéb nem szokott származni: mert valahányszor választás közeledik s ők tanácsházukban általános népgyűlést tartanak,*

mindannyiszor a különböző nézetűek közül egyik vagy másik más véleményen van, s mindig meghasonlanak azért, hogy egyik a magyart, másik a szászt vagy németet kívánja előléptetni vagy visszavetetni, miközben a nép közt gyakran oly zaj támad, hogy nagyobb veszélytől méltán lehet és kell tartani”). Mátyás király 1488-ban végül is a Budán szintén német-magyar konfliktust kezelő választási módzatot javasolta Kolozsvárnak elfogadásra. A város két közössége – a szász és a magyar – el is fogadta ezt és eszerint választották meg a város polgárai évszázadokon keresztül a város vezető tisztségviselőit.

Hogy tényleges kormányzati pragmatizmusról van szó a szász-magyar kérdés kezelésekor az átsüt ezen a rendelkezéseken. A fiatal király tisztában volt azzal, hogy a város nyugodt fejlődésének elemi feltétele a belső nyugalom. Az 1459. január 31-i Szilágyi Mihály-féle oklevél, amely utal Mátyásra is, a nézeteltérések és konfliktusok végleges eltávolításáról szól (*quod a modo et in posterum omnis rancor, fomes et odium dissensionesque, rixae et rumores qualitercumque et quavis ratione inter ipsos cives Hungaros utputa et Saxones suscitatae penitus et per omnia sopiri, sedari ey condescendi ac de eorum cordibus excidi debeant*). Másfél évvel később, egy Szilveszter nevű kolozsvári polgár peres ügye kapcsán, a perhalsztás kimondásán után, a király határozott elvi álláspontját tükrözve, egy másik oklevél meghagyja, hogy a per bevégeztéig “a szokásos és szabados dolgokban” mindenki vesse alá magát a Kolozsvár közönségének, bírójának és esküdt polgárainak, tehát legyen rend.

Mátyás király Kolozsvár-politikájának lényegét, kormányzati szemléletét szószerint is megfogalmazza egyik korai, 1458. június 8-i oklevelében: “Kolozsvár a szabadtság erejével vétetvén körül és díszesítvén fel, népek sokaságával napról napra mindinkább gyarapodják s a benne lakók a király szolgálatára készebbek legyenek.”

Miközben szinte majd minden évben Mátyás király legalább egy-egy oklevél erejéig, de valamilyen kedvezmény révén újabb meg újabb támogatást biztosított Kolozsvárnak, mégis volt egy nagyon rövid időszak, amikor megromlott a város és Mátyás király viszonya. Eddigi tudomásunk szerint harminckét éves uralkodása alatt csupán kétszer (!) járt Mátyás király Erdélyben: 1462- és 1467-68-ban. És második, elég hosszú sikerült útja éppen e rossz viszonytal volt összefüggésben. Mindez akkor történt, amikor a fiatal uralkodó keménykezű politikájának nyomán az egész ország elkezdett forrongani, s az erdélyiek pedig szervezkedni kezdtek Mátyás király ellen. Folytatva az 1437-es, majd 1438-as únios szövegeket, amelyek a három erdélyi rendi nemzet: a nemesség, a szászok és a székelyek közös érdekeit, illetve rendi jogait volt hivatott e szövetezésekkel megvédeni, az elégedetlenkedő erdélyiek képviselői, s velük együtt Kolozsvár és Brassó képviselői újabb szövetséget kötöttek a kolozsmonostori konvent előtt az 1459. dec. 3-i medgyesi gyűlésükön. Ez utóbbi egyezség szövegében olyan követelések mellett, mint a három “natio” szabadságjogainak tiszteletben tartása és a szászok azon kötelezettsége, hogy veszély esetén (ld. törökök vagy bárki más támadása) városaikban kötelesek menedéket nyújtani a nemeseknek és a székelyeknek, olyan jogtalan követeléseik ellen emelték fel szavukat mint kíséret biztosítása, elszállásolás, ellátás stb. a király küldötteinek vagy tisztségviselőinek, megfelelő jogorvoslatot elvárva az erdélyi vajdától. Egy következő szakaszban az erdélyi nemesek, szászok és székelyek képviselői már tényleges szervezkedésbe kezdtek. Erről szerzünk tudomást újabb egyezséglevelükből, amelyet 1467. augusztus 18-án foglalt írásba a kolozsmonostori konvent. Ugyan ebben az oklevélben Kolozsvárról nem esik szó, de a későbbi eseményekből kiderül, hogy valamilyen módon a város is részt vett a szervezkedésben. Az említett oklevél az okokra is rámutatott: “meglátván és felfogván a maguk és az egész magyar királyság elnyomtatásait, terheit és nyavalyait – amelyekkel (a magyar királyság isteni királyai, következképp ugyane magyar királyság Isten kegyelméből legfenségesebb királya által megengedet privilégiumok lerombolása és elvétele folytán) maga Mátyás király úr által szinte elnyomtatnak bizonyulnak, és végső elhagyatottságba jutottak ...” stb.

Az elégedetlenség már ismert okai mellett, kétségtelen, hogy a helyzet kiéleződéséhez hozzájárult a az 1467. ápr. elsejei királyi dekrétum, amely megszüntette az addigi kamara haszna néven ismert legfontosabb adót, és – annak helyébe – bevezette a királyi fiskus adóját. Mindez azért háborított fel sokakat, mert az új adónemre nem vonatkoztak az addigi mentesítések (exemptiók)

A felkelés hírére a király hadaival (mintegy 8000 lovassal és 4000 gyaloggal Erdélyben termett. Különböen már augusztus 23-án tudott az erdélyi eseményekről és még Kecskemétről hűségre intette Nagyszeben városát. Mátyás akkori erdélyi itineráriuma – Várad, Szeben, Kolozsvár, Torda, Enyed, Gyulafehérvár, Szeben, Medgyes, Segesvár, Szászkezd, Földvár Brassó, Moldva, Brassó, majd 1468-ban Kolozsvár, Várad – jelzi mennyire komolyan vette a király ezt a zendülést, amelyet személyes megjelenésével sikerült elfojtania. Ezekhez az eseményekhez kapcsolódott a moldvai István vajda elleni hadjárat is.

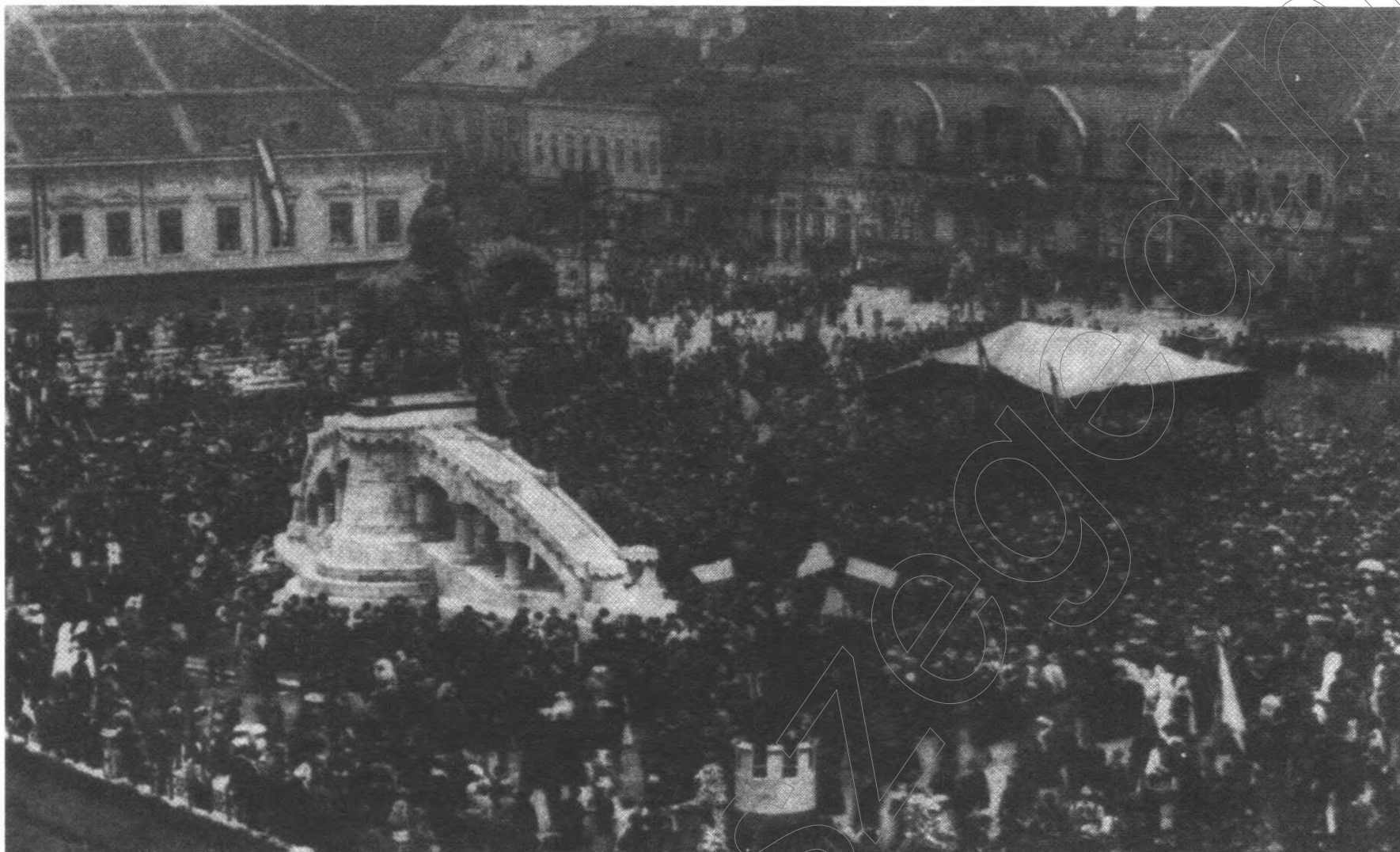
1467 szeptember közepén Mátyás bevonult Kolozsvárra és tíz napos ultimátumot adott a felkelőknek arra, hogy megadják magukat vagy javaikkal örökre távozzanak az országból. Az október 3-i tordai gyűlésen megnótáztatta a fő kolomposokat. Mátyás az elébe járó és kegyelemért könyörgő nemesek közül többeknek megbocsátott, a fő szervezőket azonban örökre száműzte az országból, többeket, pedig, Kolozsvárt, különböző halálnemekkel, kivégeztetett, illetve vagyonekobbzással sújtott. Voltak, akiket, állítólag, nemesi státuszuktól is megfosztott. Az elkobbzott birtokokat szétosztotta hűséges hívei között. Ugyancsak ekkor leszállította az erdélyi nemesek vérdíját 200-ról 66 forintra. A felkelésben résztvevő városok, így Kolozsvár is, nemkülönböen valamennyi erdélyi vármegye nemesei – Hunyad megye kivételével – elvesztették nemesi kiváltságaikat.

A király haragja azonban nem tartott soká. Az 1468. jan. 10-i Kolozsvárt kibocsátott oklevelében megbocsátott a városnak és visszaadta jogait, amiként ezt tette január 30-i, Váradon kibocsátott oklevelében a megyékkel, illetve az ottlakó nemesekkel. 1470. márc. 26-án Mátyás király már Kolozsvárnak adományozza egyrészt a sóbányát működtető Kolozs mezővárost, illetve a Fejérd birtok felét, amely a megnótáztatott Fejérdi István nemes birtoka volt, biztosítva ezek lakóinak a kolozsvári polgárok jogait

x

Tovább fejlesztve és gyarapítva a hagyományos középkori városi kiváltságokat Mátyás király az általa Kolozsvárnak adományozott szabadságok-, jogok- és kiváltságokkal kívánt segíteni Kolozsváron. Így megpróbálta védeni a város polgárait idegen bíróságok túlkapásoktól, mindpedig a hosszú úttól, amikor Mátyás biztosította Kolozsvár valamennyi lakosának azt a jogot, hogy bármilyen polgári vagy büntetőjogi kérdésben – a nemesek kivételével – a város lakói felett, kellő bizonyítás mellett, csakis Kolozsvár szokása szerint ítéleshessék meg. Ugyancsak ezért is mondja ki a király 1459. június 3-i oklevele, hogy mindenki köteles tiszteletben tartani a város azidáig elnyert kiváltságait és hogy mások nem ítélezhetnek a város lakói felett. 1465 augusztus 20-án, nyilván nyomtatékosítás végett ezt az oklevelet újból kiadja, méghozzá kettős pecsétje alatt. 1467. aug. 17-én egy újabb parancslevelben Mátyás király újra meghagyta, hogy a kolozsváriakat csakis saját bíróságukon foghatják perbe, akár a világiak, akár az egyháziak egyben azt is elrendelte, hogy a kolozsvári polgárok árúit ne foglalhassa le senki és csakis a város bírósága előtt keresesse igazát. Utalva azokra a szolgálatokra, amelyeket Kolozsvár tett apjának, majd neki és a magyar koronának, 1473. szept. 9-én a király kiveszi a kolozsváriakat az ország zászlósurai (nádor, országbíró, a vajda, illetve az alvajda), a megyék ispánjai vagy szolgabírái bíraskodása alól és meghagyja, hogy csakis a királyi személyes jelenlét bírósága ítélezhet a kolozsváriakat illető ügyekben. (UB: VI, 556). Ugyanaznap utasította a vajdát, hogy szerzen érvényt a kolozsváriak azon jogának, hogy csakis saját bírójuk ítélezhessen felettük

Szintén a bírósági kedvezmények vonatkozásában, királyi kegy gyakorlása eredményeként, Mátyás

A KOLOZSVÁRI MÁTYÁS-SZOBOR AVATÁSA 1902-BEN

megszünteti a besztercei bíróság addigi jogát, hogy a kolozsváriak fellebbviteli fóruma legyen és őket egyénesen a szebeni, illetve a hét szász szék fellebbviteli fóruma elé utalja. (1481. aug. 24.). (Egy másik rendeletben Szebent felszólítja a király, hogy járjon el egy sajátos hozzá, a kolozsváriak által felterjesztett kérdés általi perek esetében) (1488. ápr. 28.). Ugyancsak a kolozsváriak ismételt panaszára, miszerint egyes nemesek hitelre vásárolnak Kolozsvárt, de utóbb adósságukat nem törlesztik és velük szemben a város nem tud eljárni, 1486. május 18-án Visegrádon kibocsátott oklevelében Mátyás elrendelte, hogy az ilyen esetekben ne a nemesek bíróságán, hanem Báthori István vajda legyen köteles gyors eljárásban igazságot szolgáltatni.

Kolozsvár anyagi gyarapodását különböző módon próbálta Mátyás elősegíteni. (Viszont Kolozsvár is befizette azt a rendkívüli adót, amelyet a király kivett, hogy kiválthassa Frigyes császártól a magyar koronát.) A király a város pártját fogta a nemesekkel szemben, kijelentve, hogy mindazok, akik a városban ingatlanal bírnak ("ott házat és földeket bírnak, s a város hasznát élvezik"), kötelesek legyenek részt venni az adó vagy bármilyen más taxa terhének felvállalására.

A város bevételeinek növelését, de felvirágzását azzal is megpróbálta elősegíteni az uralkodó, hogy 1464. ápr. 23-án meghagyta egyrészt "a főpapoknak, országbárokknak, ispánoknak, várnagyoknak, nemesek és azok tiszteinek, úgyszintén a városok, mezővárosok és szabad községek igazgatóinak bírúinak és városnagyjainak", hogy engedjék vissza Kolozsvárra azokat a jobbágyokat vagy hasonló sorúakat, akik onnan hozzájuk szöktek, különben a vajda fogja őket erre kényszeríteni. 1478. május 7-i, illetve 1485. Szt. István király napján hivatkozva az ország, Erdély és a város régi jogára, nemkülönben a jobbágyok szabad költözködési jogára hivatkozva, Mátyás király megtiltotta, hogy a Kolozsvárra letelepedőket visszakényszerítsék egykori gazdájukhoz, azután hogy földesuruknak megfizették a földbért és minden más tartozásaikat.

Kolozsvár polgárainak fontos kiváltsága volt a vámmentesség. Ezt a jogát azonban sorozatosan megszüntették, így Mátyás többrendben is megerősítette a város lakóinak azon jogát hogy Erdélyben, "szárazon vagy vizen vámot bíró minden egyháznagyoknak, országzászlósoknak, nemeseknek és minden más állapotú és rangú embereknek" se kapu- se vásárvámost sehol, senkinek se fizessenek, árúikban ne károsíttassanak (1468. jan. 18.), s ezt az oklevelét ugyanazon év szeptember

27-én újra kibocsátotta. Január 19-i oklevelében azt is meghagyta, hogy akik megszegik parancsát, azokat a kolozsváriak idézhessék a vajdák elé. 1481. aug. 24-én a király nemcsak ezek alól a vámok alól, hanem bármilyen más ilyen jellegű fizetési kötelezettség alól felmentti. A kolozsvári kereskedők és kézművesek érdekében Mátyás többrendben is fel kellett szólítsa a Losonci Bánfi család egyes tagjait, majd az erdélyi püspökhelyetteseket, illetve ezek gyalú alvárnagyait, hogy ne szedjenek vámot tőlük, illetve szolgáltatassák vissza a kolozsváriak elkobzott javait. (1468, 1472. ápr. 3., aug. 9.). Ugyancsak ő hagyta meg, hogy aki ezt az intézkedését nem tartaná be, annak foglalják le azt a birtokát, ahol jogtalanul hajtotta be a vámot. Hosszas és nem csupán a kolozsváriakat, hanem az erdélyi szász városok, de Buda, Pest, Székesfehérvár és Kassa jogait is sértette a váradi káptalan által szedett vám, s ezt a bonyolult ügyet, külön a király által kiküldött bizottság, illetve a királyi tanács kellett rendezze. 1488. április 30-án Mátyás meghagyta országát minden lakójának "minden nemeseknek és más állapotú embereknek, úgyszintén a királyi mezővárosoknak, szabad községeknek és azok bírúinak, előljáróinak és városgazdáinak", hogy a kolozsváriak kereskedelmi tevékenységét semmilyen módon ne akadályozzák. A gyarapodó jövedelmek tették lehetővé, hogy Mátyás uralkodása alatt a városfal két tornyát is megújították, azaz a monostori, illetve a hídkapu tornyot.

Kolozsvár nemcsak újabb és újabb szabadságjogokban és kiváltságokban részesült, hanem birtokadományokban is. A kolozsmonostori konventtel szemben a régen húzódó határvitát – Kajántó és Tiborcfalva között, a Tölgyes patakánál – a király a város javára döntött el. 1470. március 26-i oklevelével a király Kolozsvárnak adta a hűtlenség miatt elkobzott Fejérd birtokát, illetve a sóbányászataért jelentős Kolozs mezővárost. Ez utóbbit, később, visszaállította régi szabadságjogaiba, s így ennek jövedelmeit Kolozsvár tovább nem élvezhette.

Azonban ez sokaknak, főleg a nemeseknek, de egyes tisztségviselőknek sem tetszett. Számtalan konfliktus robbant ki a város és szomszédai között. Így megemlíthetjük a kolozsmonostori konventtel szinte hagyományoszerű vitákat. Ennek eredményeként, amint az kiderül egy 1463. okt. 29-i oklevélből, a kolozsmonostori apátság kormányzója, Dengelegi Pongrác László nemcsak sorozatos túlkapásokra ragadtatta magát, hanem az embereivel rátámadt saját házában több kolozsvári polgárra, mire a felháborodott kolozsváriak öt és három

cselédjét, sejthető milyen hangulatban, helyben megölték. Az eset további kimeneteléről nincs tudomásunk, de talán ennek az összetűzésnek a folyományaként rendelte el a király a kolozsmonostori apátság által emelt erődítmény lebontását 1466-ban, amit ha nem tennék meg, úgy azt a vajda rontassa le földig.

Az egyes vámszedők túlkapásai mellett itt említhetjük meg az egykori Losonci István bán fiainak sorozatos túlkapásait (1465. aug. 26.). 1481. augusztus 24-én a király utasítja kolozsvári sókamara ispánjait, hogy a kolozsváriakat ne akadályozzák sem a só vásárlásában, sem annak eladásában. Amint arról Kolozsvár képviselői beszámoltak a királynak, a szamosfalvi nemesek őket "súlyos és szokatlan kifejezésekkel, bosszúsággal, bántalmazással és károkka l illetik, némelyiket közülük saját szántóföldjén megverik, a másikat kifosztják, meg másikat halálosan megsebesítik, elannyira, hogy többnyire kevesen merik közülük házukat és városukat miattuk elhagyni." Mindezekre Mátyás nemcsak arra intette a szamosfalviakat, hogy hagyjanak fel a kolozsváriak zargatásával, hanem felhívta figyelmüket, hogy ne csodálkozzanak azon, ha felhagyva a béketűréssel, megelégtelve a mindezt, maguk a kolozsváriak is hasonló esz közökhöz nyúlnak. (1476. júl. 31.).

Ezeknek a konfliktusoknak csúcspontja lehetett az a tűzvész, melynek során leégett kolozsvár legnagyobb része, beleértve a Szent Mihály templomot is feltehetőleg 1489-ben, amelynek kivizsgálásával Mátyás király külön királyi biztosokat bízott meg 1489-ben, azt kiderítendő, hogy ennek okozója nem éppen szamosfalvi Mikola Ferenc volt. (1489. nov.2.).

Mátyás király nem feledkezett meg az Egyházzal sem. Királya megválasztása utáni első erdélyi útja során külön oklevélben erősítette meg Schleinig Gergely plébános kérésére a kolozsvári plébánia jogait, beleértve a malomhasználatot és azt a jogát, hogy taligan szabadon szállíthat fát a maga szükségletére. (1462.).

Mátyás király Kolozsvár-politikájának betetőzése 1487-i kezdeményezése volt, nevezetesen a Farkas utcai ferencrendi templom és kolostor felépítése. A király egyrészt elérte, hogy a város telket biztosítson a rend számára. Majd kérte azt, hogy a város képviselőiben ketten segédkezzenek e terv kivitelezésében, majd pedig ferencrendi építőket és mesterembereket küldött, hogy fogjanak hozzá az építkezéshez.

Mátyás király utolsó kolozsvárral kapcsolatos oklevele is a ferencrendi templom és zárda építésével kapcsolatos. 1490. jan. 18-i oklevelében a király meghagyta Tarcsai Márton erdélyi főkamaraispánnak, hogy támogassa a felépülő templomot, hogy az folyamatosan épülhessen, gondoskodják kőfaragókról, akik a király költségén végezzék munkájukat, illetve mészről; a templomot építő János barátnak és társainak deszkából elkészítettett "kamrákat" és mindezeket fizesse is meg, mivel mindez a király költségén épül. Erre Mátyás, majd utódja megadott mennyiségű kőszót utalt ki az építkezések befejezéséig. Végül is Mátyás király nem érthette meg a kolozsvári templom és kolostor felépülését, mert három hónap múlva, 1490. április 23-án meghalt. ennek ellenére a -Farkas utcai, ma református - templom ma is az ő dicsőségét és ragaszkodását hirdeti.

Összefoglalva megállapíthatjuk, hogy Mátyás király Kolozsvár-politikája

szerves része volt nemcsak Mátyás általános politikájának, hanem az általa folytatott várospolitikának is. A szász városok és általában Magyarország városaival szemben a király egyértelműen egy kedvezményező, városokat támogató politikát folytatott. Nyilván ő is tudatában volt, akárcsak az Anjou királyaink vagy Zsigmond, hogy a pozitív várospolitika növeli a kincstár bevételeit. Ez is magyarázza azt a sok kedvezményt, amelyben folyamatosan részesítette a városokat. Viszont Mátyás pragmatikus látásmódja és politikája Kolozsvár vonatkozásában azzal a többlet érzékenységgel és odafigyeléssel bírt, amely megmagyarázza a király viszonyulását, s főleg azt, hogy szülővárosának felvirágoztatása érdekében majd mindig a pártján állt és teljesítette kéréseit. Talán innen is Mátyás király neve mellett az "igazságos" jelző. igaz, halála után röviddel A változó idők első bizonyítéka Báthori István, Mátyás országhírója és erdélyi vajdája megnyilvánulása volt, aki közvetlenül Mátyás halála után kijelentette: "Nem kell több Mátyás király; olyat választunk, kinek üstökét mindig markunkban tarthassuk."

De ettől még a város sem feledkezett meg nagy szülőttjéről. A hagyomány szerint Mátyás külön kiváltságlevél kibocsátásával gondoskodott szülőháza tulajdonosáról és annak leszármazottairól. Az oklevél ugyan nem maradt fenn, de még a XVIII. században is élt annak a hagyománya, hogy a szülőház az mentes volt a városi adótól, amit Kolozsvár akkor még nem felejtett el. (Az erdélyi fejedelmek többrendben is megújították a házra és tartozékaira vonatkozó kiváltságokat, de később a város tulajdonába ment át a szülőház.) Heltai 1574 táján megjegyzi, "mostan is az vas ajtókon és az vas táblákon rajta vagyon az Mátyás király címere, az arany gyűrűs holló." 1870-ben pedig századeleji szóhagyományra hivatkozva Jakab Elek lejegyzi, hogy "az érintett ház keletre néző legszebb szobájában, az emeletre bemenőleg, elől balra, a nagy király itt születése emlékére - a háztulajdonos-e vagy a város [?] a hagyomány nem mondja meg - faragott kőből kőtalapzatra díszes rengő hőlcsőt állíttatott, melyen szintén rajta volt Mátyás király holló-címere."

Miután a XIX. században a katonaság kezében eléggé szomorú sorsa lett a háznak, a milleneumi ünnepségek, majd a Mátyás szobor felállítása változta-

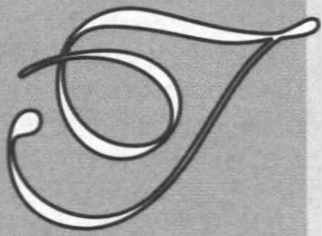
tott gyökeresen ezen a helyzeten. Az első világháború után sok hányattatás után az Erdélyi Kárpát Egyesület néprajzi múzeuma működött a házban, a második világháború után kollégium, majd pedig a Képzőművészeti Főiskola napjainkig.

Ma a ház falán a milleneumi emléktábla mellett ott "díslik" egy tartalmában pontatlan, kivitelezésében is méltatlan második emléktábla a közelmúltból. A város előző, magyarellenségéről elhíresült polgármestere által kitétetett "ellentábla" egyszerre kegyelet- és nemzeti önérzetet sértő, pontatlan és hamis, illetve téves állítások gyűjteménye, amely jelzi, hogy a megváltozott politikai és demográfiai körülmények egy gyökeresen más viszonyulást eredményeznek még a városi vezetés részéről is. Valóban meghalt Mátyás király és oda az igazság már elég régen. De hát a nagy uralkodóhoz méltón kell a feladat napjaink kolozsvári polgárai számára is.

MÁTYÁS SZOBOR KOLOZSVÁROTT

Vekov Károly

A lemondás szomorúsága

EGY JUHÁSZ-VERS ANATÓMIÁJA - III.

Kissé hosszabbra nyúlt kitérő után, melyre azért vállalkoztunk, hogy a vers titkainak forrásához férkőzzünk, áttekintve a váradi éveket, ahonnet eredetének lényege látható, rátérhetünk szövegének vizsgálatára.

Egyik elemzője, a kitűnő esztéta, Kiss Ferenc írta: „Szépsége áttetsző, tiszta és annyira egyértelmű, lírája olyan éteri könnyed, finom és álomszerű, hogy az embert szorongás fogja el: jó lesz-e ha belemetszünk? - Dehát mit tehetnénk, ha titkokat fürkészünk? - Kár, hogy Kiss Ferenc nem fordított még több figyelmet erre a „remekműre”, ahogyan nevezi, s hogy részletesebben kifejtette volna egyébként igen mélyreható megállapításait. - Kiss ezt írja: - Konkrét indítékairól nem sokat tudunk. - Szerencsére most már ehhez hozzátehetjük, hogy időközben viszonylag széleskörűben tudtunk tájékozódni. - De figyeljünk a versre. - A Tiszai csönd tizenkét páros rímű, kétsoros strófából, hat egyszerű összetett mondatból épült fel. Harmadik strófájában kettőspont erősíti a tartalmi összefüggés fontosságát, az utolsó kettőben pedig felkiáltójel. Meglepő, hogy a vers egy másik elemzője, Borbély Sándor Juhászról írt könyvében és a „99 magyar vers”, 1994-es kiadásában, több ponton Kiss Ferenc elemzéséből merítve, azt írja, hogy a költő petőfi hangulatot épít a versbe, szerinte, „a kép és kedélyvilág majd százados késést mutat. „Ez a nagyon felületes megjegyzés szót sem igen érdemel, de jelzi azt, hogy megtévesztő lehet a versnek - mint annyi más Juhász versnek - a sokat emlegetett „egyszerűsége”. (Borbély egyébként helyesen utal pl. arra, hogy „a vers titka Váradon van”, s hogy tájrajzán az alföldi festők, Koszta, Tornyai, Rudnay Munkácsyn túlmutató expresszionista, konstruktív hatása látszik.) - De kezdjük el csak vizsgálni ezt az „egyszerűséget”! - Mert mivel lép ki mindjárt a vers első sora - az intonáció - a dolgok köznapiságából, abból t. i., hogy este van? - Különös metaforájával. Az este ugyanis úgy este, hogy hálót fon, megszemélyesítve, mégpedig nagy, barna pókként, mint a párkák az élet fonalát, Klothó és Lachesis az Éj lányai a görög mitológiában. S ezzel máris különös társításokat ébreszt. Tevékeny, nem pusztán létező este ez, mint - mondjuk, - Gárdonyinál, akinek versében a kezdő kép és a csönd hangulata (sőt nagyjából a helyszín is) megegyezik a Tiszai csöndével:

*Feljött a hold a Tiszára.
Csend borult a fűre, fára,
Szegec alatt a szigetnél
áll egy ócska halászbárka.*

*Holdvilágnál fenn a bárkán
halászlegény ül magában:
ül magában s furulyál;
furulyál az éjszakában*

*A Tiszára a sötétség
gyászfátyolként terül hosszan;
gyászfátyolon a csillagok
csillogdálnak gyémántosan...*

Gárdonyi hagyományos stílusban - szabolcskásan - (igen jó barátok voltak Szabolcskával) - kívánja elmondani, - legalábbis a kiindulópont nála is - ez - mint Juhász, az est hangulatát, melyet betölt a furulyszó, s oly meghitté teszi a világot. Gárdonyi megelegszik az esti vagy inkább éji hangulat leírásával, mint Petőfi is, mikor - már jóval színesebben - egy ilyen holdas est leírására vállalkozik: „A nap lement, / Eljött a csend /, Szellőüzött / Felhők között / Merengve jár / A holdsugár”/- Am Juhásznál az est valami most kezdődő folyamatot indít el a dolgok mozdulatlanságában. A barna pókként hálót fonó este buzgalmába valami nyugalomellenes, sőt viszolyogtató mozzanat vegyül; a pók hálót fon, de minek? - Csak nem akarja zsákmányul ejteni, beszöve hálójával a tiszai hajókat, melyek ezután természetesen nem mozdulhatnak többé, hanem vesztegelve állnak. (Kiss Ferenc szépen mutat rá, hogy a vers kezdő és záró képe, a rímekben is összecsengő sorok fokról fokra haladó zenei építkezésben találkoznak egymással, s a sötétség a költő sorsát is befonó keretté bővül, mikor az utolsó szakaszban ő maga is megjelenik, és tétélesen is formát ölt az alapgondolat, melyben a veszteglő hajók és a veszteglő élet hasonlósága fejeződik ki „) - De van mindjárt az első mondat kapcsolatos felében is újszerű mozzanat. Minthogy tagadó mondat, ezzel nyomatékosítja a hajók állapotát: „Nem mozdulnak a tiszai hajók”. Ez igen fontos az intonációhoz, mert pontosá teszi a közlendőt, hogy itt a veszteglésről lesz szó a dolgok - hajók - természetéhez tartozó útonjárással, jövés-menéssel, kissé elvontabban: a vándorlással, világjárással szemben. Mert mire vágyakozhatnak a hajók, ezek a Horatiustól Rimbeauig, Berzsenyin át Adyig közhelyszerűen használt költői képek? - Nyilván arra, ami a természetük, a rendeltetésük. Persze ezek a hajók „tiszaiak”, útjuk nem a tengerhez vezet, de a hozzájuk rendelt költői álmokban mégis ott él a tenger, a messzeség, a vágyak világa. Ennek egyik legmegkapóbb példája A Holnap második kötetében is megjelent, 1908-ban írt Szabad hajók című verse.

*Szabad hajók a távol óceánon,
Köszöntelek, boldog, szabad hajók.
A ti világotok az én világom,
De én most rab vagyok, most rab vagyok.
Tisza vizének egyhangú magányán
A révben ringom, bordám oly beteg.
Ti a titokzatos távolban jártok
És én nem mehetek!*

*Szabad hajók, mi büszke gyönyörűség
Szelni a gyöngyös, tajtékos habot,
Ó tenger: végtelen, boldog mezőség,
Vágyak, kalandok, gályák, viharok!
Piros vitorlát tárni új szeleknek,
Táncolni hullámok toronyhegyén
És én e csöndben, révben vesztegeljek.
Árván révedjek én?*

*Szabad hajók a vihar éjszakáján,
Mikor szent Elmo lilás tüze ég
A tenger és ég harsogó határán,
Mikor villámok ujjongnak: elég!
Be irigyellek, szép halált haltok ti,
Engem hazám bús réve ittmaraszt,
Hinár és jég között örök közönyben
Várok egy új tavaszt!*

A vers háttérében az elvagyódás fájdalmas kiáltása mellett rendkívül hangsúlyozottan fogalmazódik meg, amiről Ady két, már idézett esszéjében írt (Ismeretlen Korvin kódex margójára, A magyar Pimodán), az új törekvések híveinek társadalmi elégedetlensége. Nem véletlenül jelent meg először a vers a Népszavában! Érdekes, hogy A magyar Pimodán, mely egy egész nemzedék - a századvég - életérzését kifejezte, erről az elvagyódásról beszél: "Hallunk gyönyörű helyeiről a világnak, enyhítőkről, kibékítőkről, hajók indulnak Kairó, India, Japán felé, s mi Péterfián vagy a Nagymester utcában cammogunk kötésig sárban... májashurkák... bormámor... fogságában. Juhász hajózási képei általában - talán az egy Lázár föltámadását kivéve ("Világtenger színén hajósok / Vagyunk mi boldog emberek" - az elvagyódás csalódott, szomorú hangját, a vágyak beteljesületlenségének keserűségét variálják. (Glória: „Viharnak szánt hajó vagyok” / ; Tristia: „Várva vár rám / Az elmúlás, e korhadó hajó” /; Távok üzennek: „És messze, messze süllyedő hajók /, Amelyeken reményünk kincse süllyed” /; Maja: „Merev mindenség és meddő mennyország / Ringasd csak süppedő lelkek hajóját /... Nincs itt megállás, szakadók a partok /, Csak tenger, sós, keserves és unalmas” /.

A Tiszai csönd intonáló sokrétűségéről vall a kezdő sor színhasználata, a barna. Mint Adynak, Juhásznak is gyakori színe ez, de nála mindig a szomorúság, a bánat, a lemondás színe. Legjellemzőbben az Őszi altató három strófájának ismétlődő első sorában mutatkozik ez meg, s annál érdekesebb, hogy a Tiszai csönddel nagyjából egy időben jelent meg. A vers egészében is a magára maradottságról vall, az elkallódó életéről:

*A bánatos és barna asztagok
Az őszi csönd ölén kallódva áznak,
Jegenye gunnyaszt a vén ég alatt,
Tükre az elmúlásnak.*

*Ó bánatos és barna asztagok,
Hol van a nyár, a tűznyilas, a táncos?
Jegenye gunnyaszt a vén ég alatt
S az őszi könny szivárog.*

*A bánatos és barna asztagok
Az őszi csönd ölén kallódva áznak,
Megint magánosabb lett a világ
S a szív megint halálra fáradt.*

Még annak szemléltetésére, hogy 1908 nyaratól mennyire azonos motívumokból építkezett - amiből következtetni lehet, hogy mi nyomasztotta leginkább -, lássuk a Tiszai csönddel szintén párhuzamba állítható Misztikus órák második strófáját:

*Ó azok a barna, borús, hideg esték,
Mikor őszi esőt esőzik az emlék,
Mikor ázott lelkünk fázón összeborzad
S vacogó bánattal nézzük a holt holdat,
Melynek híves fénye könnyeinken olvad!
S egyedül, egyedül, egyedül a csöndben
Rátok gondolok szép, régi, hű halottak.*

E motívumok együttes megléte sejlik a Tiszai csönd kezdő sorainak háttérében az est nagy barna pókká növesztett metaforájában, a tízszótagú jambizáló, de 2x3+2-es ütemezésre is lépdelő páros rímű szakaszokkal, különösen pedig asszociatív erejükkel, melyek már itt az információk oly bőséget nyújtnak a befogadó számára, hogy - kis túlzással szólva - leküzdhetetlen kíváncsiságot ébresztenek a folytatás iránt. Ami pedig nem késik, mert a barna est látványába máris hangok szövődnek, egy harmonikáé, egy modern népi hangszer muzsikája, pedig talán azt gondolhatnánk, hogy a mély magánhangzókkal elővarázsolt csönd „gordonkabúgásába” (Schöpflinnek már egészen korai, Kiss Ferencnek későbbi kifejezése) jobban illenének „a nagy Chopin holdfényes dalai”, talán a Notturmo, amelyről a korábban említett „riport” beszél. S akkor a tücsök válaszol a harmonikaszóra - valahol -, hiszen Magyarországon mindenütt megszólal holdas nyári esteken; itt is előkerül (Mellesleg a riportban nincs tücsök.) A sötét tónus után jön az enyhülést hozó két sor; a harmonikaszó a tücsökkel. Ez a szelíd kitekintés enyhíti az első hangütés fenyegetését; máris közvetlenséget, otthonosságot teremt; távol, valahol rokon hang jelenik meg az est barna csöndjében a mozdulatlanságra fogott hajók vigasztalására. Ellentét van a harmonika és a tücsök között is; az egyik emberi eszköz, a másik természeti lény. A természet felel az emberi hangnak, az embernek? Ő keresi a barátságot, a közeledést? - De miért is ez a szerény hallgatóság? - Csak nem azért, mert olyan árva, olyan olcsó zene ez, hogy szinte fáj a szomorúsága? - Csak a tücsök veszi komolyan, felel is rá, de csak „csöndben”, nem halkan, nem csöndesen, hanem csöndben, végtelen szerényen S most - figyelem! - közeledve a vers centrumához, az ötödik sorhoz, innen, a tücsöktől, a földről, méghozzá a legmélyebbről, a fű közül, a rejtőzködés egy pontjáról a létezésnek, röppen föl a képzelet az ég rónáira. Ez is mesteri kapcsolat: a tücsök a földi rónán dalol, az égi rónán pedig, mint a tücsök hangja lent, a hold fénye úszik be a kezdődő barna éjszakába. A sötétre fény, újabb ellentét; s még nincs vége a képek, gondolatok sűrű összekapcsolódásának, hiszen a 6. sor visszamutat a 2-ra, a nem mozduló hajók lesznek ezüstösök a ballagó hold fényében. De ez a szín, az ezüstös, bizony az éj hidegét sugallja, a dermedtséget. A közönyt, ami a holdtól jön, úgy ahogyan a Himnusz a holdhoz soraiban olvasható:

*Szerelmek és halálok éjjelén,
Te egykedvűn ragyogsz az ég mezén,
Hiába sír hozzád harmat, remény.*

*Te csak hallgatsz az azúr réteken,
Hűvösen égsz a tört tekinteten,
S csillogsz a sírokon és vértéken*

Ezüst boglár fekete gyász felett.

A hold tehát ballag már az égi rónán, a tiszai hajók az ő ezüstös fényében kezdenek fürödni, ahogyan a víz talán pislogó lámpáik fényeit visszaszórja rájuk, vagy inkább, sőt föltétlenül a hold fényétől lesznek ezüstösek. – Most már lajstromozni lehetne az eddig történeteket, mert hiszen már eddig is sokminden történt: a nagy barna pók megszötte az estét, vagy ami nagyjából mindegy, az est fonta meg barna pókként hálóját, s befonta szálaival a tiszai hajókat is, mozdulatlaná bénítva őket; egyiken – távol – megszólalt a harmonika, tücsök felelt rá valahol, nem tudni, merre, olyan kietlen ez a barna este még akkor is, ha elkezdett ballagni a hold az égi rónán, ki tudja, hova, ki tudja miért – Mi áll össze ebből a kevésből, hogy máris sok legyen belőle? – Hatalmas idegenség, hatalmas magány, hatalmas otthontalanság, hatalmas egyedüllét. Minderről persze, így kimondva még szó sincs, bár hamarosan ez expressis verbis is kinyilvánítatik, de annyi már ismert ebből a hallgatag, alig zajos világból, hogy itt valami rettenetes, szorongó idegenség van jelen, mert az ezüstös, fagyos vibrálásban csak dideregni lehet, legalábbis a lélek dideregni kezd, halálra fázik. „S amikor már elviselhetetlen ez a fagyos, ezüstötös, dermedt nyugalom, mintha megállna a vers, mintha tanácstalanná válnék amint beáll a hideg, ezüst fényű csönd, a dermedt éjszaka, a hajók már-már baljóslatú csöndje. S ekkor, pontosan a vers centrumában, a 6. sorból a 7-be lépve, a harmonika szimpla, nyöszörgő muzsikájára, hirtelen, egy anapestusszal nekiiramodva, sebes daktiluszokkal haladva tüzeket raknak az égi tanyák Persze valójában a költő leke rakja itt nagy hirtelen a tüzet, fagyos kézzel, mindenféle gezemicéből, mint pásztor ősei évszázadokon át, juhnyájuk mellett, hogy melegedjenek. Ez a melegség kellett az elviselhetetlen dermedésbe; ez történik meg itt: a visszatérés a harmonikához és a tücsökhöz (eddig csak ők találtak egymásra), de most már a fények – a pászortüzek – sokasodó lobbanásaiban kigyúló csillagkoszorútól a hangok is elevenebbek lesznek, hogy ott, egészen fönn, az égi magasban is hallhatók legyenek. – De miért történik mindez? – Miért ez a háttérkép, mihez szolgál ez az estéből az éjbe hajló átmenet panorámája? – Arra, hogy itt világosodik meg a költő egyedülléte, mintha ekkor döbbenne rá: „Magam a parton egyedül vagyok „Ezt sutto-gja maga elé; hangsúlyozottan egyedül Nem csupán maga, magányosan, hanem egyedül, egymaga. Lehetnek ugyan mellette mások – „komoly rác emberek” -, akik, mint riportjában írta, mást nem tehetvén, sétálgatnak a Tiszaparton a híd és a hajóállomás között, mégis egyedül ő van már ott, hiszen talán már nem is a földön van, hanem fönn az égi rónán, a ballagó hold társaként, égi pászortüzek melegét áhítozva, mert már, ime: „Világgá tárgult az örök magány.” - Versben pedig ezt gyönyörű anaforákkal így mondja el:

*És lassan mindent elhagy a szívem
És lassan minden elhagy engemet
És bucsuzó lesz mindenegy napom
S a társak tőlem mind messzire válnak*

*S az én utam magányba tér örökre.
S akikkel múltó volt találkozásom,
Azok örökre a lelkemben élnek
S az örömök és bánatok zamatja*

*Mind ajkamon van, mint örök virágméz
És lassan mindent elhagy a szívem
És a magányom teljesteli lesz
Hervadt dicsőség koszorúival*

*S virágaival hervadt szerelemnek,
És lassan minden, minden e magány lesz
És e magányban mindent föllelek már,
S világgá tárgul az örök magány!*

Ez a vers is közvetlenül a Tiszai csönd szomszédságában született, második megjelenése a Szeged és Vidékében szinte napra is egybeesett amaz A Hét-beli közlésével. Egyazon életérzésből fakadtak föl tehát, némileg eltérő kitekintéssel, s ez mondható el csaknem mindegyik ekkor keletkezett verséről, a már idézett Misztikus óráktól A hallgatás tornyában címűig, az öngyilkosság gondolatán tépelődő sorokig.

*Elmennek mind oda ...
A csönd várában nincs többé csoda,
Portáján az élet riadva vár.
Csönd. Csönd. Tornyával égbe ér a vár.*

*Megyünk mind, mind oda...
Nem gyul piros láng a bástyák felett,
Vak hallgatás az örök üzenet.
Szomorú vagy közönyös e vár?
Csönd. Csönd. Az élet künn kérdezve jár.*

*Megyünk mi is oda...
Vannak, kiket úgy von a csönd hona,
Hogy itthagyják e zajt, szép boldogan,
Sokan vannak s mégis magányosan.
Kopogtatok tán holnap én is ott.
Csönd, csönd, nyilj meg Szezám!
S a hallgatás nagy tornya nyilni fog!*

Mindezek azt mutatják, hogy a magányérzés, az otthontalanság érzése – a némi megnyugvást hozó váradi két és féle év után – ismét elhatalmasodni kezdett rajta, sőt lényegében – mint éppen a Tiszai csönd mutatja – kozmikussá nőtt benne; a „Magam a parton egymagam vagyok”, sorba belesűrűsödik a magánnyal való vívódásának teljes köre. A „tiszai hajók”, a néma társak – érzékeltetik magányának kizárólagosságát. Minden messze van tőle – nem üzennek hívó távolok –, messze szigetek – „Tahiti, Citere” –, nem várja Párizs, Velence, nincsenek társak sem a közelben, nincs Anna, sőt vágyak sincsenek, melyek oly erősek voltak, oly biztatóak, hívogatók ... Csak a hajók vannak (a tiszai sleppek), ő maga a hajók néma társa, mint Adynak a Kis falusi ház, melyet az annyira rokon hang miatt érdemes idézni:

*Fehér falak, szőke gerendák,
Csöndes bús falusi házunk,
Úgy-e, ha mi titokban vagyunk,
Nem komédiázunk ?*

*Gyónó, csöndes , nagy sűgdosásban
Sírjuk ki mély titkainkat,
S ha benézünk az éjszakába
Felénk árnyak ingnak.*

*S mennyi mindent tudunk mi gyónni
Álmatlan éjorák során,
Csitt, jajgatva fut le a hóvíz
A bádogcsatornán.*

Adynál a „ Kis falusi ház „ , ebben a kozmikus magányban Juhásznál a hajók jelzik személyragjukkal - „ néma társatok „ - sorsa pillanatnyi összetartozásának határait, hogy nem csupán az ő egyedi, külön otthontalanságáról van itt szó, hanem olyan egzisztenciális magányról, mely beborítja az egész környező emberi világot a maga elviselhetetlen közönyével. A hajók ott ringanak a vízen a hold ezüstös fényében megdermedve, nem várnak semmire, csak álmodnak a költővel valami távoli, de már csak álomszerűvé csendesedett útról, inkább visszanezve a múltba , merengenek, a költővel együtt, aki bizalmasan - tegeződve - vonja magához őket a végtelen éjszakában, ahol az univerzum sugallja az örök idegenség érzetét. A hajók így kettős jelentést hordoznak. Egyrészt az egyedüliség, az elhagyatottság sivárságát a rideg valóságban, másrészt a létező társakat, kik ugyanarra a magányra vannak ítélve, mert hiszen az ő sorstársai. - Persze ennek az életérzésnek nem volna törvényszerű a megjelenése, ha a konkrét létviszonyok ezt nem idéznék elő. Goethe Ilmenauban írt nyolcsoros kis remekművében (A vándor éji dala. Hasonló), melyet 34 éves kora óta őrzött meg a kis erdészház fala, s melyet halála előtt unokáinak többször elolvastott, szintén az elcsöndösödő este világát, az élet elmúlásának közeledtét írja le leheletfinom képeivel, halk zenéjével, a mozgás fokozatos megszűnésének mesterei rajzával, ahol minden a végső nyugalom irányába halad a végső beteljesedésig, a természettel való harmonikus eggyéválásig: „ Várj csak, némsokára nyugszol te is ! „- Ott, ahol a kozmikus magány érzete előnti az életet, az ilyen harmonikus megnyugvás elképzelhetetlen. Juhász - és nemzedéke - ezt élte át rendkívül intenzíven, s fogalmazta meg költői szinten; leginkább Ady, mellette Juhász, de Babits és Tóth Árpád is. Juhásznál még egy igen lényeges motívumot kell figyelembe venni: a szerelemben való egyedül maradottságot, a szerelmi reménytelenség kiáltóan hangos megjelenését az Anna versekben. Adynál ugyancsak feltűnik - s nagyjából a Juhászéval egyidőben - a szerelmi érzés válsága; otthontalanságának lírai vetülete olyan jelentős versekben, mint a váradi Bodegában írt, aztán a Fekete Sas vendéglőben Juhász füle hallatára is elszavalt Hiába hideg a hold című költemény (a vers címét Adynak Juhász egy megjegyzése sugallta) , vagy a Tiszai csönddel egyidőben , 1910 nyarán keletkezett A feltámadáa szomorúsága. Adynál a Lédával való szakítás kezdődő kínzó válsága - egyéni életkörülményeinek rendezetlensége mellett - ihlette ezeket - és a hozzájuk hasonló _ verseket, Igaz, a Juhász-féle szerelem egész műváltában inkább hasonlított Petőfinek a Cipruslombok...-ban megírt, a halott Etelke iránti szerelméhez. Anna, ez a különös élmény, akinek feltűnése, belopózása a lelkébe olyan talányos, olyan követhetetlen, csak annyi a bizonyossága, , hogy megrázó élménnyé fokozódott benne ,de nyilvánvalóan azért, mert ráadása , összefoglalója lett mindannak a sok csalódásnak, ami Anna feltűnésekor a költő életében történt. Ez a szerelem egy olyan rejtélyes lelkületű, visszahúzó, végtelenül szerény fiatalember sóvárgó vágyakozása volt , amely tárgyát egy eszményben, de nem a valóságban találta meg. Ez a szerelem , csupán , lehetőséget jelentett élete összes fájdalma, kisémmizettsége, kifosztottsága, félreállítottsága lefokozottsága költői befogadására. Anna lett gyűjtődénye mindannak a keserűségnek, amiről úgy érezte, hogy felhamozódott a szívében egész addigi életében.

A Tiszai csönd a mindenségben, az űrben való egyedüliség , magárahagyottság érzetét sugallja, mikor a költő tekintetét a holdra és a csillagokra emeli, s így a vers távlata egyszerre a kozmikus tér lesz. Nem véletlen, hogy a századforduló természettudományos, főleg fizikai, csillagászati felfedezései, a technika forradalmi vívmányai (rádió, mozi, autómobil, repülőgép, stb., amikről Juhász versben is ír) hatalmas szellemi élményt jelentettek a kor fiatal nemzedékének. Ezzel járt, hogy az univerzum a végtelenig kitért s vele szemlélhetőségének, lehetősége is. De a társadalomban átélt nyomasztó válságban - s ez Juhász költészetében Adyé mellett különösen visszatükröződik - a kitágult világegyetemben az egyén éppolyan társtalannak , otthontalannak érezte magát, mint mindennapjainak világában. Kicsinységének tudata hatalmasodik el rajta, mikor szembenéz a végtelennel, s ez döbbeneti rá magányára. Juhásznak Végtelenség című versében éppen ez a döbbenet szólal meg hol a kétségbeesés fohászával, hol a látvány káprázatával :

*Kis életemmel szemben, kék egével
Nyugodtan néz a mély , nagy végtelenség,
Ragyog, ragyog és mosolyogva néz le
Elcsukló sírást, elfutó szerencsét*

*Én itt ülök és írok a magányban,
A gyertya fogy, az örök fény közelget,
Mint síralomház árnyán ül az árva
Szegény rab s örvény párkányán a gyermek.*

*Ó végtelenség, szép mély végtelenség,
Szemedbe néznék s lehunyom szemem,
S alélva, mint álmában gügyögő fény,
Neved szólítom bús szerelmesen.*

Juhász költészetét végigkísérik az ég, a végtelen, a csillagok képei: „Miért néz sírva szemem / Az égi és örök mezőkre ? / ;...” ha majd az örök mezőkre megyek, / A nagy pusztára, hol a Tejút vár rám / ;” A tünde ég pásztortüzei lassan / Kigyulnak rendre „ / ;... / az este ... a szűz gyémántokat az ég kárpitjára szórja...Égi vizén virraszt a csillag és a lélek” / ;” Arany hold úszik türkisz égen” / ; „ A végtelen égen / Robog szekerem / És vélem az élet, / Álom szerelem” / ;” Künn a világ van. Künn az idő. / Künn van a tér” / - , lehetne idézni ezeket a képeket sokáig ...A Tiszai csönd kizárólagossá oldódó magányában a költő abba a lelkiállapotba kerül, melyben úgy figyelhet magára, mint aki a létezés , a létező dolgok egyik oldalán, a létezésnek abban a koordináta rendszerében van, ahol felfogja, teljes súlyában érzékeli a végtelen messzeségek irdatlan nagyságát („Tanyámon a nagy mindenség időz „ -

Kosztolányi fordította így egy ezer éve élt kínai költő verssorát), a maga parányi voltát, de azt is, hogy a szemlélődésnek abban a pillanatában megadatik számára szembesülni a létezésnek ezzel a döbbenetes aránytalanságával. Juhásznál ez a végtelen előtti döbbenet Istenhez kötődő szinten is megfogalmazódik az éppen ebben az időszakban napvilágot látott, A szerzetes hóráiból című versciklusában:

*Örvény az Isten! Szörnyű, mély, örök,
Szédülnek tőle mind
A gyöngék, gyávák, bűnösök!*

*Örvény az Isten! Minden éjjelen
S minden gyötrelmen át
Egy örvény vár és végtelen.
Szeressétek a mély örvényeket,
Szerelmet és halált
S ama nagy, örök életet!*

*Minden örvényen át híd a remény,
A lélek odatör,
Hol magasság, mélység zenél!*

*Rózsáitokat vessétek bele,
A nagy örvénybe mind,
Hogy vígan várjon éjjele!*

A ciklus második darabja A híd. Ennek hitbeli gondolata, hogy az Ember Fia kiemel az isteni nagyság szédítő idegenségéből és közönyéből, át is vezet a vers- mondjuk így -filozófiai síkjára, s így mutatják a költő vívódását a látomással, hogy a végtelen tér, a kozmosz, valami emberen túli, megközelíthetetlen, félelmetes távlat az ember számára. De ennek az idegenség érzetnek a háttérében, hogy megközelíthetetlen „szörnyű, mély, örök”, a gyökerei a költő földi világának, szorongató életkörülményeinek következményei; a társadalomban érzi magát idegennek, kiszolgáltatottnak, s ezt a rossz érzését vetíti ki a végtelenre, amikor is csak a vallási hitben remélhet vigasztalást.

*Fekete bástyán, a végzetén túl,
Trónol az Úr,
Hozzá nem út a végtelen világ,
Vívódás, álmok és litániák.*

*Az Úrral szemben minden semmiség,
Jóság, misék,
De fia irgalmas, Ember Fia,
S anyja földi asszony, Mária!*

*Az erőssége meg nem vívható
S nem látható
S a bástya fokán vigyázva kiáll
Rettentő gyémántpajzsul Szent Mihály.*

*Fekete bástyán a végzetén túl
Rózsa virul
És által a végtelen tengeren
Vigyáz reánk az örök szerelem.*

Hogy mennyire elválaszthatatlanul összefüggenek érzelmeiben az égi és a földi valóság költészetének alaphangját befolyásoló motívumai, idézhetjük itt A nagy temető című versét, melyet bár korábban írta - a Budapesti Napló 1907 egyik februári számában jelent meg máramarosszigeti eltűnése alkalmából -, de benne világosan megmutatkozik akkori és későbbi hazai állapotok szemléletének az Adyévál való erős rokonsága; „az ég tátongó, szürke alagút”, a farkasoktól hangos vadon, a dermedt éj, az örök fehérség, az óriás temető -, mind, mind Adynál is meglévő képek.

*Bús hómézőkön visz végig az út,
Ó, ez a nagy fehérség oly sötét,
Az ég tátongó, szürke alagút,
Mely fojtón ontja rőt, dohos ködét.*

*Bús hómézőkön szikrák hullanak,
A dermedt éjbe lángol a salak
És az örök fehérség nőve nő.*

*Fekete erdők rémlenek felénk,
Visszhangos jajtól hangos a vadon,
Tán farkasok keserve tör élénk,
Tán bolygó árnyaké e siralom?*

*Érzem, mi szűk e szomorú világ,
Érzem, mint borul, domborul miránk
E temető, ez óriás temető.*

Sok hasonlóságot fedezhetünk fel - mint erre már több utalásban rámutattunk - Ady és Juhász 1907-1911 közötti érzelmi reakcióiban, s ezek versbeli jelentkezésében, ami kétségtelenül az őket érő külső - társadalmi - hatások következménye. Mindazok a magány átélését kifejező versek, melyekkel pl. Király István Ady induló és azt követő (1908-1912) korszakát végigkíséri („citoyen-magány”, művész - magány „atomsors - magány”, egzisztenciális magányosság, „szerelem és magány”) úgyszólván pontról-pontra kimutathatók Juhász költészetében is. Látni lehet azonban - költői arányaikat is figyelembe véve - a szemléletükben vagy akár temperamentumukban megmutatkozó eltéréseket. Vessük össze a Tiszai csöndet Adynak Kocsiút az éjszakában című, alig több mint félévvel korábban megjelent versével. A rekvizitumok, a hold, az éjszakai magány, a végtelen sejtelve - hasonlóak mindkét versben. Ady az itthon időző Itókát, Bölöni feleségét, Anatole France titkárnőjét látogatta meg Nagykárolyban. Miről lehetett szó közöttük, hogy Ady oly mérhetetlen kétségbeesésbe zuhant hazamenet Érmindszetre az éjszakai kocsiúton? - A rossz parasztszekér, az elmaradott, középkori táj, a zörgő kocsiút mind a magyar ugarra emlékeztette, arra, amit már évek óta oly bátor elszántsággal bíralt, egyre világosabban látva - Párizsban, „a fények városában”, „a világ szívében”, szerzett tapasztalatával - a hazai valóság ellentmondásait. A politikai helyzet megrekedtsége, hogy a koalíciós kormányzás a vége felé tartva, szüntelen megakuvásokkal kötötte az ország szekerét Ausztriához, hogy semmiféle kilátás nem mutatkozott az annyira óhajtott kedvező változásokra, a demokratikus átalakulásra, a választójogi küzdelem megrekedtsége, a szellemi, a kulturális élet sivársága, s talán a hírek Itókától arról is, hogy Franciaország sem az ígért földje többé, (amit egyébként ekkor már ő is egyre világosabban látott). Mindezek mellett egyéni életének nehézségei, (állástalan volt, Hatvány támogatására szorult, szüntelenül támadták) teremtették meg a vers megírásának feltételeit, varázsolták elő lelkében az oly sokszor idézett, a XX. század egyik szorongató élményét oly találóan megfogalmazó sorokat: „Minden egész eltörött,/ Minden láng részekben lobban/ Minden szerelem darabokban / Minden egész eltörött/” Mint Juhászban a magány döbbenete, Adyban a világ szétesettségének víziója fogalmazódik meg az élmény hatására. De Adyban ekkor a teljes kiüttlanság, a minden széthullásának érzése lesz úrrá, s mint Király István írja - az ő politikai illeszkedésének szellemében is - képtelenné lesz helyzete tárgyilagos számbavételére, belezuhan a teljes kilátástalanságba, holott - ezt mondja Király - az ember minden helyzetben találhat fogódzót (- lásd: Radnóti) -, ha hite van, ha nem inog meg benne az arisztotelészi „közép”, ha nem sérül a jellem központi magja. Adyn azonban úrrá lesz ez a szubjektív életérzés; abszolutizálja a pillanatnyi benyomás torzító látszatát. - Hogy mennyire van igaza Királynak, attól most eltekinthetünk, de az egyértelmű, hogy Juhász Tiszai csöndje a benne meg-

fogalmazott mély szomorúság, melankolikus lemondás, a versen végighúzódo „dráma” (Kiss Ferenc) ellenére sem az Adyéhoz hasonló énfeladással zárul. Inkább valamilyen panasz szólal meg itt, valami nyomasztó szomorúság amiatt, hogy csak álmodni lehet már, s hogy ez az álom alig ígér többet az ábrándnál, s ami mégis fogódzó benne, az a „ma” hangsúlyos, ismétlődő volta. „Ma nem üzennek hívó távolok”, - írja, de ami lényeges, „a hívó távolok”, mégis a messzenézés némi biztatása, hogy holnap azért mégis üzenhetnek. (Ady a Mi lesz holnap? című versében így ír: „Az én sorsom a mátlanság”; „Csak a mát nem látom seholsem”). Juhásznál ma még veszteglés van, várakozás; de a hajók is elindulnak újra, ő is elindul még; erről álmodik nem vágyakozás nélkül, még él benne a messzire törés emléke, s a rezignációban a halvány remény, hogy valami mégis megtörténhet. S ez - hogy visszatérjünk még Ady példájára - a jellem egészben maradását jelenti, hogy nem tudja hatalmába keríteni a kétségbeesés. Azonkívül ő nem is egyedül álmodik, hanem a hajókkal - s mint más összefüggésben már szó volt róla - ez a társas álmodás enyhíti a lemondás fájdalmát. - Péter Lászlóék a Juhász kritikai kiadásban javasolják, hogy vizsgálni kellene: vajon egyes szám első személyben írta-e Juhász, hogy „álmodok”, vagy - mint ők, Paku korábbi kiadásával szemben maguk is úgy közölték- igenévi alanyként: „álmodók”-nak. Nem lehet kétséges, hogy csak és kizárólag az utóbbi értelmezés helyes. Az első személyű igei használat éppen a versnek azt a rendkívül hangsúlyos jelentését szüntetné meg, hogy a költő és a hajók társas együttléte az álmodásban a magány általános, nem egyedi - nem szubjektív érvényét fejezi ki. (Egyébként az is valószínű, hogy Juhász akárcsak a rím kedvéért is lemondott volna az ikes ige szabályos ragozásáról). - Az irodalomtörténetben ismert téma hogy az álomnak, az álomszerűnek nagy szerepe van a szimbolista költészetben. Hivatkoznak pl. Fernand Gregh ún. humanista kiáltványára, ahol azt írja, hogy a szimbolista a szépséget az álomban, az álomszerűben valósítja meg. Egészen Baudelaire-ig visszamennek, mert a Mesterséges paradicsomok (Paradis Artificiels) bevezetőjében ő is azt írja, hogy „az igazi valóság az álomban van”. Adynál korai verseiben is, de különösen később számos ilyen álom-vers található. Ez a motívum nála aztán átmeny a lelki finomságok egyénieskedő, valóságtól távolodó hangjából az ellenkező, a nyers valóságot ostromozó irányba, az alvó tanyák álma lesz a „zsiros semmi”, „álompipák ős füstje” száll, „álmos, láncolt fajt”, „álmos szegény Magyarországot”, emleget. Juhász korai költészete is akár álom-költészetnek volna nevezhető, hiszen alig van olyan verse, melyben ne volna benne valamilyen formában az álom-motívum. Már első verses kötetében olvasható az 1907-ben írt Hamlet vallomása:

*Meddő vagyok. Álmodok üteme ringat,
Mint tisztavirágot a tavasz árja,
S ha elvetem szűz álmaimat,
Lelkemet kétségek szürkésége várja.*

*Itt tétovázom ez üres golyón,
Ahol a golyók nászutakra járnak,
És tort ülök a halott álmokon
S dalokkal üzöm el az éjszakámat.*

*Majd kivirrad! Harsány kakas dalol
S én római daccal a sírba térek,
S csak éjjel járok föl -valahol, valahol -
Mint kőszal dal, mint bús álomkísértet.*

De különösen tűnik ki ez az álom-élet párhuzam a címében is erről valló Vita somnium breve című verséből (Az élet rövid álom), mely a sóvárgó vágyakozás, a megfoghatatlan álmodozás verse, a különös sejtelmességgel, amilyenről ennek az álom-irányzatnak programja van. Komlós Aladár szerint ez az „élet: álom”, a századvég legkedveltebb metaforája volt, valóságos kultusz lett belőle, mely összefüggött az európai szellemiség misztikum felé fordulásával, a naturalizmust és a pozitivizmust fölszámoló célokkal, melyek kiteljesedtek a filozófiáktól a képzőművészetig mindenben, a lírában pedig a francia szimbolista költészetben. Komlós utal arra, hogy Juhász költészetében a századvégből Reviczky álmodozása visszhangzik inkább.

*Próbáltam néha-néha a halált,
De gyáva szívem mindig visszafájt,
Hiába siralomvölgy ez a tájék,
Úgy érzem néha, hogy valaki vár még.*

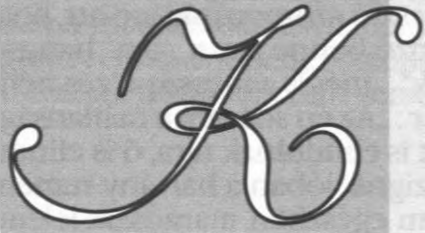
*Talán találkoztam is már veled,
Talán más csillagról jó ide le;
Talán utolsó álmodom, végső vágyam,
Talán rátalálok a halálban.*

*Mindegy. Rovom tovább a földi utat,
Egy álom él szívemben. Csak egy álom,
És ez az életem,
És ettől szép lesz magányos halálom.*

Ez a par excellence álom-vers érthetővé teszi az álom motívumok tobzódását ebben a költészetben, hiszen már a diákként írt Don Quixote „bolondos álmok álmodója”, „A csillagok némán, álmodva égnek” (1903), „Ha majd belőlem néma álmodó lesz” (1904), de így lesz Párizs „nagy álmok szigete”; „Az én Szerelmem a világon / Minden álom”; „Álmodók, lázadók” a gályarabok is; „Mi álmodók, mi alkotók”, az elefántcsonttorony művészei, „Tahiti, Citere / Álmatlan álmok szigete”; „Álom szemfedő alatt - „félbeszakad... egy nótá”/...Alig van vers ahol az álom valamilyen formában ne fordulna elő. Ezek után egyértelműnek látszik, hogy a Tiszai csöndben az „álmodók” rímként verszáró szava telítve van Juhász álom-motívumainak tartalmával, s hogy a leggondosabb versszerkesztés nagyon átgondolt munkájának eredménye. A versben a költői zsenialitás egy lényegében mindenki számára adott élményt egy végtelenül letisztult, egyszerű képrendszerben ad vissza két ellentétes folyamatban: A pók-fonta, már-már baljóslatú esttel, a hold közönyt árasztó hideg fényével szemben fokozatosan hangok - harmonikaszó -, majd reá felelve tücsökciripelés jelzik ittletüket a hideg éjszakában. - Aztán a hold ugyan hideg, de ezüstös fénye mellett kigyulladnak a csillagok barátságos pásztortüzei. S ez teremti meg egyszerűben az otthonosság érzetét, hogy a világ, ime, milyen meghitté tehető - volna, ha nem csupán a költő belső világában

, óhajában történnék mindez. Ám így is megfogalmazódik valamiféle harmonikus állapot látszata (a költő humánus iránti vágya a vers meghitt antropomorf rendszerébe vonja a világot), s azzal hogy mint egy zenei futam az est lassú kiteljesedésével a veszteglő hajók és a költő egybeolvad az együtt-álmodók képében, kiteljesedni látszik valamiféle harmónia. - De harmóniáról van-e szó valóban, vagy valami másról?

Kiss Ferenc rejtett drámáról beszél, de mintha megfeledezne erről, idillé szelidíti a befejezést: „Az értő társak hiányának tudata - írja - s a veszteglés élménye némileg elhomályosítja a záró sorok békéjét, de azzal, hogy a költő előbb már testvéri közösséggé humanizálta magánya tanuit - a holdat, a csillagokat, a hajókat -, árvaságát ia feloldotta, emberivé szelidítette magányát, s az érdekkörébe vont dolgok sugárzása révén maga is erősebbé, méltóságteljessé magosodott. - Szép gondolat, de nem igazolható. Egész eddigi fejtegetésünk azt igyekezett feltárni, hogy a vers háttérében a költő sorsának kudarca, ennek előérzete rejlik. Nem a művészi kiteljesedése, hiszen a vers szépsége éppen ennek a magabiztos erejét sugározza, ami megérdemelt helyet biztosított számára az „ifjú Magyarország”, költőinek rangsorában. Az egyéni sors kilátástalanságának előérzete rejtőzik itt - valóban drámaként. Nem az önfeladás hangja ez; a világ nem hullt szét, mint Ady csonka holdja alatt, s nem is az „itt csak meghalni sikerül” végső panasz a még ez. A szomorúság „gordonkabugása” (Schöpfung) mögött, a tiszaparti csöndben, a létezés csillagtüzei alatt ott zsong a huszonnyolcéves költő szívében a sóvárgó vágyakozás a „hívó távolokra”,

Para ile biter her iş

EGY FORRÁSKIADVÁNY MARGÓJÁRA

Valamikor régen, gyerekkoromban olvastam egy elnyűtt török anekdotagyűjteményt, az egyik történetben egy szerzetes az anyagiakkal szemben a lelki értékek felülmúlhatatlanságát ecsetelte egy kereskedőnek, majd e tanítás bérét követelte tőle, mire az imigyen sóhajtott fel: „Ej derviş, para ile biter her iş!”, azaz „Oh dervis, pénzzel végződik minden dolog!” Ez a kis történet jutott eszembe okkal, amikor a Csongrád Megyei Levéltár legújabb kiadványa a kezembe került. Hogy miért, röviden elmondom.

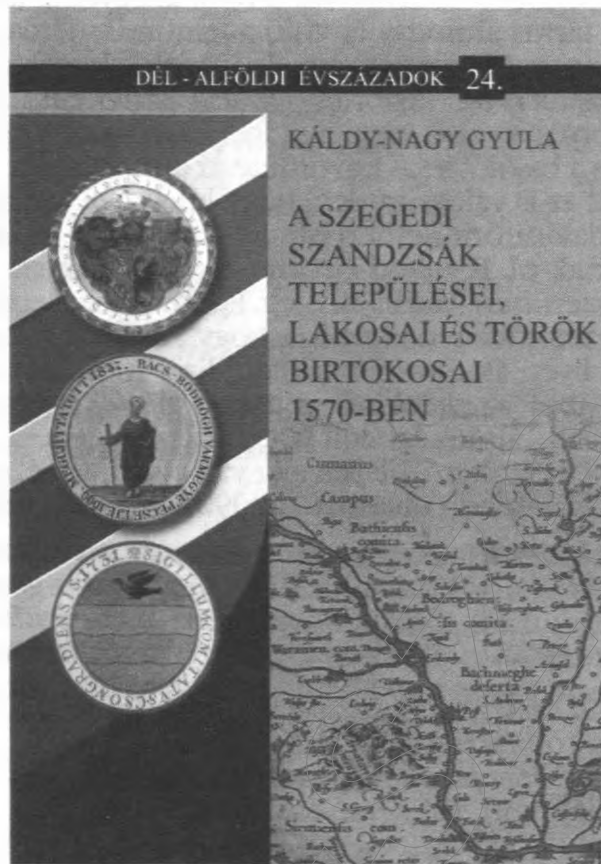
A történettudomány három nagy forráscsoporttal dolgozik, ezek: a tárgyi emlékek, az íratlan hagyományok és az írásos források. A létrehozó szándéka szerint is felosztja e forrásokat tudatos, azaz a történelem megőrkítésének szándékával, illetve spontán, ti. nem a történetírás céljával készült hagyatéokra. A spontán keletkezett írásos források körébe tartoznak a különféle összeírások, lajstromok is. Hazánk kora újkori történetét illetően rendkívüli fontosságúak a török megszállás időszakában készült különféle összeírások: a defterek.

A török hatalom Buda elfoglalása után hamarosan megkezdte a budai tartomány (vilajet), ezen belül a tartományi kincstár (defterhane-i vilajet-i Budun) szervezését, melynek keretében 1542-43 fordulóján került sor Szeged katonai megszállására és az új adóközvet kialakítására. Esztergom ostrománál 1543 nyarán már ott találjuk Dervis szegedi szandzsákbég szpáhi lovascsapatát, egy esztendővel később pedig az un. Halil-defter a magyarországi szandzsák (arabul liva) sorában már említi a szegedit is. Működésében különösen fontos év az 1570-es esztendő, amikor is a török a közigazgatás átszervezését hajtotta végre, melynek során a szegedi szandzsák alá rendelt kisebb adóközveteket (nahije) is megváltoztatta, s így önállósult a vásárhelyi nahije vagy a kalocsai és a zombori közvetek határán új egységként életre hívta a hajai nahijét. Ez a felosztás azután a török uralom végéig megmaradt.

Figyelmet érdemel tehát, hogy a közelmúltban megjelentette a Csongrád Megyei Levéltár *Del-alföldi Évszázadok* sorozatának 24. köteteként Káldy-Nagy Gyula *A szegedi szandzsák települései, lakosai és török birtokosai 1570-ben* című magyar nyelvre fordított forráskiadványát. (Szerk. Blazovich László, Szeged, 2008., 401 p., 1 térk.)

Az eredeti forrást Isztambulban, a Başbakankik Osmanli Arşivi, Tapu defteri anyagában tanulmányozta a szerző, s Borsa Ivánnak, a MOL akkori (1963-64) főigazgatójának támogatásával mikrofilmre véve sok más dokumentummal együtt haza is hozta. Ezek a felvételek a Magyar Országos Levéltár Mikrofilmtárában találhatóak. A defter a török pénzügyi hivatalok írásgyakorlatával (az un. siyāqat írással) készült, arab írásjegyekkel alaposan feladva a leckét a kutatóknak. (Az arabban ugyanis csak négy magánhangzónak van jele, ugyanakkor a diakritikus jelek gyakran elmaradnak, a „c” hang jelölésére nincs betű, így rendre „cs”-vel adják vissza stb.) A magyar szavakat fonetikusán, (a valódi vagy vélt) hangzás szerint írták, a helynévi eredetű családneveknél gyakorta elmarad az „i” képző. Az adóösszeírók sok esetben nem született törökök (általában az un. nyugat-balkáni tájszólást beszéltek), ezért a saját anyanyelvük is belejátszott elírásaikba stb. Szerző azonban – méltóan nagy elődeihez, Karácson Imréhez és Fekete Lajoshoz – remekül úrrá lett e problémák felett.

A kötet rövid történeti bevezető után magyar fordításban adja a tahrir defter teljes szövegét. Ez indul az adókerület „törvénykönyvével” (kanunname), majd folytatódik a szegedi, a vásárhelyi, a solti, a kalocsai, a hajai, a szabadkai, a zombori, a bácskai és a titeli nahijék részletes adóösszeírásával. A szöveget követi az egyes nahijék helységeinek abc-be szedett indexe, majd e nevek kumulatív indexe. A kötet végén a hász (szultáni), a zianet és tímár (földesúri) birtokok és birtokosok muta-

tója található. A térbeli eligazodást – egyedülálló, teljesen újrajzolt, minden előzőhöz képest lényegesen pontosított – színes térképmelléklet segíti.

A defter az egyes helységek neve mellett feltünteti annak státuszát: a városokat városrészenként (mahalle) írja össze, a puszták adatait viszont nem részletezi, csak jövedelmét és használatát említi. Ezt követően az egyes helységeknél felsorolja név szerint az ott élő családfőket esetenként a velük egy háztartásban élő legény vagy nős testvéreikkel, ha az illető házas a vele élő (legény vagy nős) fiait, az özvegyeket, és a szolgálokat is (ez utóbbiak sokszor csak keresztnévvel szerepelnek, de olykor odaírják mellé a „szolgáló” jelzőt). Összezza a családok számát és a településből származó teljes jövedelmet, majd közli mindazon beszolgáltatásokat, amelyeket a fejadó (dzsizje) mellett megkövetelnek. Ezek rendkívül változatosak és a terület jellegéhez igazodók: tizedet szednek a gabonából, lencséből, lenmagból, kenderből és káposztából, hagymából és fokhagymából, a méhkasok után, adóztatják a birka és sertés-

tást, a zöldségeskertet (bosztán), a bort, mustot, a tűzifát és szenet, a gyertyaöntést, lápos vidéken a nádágást stb., illetve vetnek ki a (vízen vagy szárazföldön folyó) közlekedésre, kikötőre, révre, rétire, legelőre, idézésre, házasodásra stb. bírságpénzket szabnak ki és szednek be, és még sorolhatnánk hosszasan, mi mindenre terjedt ki ez az adóztatás. Azt azonban meg kell jegyeznünk, hogy a termékadókat is rendszerint pénzben követelték.

Megállapítható a nevekből a lakosság hozzávetőleges létszáma mellett etnikai összetétele is. Több nahije (pl. a szabadkai, bajai stb) népességének jelentős hányada (s ez is a korábbi pusztulás mértékét mutatja) a Balkánról betelepített állattartó, földműves eflakokból (más olvasatban iflak) és katonai szolgálatra kötelezett vojnikokból tevődött össze, s csak néhány településen (Szabadka, Csanád, Monostor, Szeremle) éltek egészében magyarok, míg pl. a szegedi 50 helységéből csak fél tucatnyi a betelepülők által lakott vagy a vásárhelyi nahije szinte színmagyar. Külön kezelik a mohamedánokat és a nem mohamedánokat, néha más etnikai csoportot (pl. cigányok) is megemlítenek.

A kötetről még csupán annyit, hogy nem lett volna ártalmára, ha a szűkebb témára vonatkozóan bibliográfiát is közöl. (Itt ugyanis csak a nevek azonosításához felhasznált irodalom szerepel és a szerző fél tucat saját korábbi művét említi.) Ugyancsak elkelt volna egy rövid terminológiai szójegyzék, amit semmiből sem állt volna összeállítani, hiszen a lábjegyzetekben (rendszerint az első előfordulásnál) értelmezéssel együtt ott vannak ezek, de így kicsit nehézkessé válik kezelésük.

A kötet kapcsán meg kell említenünk Blazovich professzor fáradhatatlan szerkesztői, szerzői tevékenységét, amelyvel szűkebb pátriánk történetének fehér foltjait igyekszik eltüntetni. Itt és most fel nem sorolva számos saját kötetét és társszerzőségben közreadott munkáját, csak annyit: e sorozatban szorgalmazására és szerkesztésében Káldy-Nagy Gyulának ez már a harmadik fordításkötete (15. köt. *A csanádi szandzsák 1567. és 1579. évi összeírása*. Szeged, 2000. És a 18. köt. *Szegedi török számadáskönyvek az 1585–1588-as és az 1670-es évekből*. Szeged, 2002.). Mindez mutatja, hogy – visszautalva a címre – nem minden a pénz (para), kell ehhez a tevékenységhez a kitartó munka, a következetesség, a szakma alapos ismerete és szeretete, múltunk örökségének megbecsülése és az ismeretből adódó tanulságok hasznosíthatóságában való rendíthetetlen hit is.

Végezetül melegen ajánlom e kiváló forráskiadványt a városuk és vidéke története iránt érdeklődő lelkes lokálpatrióták szíves figyelmébe.

Szegfű László

A munka folytatódik

BÚCSÚ A LEVÉLTÁR IGAZGATÓJÁTÓL

B

Hallom ma is kedves professzorom, Horváth János deklamálásában a klasszikusan ejtett horatiusi szavakat:

Beatus ille, qui procul negotiis...

S valóban, nincs jobb, mint távol a világ zajától félrevonulni a kedvenc könyvek közé. Mert

- hogy magyarrá fordítsam a költő szavát - aki immár visszavonult, azt:

Nem kelti durva küirtszó, nem vitézkeedik,

Tenger haragjától se tart,

A Forumon se jár, hatalmasok kevély

Küszöbjein sem ácsorog...

(Meller Péter fordítása)

A nyugdíjas élet dicséretét zengő költő természetes fordulattal verse végén elárulja, hogy a nyugodt élet dicsérete, hol mindaz, ami jó és kellemes, egy igencsak aktív ember szájából hangzott el, aki a nyugalmas élet vágyott képeit feledve újra munkába fog, hogy mindazt elvégezze, mire eddig nem volt módja, ideje.

A mindennapok szorgalmas tevékenysége jellemezte, s jellemzi Blazovich László munkáját is. Élete során mi sajátja volt, a tehetségét napról-napra kamatoztatta, hol úgy hogy másnak adta, várva, hogy sokszorosra térüljön meg, hol pedig maga forgatta tehetsége tőkét, hogy minél többet használjon belőle másoknak.

Magam, ki pályatársként kísérhettem eddig is Blazovich László munkálkodását, jól emlékszem, hogy már középiskolai tanár korában foglalkozott tudományos kutatással, de ezen tevékenysége levéltár-igazgatói működése során bontakozott ki igazán. Helytörténeti és településtörténeti munkássága mellett, mint levéltáros különös gondot fordított a források közzétételére. Tudja és példájával tanítja, hogy a forráskiadás munka a történeti alap kutatások legfontosabbika. Nagy odafigyelést és szakmai felkészültséget kívánt az Anjou-kori oklevéltár kötetének kiadása, amelynek nemcsak aktív munkatársa, hanem lelkes támogatója is. Ezen kutatási műfajhoz tartozik a Telegdiék perének közzététele is, amely egy teljes pertest publikálását jelenti. Nem - mint szokás - különálló oklevélszövegekre szabdalatlan, hanem példamutató módon az összefüggéseket jobban tükröző szöveggel tette közzé az egész ügyiratot, a pertestet. Külön színtöltja Blazovich László tudományos működésének a reneszánsz kora. Humanista szerzők műveinek bevezetéssel, jegyzetekkel ellátott közzététele sem áll távol tőle, ki az oklevelek olykor száraz nyelvéhez szokott. A Ransanus kötet (1985) megjelenése után Tubero művének Magyarországra vonatkozó részét tették közzé 1994-ben. S hadd jegyezzem itt meg, mint mindenben, ezekben a munkáiban is kereste az alkalmas munkatársakat, hogy azután együtt élvezhessék a közös munka gyümölcsét.

A magyarországi várostörténet legnevezetesebb forrását a Budai jogkönyvet nemcsak magyarul publikálta, hanem annak részeihez fontos jegyzeteket is fűzött.

Ezeken kívül is számtalan kisebb-nagyobb forráspublikáció fűződik a nevéhez, valamennyi gyöngyszemei ennek a munkának.

Nem feledkezhetünk meg arról sem, hogy Blazovich levéltár-tudományi munkát is folytat, levéltárában sorra jelennek meg az ismertető leltárak, amelyek létrehozásának nemcsak spiritus rectora, szervezésükben és kivitelezésükben is résztvesz. E tekintetben fontos munkát végez, hiszen kevesen foglalkoznak e fontos levéltári tevékenységgel.

Külön kiemelésre méltó, hogy a tudományos munka mellett a korábban szerény szakmai és tudományos teljesítményt nyújtó egyik közgyűjteményt, névszerint a Csongrád Megyei Levéltárat tudományos műhellyé tette. Kiadványsorozataikat országos elismerés közepette tartják nyilván. Minden évben megtartott tudományos üléseiket a Csongrád Megyei Levéltári napokat is számontartják. Blazovich László ezzel jelentős tudományos szervező munkát végez, a régió helytörténeti életének organizátora.

A fentiekén túl a szomszédos levéltárakkal és történeti műhelyekkel is szoros kapcsolatot tart fenn. A levéltárban folyó tudományos munka mintegy példa a közel és távoli szomszédok számára.

Mindezek mellett nem feledkezhetünk meg oktatói tevékenységéről. A Szegedi Egyetem professzoraként jogtörténeti kurzusokon tanítja évről-évre meg-megújuló buzgalommal mai jogunk alapjait.

Éveken át aktív tagjaként a Magyar Levéltárosok Egyesülete választmányának itthon és külföldön képviselte a magyar levéltárosokat, sőt máig használható kézikönyvben mutatta be Magyarországi levéltárait 1996-ban.

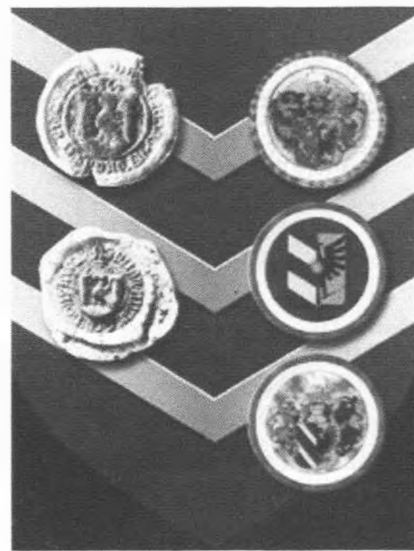
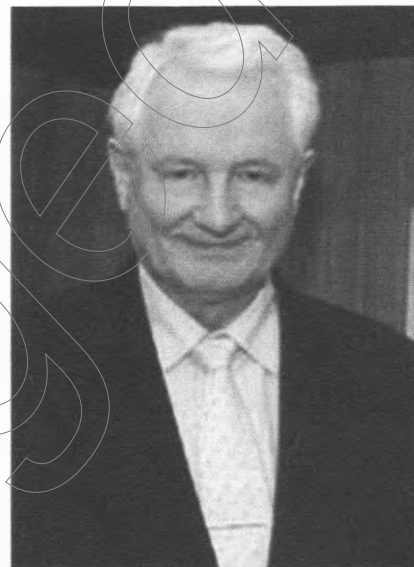
A Magyar Tudományos Akadémia Történeti Szakbizottsága hasonlóképpen örülhet a munkájának.

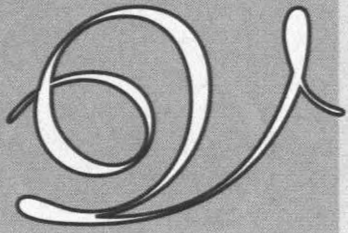
Mondhatni, vég nélkül sorolhatnám, mit Blazovich László a pályáján szorgos munkával összehordott. Hogy nem teszem, annak az az oka, hogy ezek magukért beszélnek, s most elsorolni talán felesleges és unalmas lenne. Az unalmas beszéd helyett inkább az ünnepé legyen a perc, az óra, az ünnepé, mely egy új korszak nyitánya Laci pályafutásában.

Azt hiszem, hogy mint a horatiusi vers hőse, maga is dicséri a gondtalan mindennapok gyönyörét, de aligha hiszem, hogy másként cselekedne, mint a vers hőse. Már most a további munkát forgatja a fejében, s amit Laci a fejébe vesz, azt - jól tudom - meg is valósítja. Ehhez sok sikert kívánok!

Érszegi Géza

*Elhangzott dr. Blazovich László búcsúztatásán a Csongrád Megyei Levéltárban rendezett ünnepségen

A bicikliző zseni

EINSTEINT BRONZBA ÖNTÖTTÉK

Tisztelném, hogy bemutassam Önöknek Bánvölgyi László régi-új alkotását, a Bicikliző Einstein szobrot. Régi, mert 14 évig állt itt az akadémiai székház udvarán poliésztergyantából kiöntve, félig-meddig elzárva a nyilvánosságtól, ám ennek ellenére sokak által ismert, megcsodáltak. A valódiság látszatát nyújtotta, hiszen megtévesztésig hűen színezett bronzpatina fedte. Csak üdvözölni lehet azt a gesztust, hogy a tudomány házában, az igazság, a valóság kutatásának szellemi központjában nincs tartósan helye a látszat-megoldásoknak.

Bár hordozóanyaga nem volt örök, értékei hatottak ennek a szobornak. Megszerettük ezt a kócos jelenségként ható biciklis figurát, már-már Szeged egyik jelvényévé vált. Az is bizonyos, hogy érzékelhető népszerűsége tett szert az évek során. Méltó fejlemény tehát, hogy végre, jó műveket megillető, időt álló nemes anyagban látjuk viszont, régi helyén. Illő tiszteletadás ez a műnek és a szoborban ábrázolt zseninek egyaránt. Köszönet a szoborállítók-nak, a megvalósítást anyagilag is támogatóknak.

Talán nem véletlenül szerették meg az emberek ezt a szobrot. Hozzáértő és laikus egyaránt ráértett arra, hogy ez a mű alkotója jókedvében született. Nem megrendelésre, nem emlékműnek, következésképpen szabad akarattól, szárnyaló fantáziából, mindenféle tekintélyszabta kötöttség nélkül. Az alkotó, Bánvölgyi László régóta magában hordozta a szobor ötletét, hiszen fiatal éveiben legalább olyan mértékben érdekelt a csillagászat, mint a szobrászat. Alighanem ez a rajongással párosult intellektuális érdeklődés vezette el őt Einstein zsenijéhez, és nem éppen mindennapi személyiségének megformálásához. Egy valós esemény, egy Californiában készült fotó adta a hátrító erőt a bicikliző Einsteinról készült kompozícióhoz. Így született meg aztán ez a bohókás, mulatságos szobor, a bicikliző Einstein figurája.

Nem nagyon ismert a szobor története. Tanulságos, ezért röviden kitérek erre is. Jó húsz évvel ezelőtt, egy tízémeletes szegedi panelházban bérelt szűkös terű szárítóhelyiségben született a mű. Amolyan szükségműteremben. Itt sem felállítani, sem tárolni nem lehetett, így került ki rövid úton a nagyszülők kiskundorozsmai kiskertjébe, ahol több más, egész alakos szobor, -míves lányaktok, főiskolai tanulmányfigurák - társaságában csodálkozhattak rá az arra járók. Gondolom, le is esett az álluk néhányszor, a meghökkentően szokatlan látványtól. Pedig jó hely volt ez, magam is jártam ott. Érdekes látványt nyújtott ez a szabadterei szoborpark a bőven termő gyümölcsfák, méretes uborkák, terméstől roskadozó ribizlibokrok sűrűjében. Aztán pár év múlva méltóbb környezetbe került ez a szellemes ötletből született alkotás, mert jobb sors volt számára megírva, meg az akadémia akkori vezetője megértette a különös szobor üzenetét. Így került 1994-ben az akadémiai székház udvarába, ezáltal közszemlére, ennek révén pedig a köztudatba.

Ettől fogva azonban megváltozott szerepköre. A szerzői mű egyszer csak a köztéri alkotás és az emlékmű egymásba fonódó szerepkörébe került, méltó környezetben, a szegedi tudományos élet tiszteletet parancsoló központjának elegáns udvarába.

Node kérem! Hallatlan! - háboroghatna jobbiknak tartott énünk - micsoda tekintélyrombolás ez! A múlt század legismertebb géniusza, a modern világot, működőképessé tevő elmélet megalkotója, a megismételhetetlen tudású zseni egyszer csak úgy előkarikázik az udvar szegletéből? Tekintélytiszteleten szocializálódott énünk azt mondatja velünk, hogy sokkal inkább illő lett volna, ha magos talapzaton, illőbb pozitúrában ábrázolja a szobrász. Így megformálva már nem illene szobra ide, a nagy tekintélyű székház szűk udvarába, hanem közszemlén lenne, a köz ámulatával illetve valamely központinak számító téren állna a modern kor zsenijének elmélyülten gondolkodó figurája. Hasonlatosan a világ városainak, településeinek központi

helyeit benépesítő uralkodók, államférfiak, politikusok emléksobraihoz. Az ám, de vajon mit keresne ebben a kiérdemesült társaságban Einstein? Mert a köztereket benépesítő államférfiak, uralkodók, politikusok ugyan mivel és mennyivel járultak hozzá az emberiség boldogulásához? Bizonyára tették a dolgukat, mit rájuk szabott a történelem, aztán maradandó lett a tettük, avagy éppen nem.

Amde miféle mércével mérhetők ők egyáltalán Einstein géniuszához? Ezt a kérdést nyitva hagyom. Mert a lehetséges válaszok alighanem ebben a szoborban is megtalálhatók, de kódolva vannak.

Bánvölgyi nem adott direkt választ minderre szobrával, de választ, sőt választást kínál a válaszok közül. Választás az, hogy a világ legismertebb gondolkodó géniuszának alakját nem tiszteletet parancsoló talapzatra rakta, nem lóra ültette, ahogyan hadvezéreket, hódítókat, véres kezű uralkodókat szokás, hanem kerékpárra, a földkerekség milliárdjainak hasznos járművére. Ezzel a primer olvasatú válasz kézenfekvő: a

biciklire ültetett Einstein szobra a láng észt, a rendkívüli szellemi képességekkel megáldott zsenit hétköznapi emberi mivoltában mutatja meg. A második olvasatban adható válasz talán így volna megfogalmazható: nem kell sem piederstál, sem egyéb attribútum ahhoz, hogy tisztelet és megőrző emlékezet illesse Einstein személyét és szellemi hagyatékát. Ez a tisztelet meghökkentő megjelenítésben is megilleti, mint általában a tudomány érdemes képviselőit.

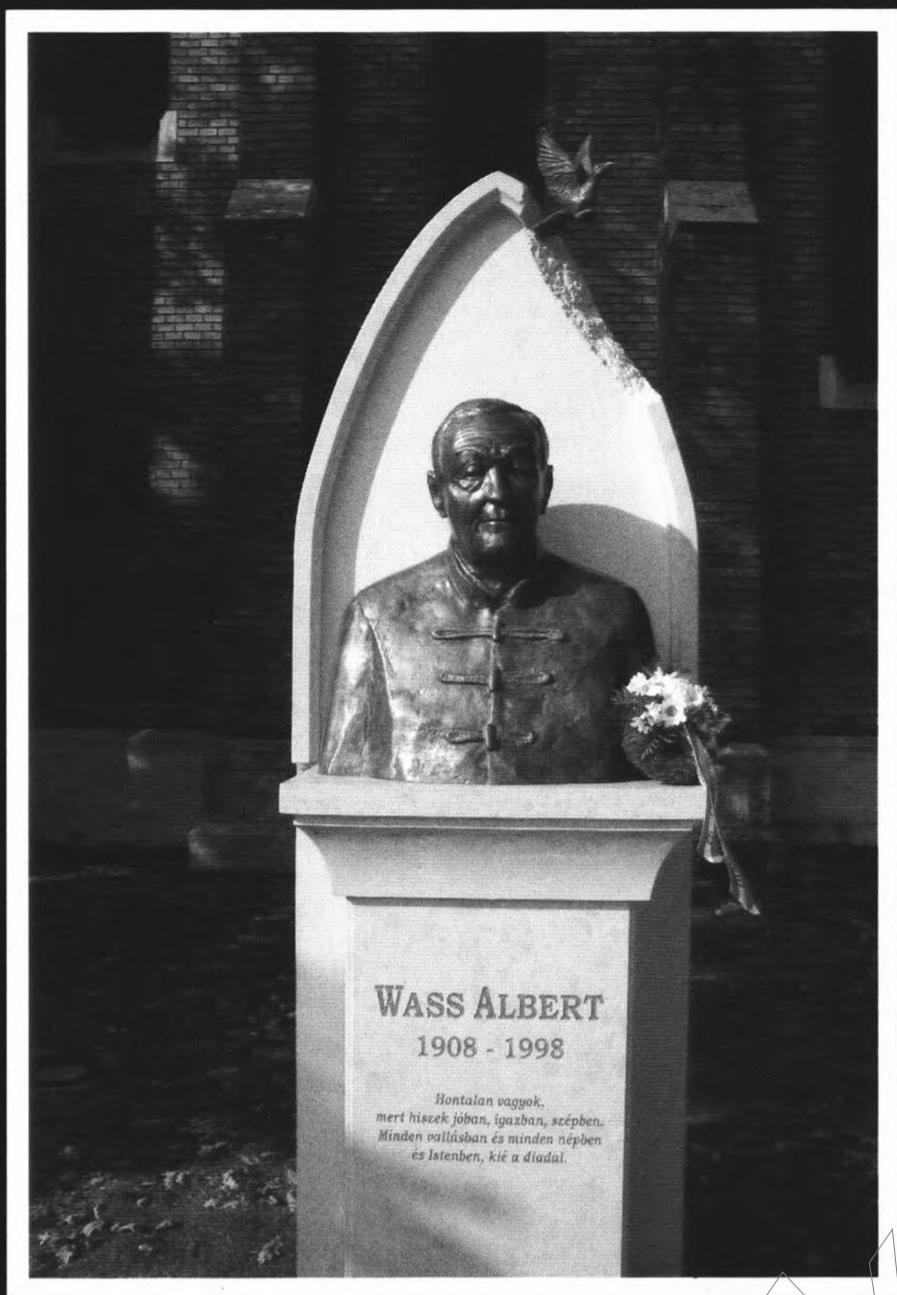
Azon is érdemes talán elgondolkozni, hogy a kerékpár áll, miközben nyilván előre mozog, hiszen másképp borulna talapzatként szolgáló instrumentuma, maga Einstein is, sőt, a szobra is. Ez a viszonylagosság, ami más néven relativitás (relativitás elmélet?), de ne menjünk tovább. Fogadjuk el ebben a műben valóság és a virtualitás kettősségét. Eljűk meg a látvány igazságát és az illúzió elringató hamisságát. Miután a lepel levéttett a szoborról, gyönyörködünk a mintázás részleteiben, csodálkozunk el a szoboralkotási bravúr megoldásaiban, a statikai problémák feloldásában, oldódjunk föl e szépen újjászületett alkotás vonzásában.

Engedjük el gondolatainkat abba az irányba is, hogy ennek a köztéri műnek itt, ezen a helyen, nemes anyagban immár küldetése, új szerepköre is van. Mert tudatában kell lennünk annak, hogy a hétköznapi emberek körében Einstein vált a legmagasabb fokú zsenialitás szinonimájává, arcképe egyike a legismertebbeknek a világon. 1999-ben Einsteint az „évszázad emberének” nevezte a Time magazin. Én úgy gondolom, itt, ezen a helyen a tudósokat megillető eszménykép sajátos alakváltozata ez a szoboremlék, a mindenkori tudós gondolkodás, a hétköznapiól elkülönülő magatartás, a kreativitás szinonimája. Elismerés, tisztelet illeti az alkotó Bánvölgyi Lászlót, akinek ez a szobra mostantól maradandó anyagban kerül többi köztéri szobrának, domborművének és emlékművének társaságába. Két évtizedes szobrászi működésébe igényesen és invenciózus formált köztéri szobrok egész sora fért bele: például Bordányban Szent István egész alakos szobra, a község megrázóan hatásos második világháborús emlékműve, s a társai Nagyéren, Zákányszéken vagy Ajkán Szent Borbála szobra, Szegeden Justítia alakja.

Aligha hiszem, hogy különösebben szólnom kellene arról, milyen szobrász Bánvölgyi. Jó. És erre ékes bizonyíték az Einstein-szobor. Jó szobor ez, mert sikeres szobrászi kísérlet, amit az idő már megérlelt. Einstein szobra egyszeri és megismételhetetlen jelenség volt és marad az imént említett, imponálóan gazdag köztéri szobor-sorozatban. A negyedszázados szobrászi tapasztalatokkal újraalkotott Einstein alak bronzba öntve méltón illeszkedik máttól Szeged köztéri szobrainak sorába.

Tóth Attila

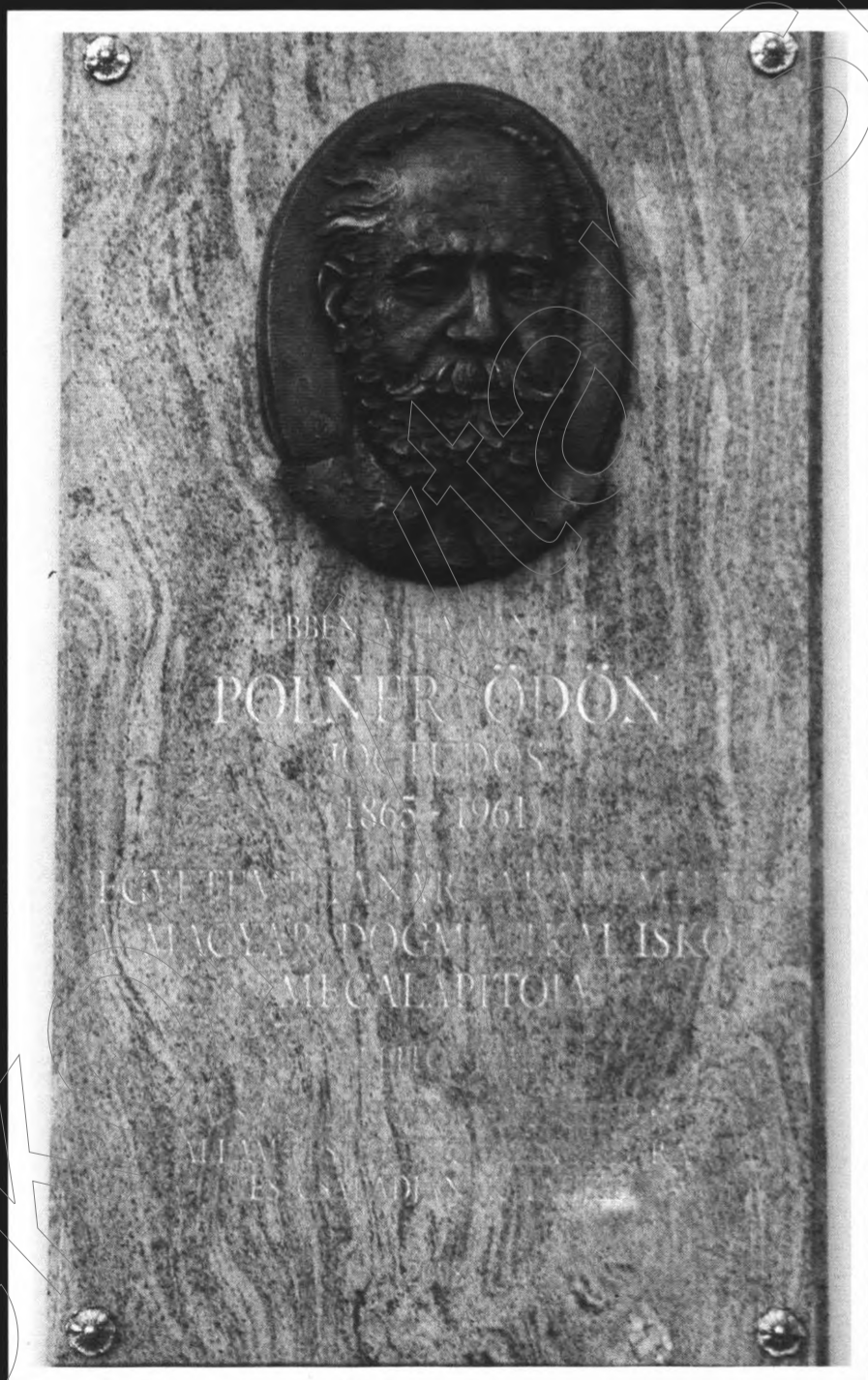
Szeged

WASS ALBERT SZOBRA A KÁLVIN TÉREN
(TÓBIÁS KLÁRA ALKOTÁSA)

A HONVÉD TÉREN LELEPLEZETT
ABÁDI BENEDEK PORTRÉ (LAPIS ANDRÁS SZOBRA)

POLNER ÖDÖN EMLÉKTÁBLÁJA A DUGONICS TÉREN
(BÁNVÖLGYI LÁSZLÓ PORTREJA)

VLASICS KÁROLY DOMBORMŰVE A TOLDY UTCÁBAN
(KALMÁR MÁRTON MŰVE)

SZEGED
LEGÚJABB
EMLÉKMŰVEI

MAGYAR TÖRTÉNELMI SZEMÉLYISÉGEK A SZABADKAI
VÁROSHÁZA DÍSZTERMÉNEK ÜVEGABLAKAIN

Borító grafika, szerkesztés és előkészítés

Nyomdamester ReProStudio
alkotó technológia

DEC 15